

2021

$\text{p}\ddot{\text{y}} \text{ — } \text{ } ^{-} \text{ } ^{\prime} \text{ } \acute{\text{A}} \text{ } \text{Å} \text{ } \tilde{\text{A}} \cdot \text{ } ^{0} \text{ } \pm \text{ } ^{1} \cdot \text{ } \grave{\text{A}} \text{ } \text{; } \acute{\text{A}} \text{ } \mu^{-} \text{ } \pm \text{ } \ddot{\text{A}} \cdot \hat{\text{A}} \text{ } \text{š} \text{ } \text{Å}$
 $\text{p}\ddot{\text{y}} \text{ " } \cdot \text{ } \frac{1}{4} \text{ } \text{; } ^{0} \text{ } \acute{\text{A}} \text{ } \pm \text{ } \ddot{\text{A}} \text{ } ^{-} \text{ } \pm \text{ } \hat{\text{A}} \text{ } \frac{1}{4} \text{ } \mu \text{ } \ddot{\text{A}} \text{ } \neg \text{ } \ddot{\text{A}} \text{ } ^{1} \text{ } \hat{\text{A}} \text{ } \tilde{\text{A}} \text{ } \text{Å} \text{ } \frac{1}{4} \text{ } \text{Æ}$
 $\text{p}\ddot{\text{y}} \text{ — } \text{ } \text{Å} \text{ } \acute{\text{A}} \text{ } ^{-} \text{ } \text{Ç} \cdot \hat{\text{A}} \text{ } \text{ } \text{ } \text{; } \frac{1}{2} \text{ } \text{ } ^{-} \text{ } \frac{1}{2} \text{ } \text{; } \text{ } \text{Å} \text{ } ^{0} \text{ } \pm \text{ } ^{1} \text{ } \text{; } ^{1}$
 $\text{p}\ddot{\text{y}} \text{ } ^{\prime} \text{ } ^{1} \text{ } \pm \text{ } ^{0} \text{ } \text{; } ^{1} \text{ } \frac{1}{2} \text{ } \text{; } \ddot{\text{A}} \text{ } ^{1} \text{ } ^{0} \text{ } - \text{ } \hat{\text{A}} \text{ } \ddot{\text{A}} \text{ } \pm \text{ } \acute{\text{A}} \text{ } \pm \text{ } \text{Ç} \text{ } - \text{ } \hat{\text{A}} \text{ } \ddot{\text{A}} \text{ } \text{; } \text{Å} \text{ } ^{1}$

$\text{p}\ddot{\text{y}} \propto \tilde{\text{A}} \text{ } - \text{ } \text{»} \text{ } \mu \text{ } \grave{\text{A}} \text{ } \text{; } \text{Å} \text{ } , \text{ } \text{†} \text{ } \frac{1}{2} \text{ } \frac{1}{2} \text{ } \pm$

$\text{p}\ddot{\text{y}} \text{ } \acute{\text{A}} \text{ } \text{ì} \text{ } ^{3} \text{ } \acute{\text{A}} \text{ } \pm \text{ } \frac{1}{4} \text{ } \frac{1}{4} \text{ } \pm \text{ } \text{™} \text{ } \tilde{\text{A}} \text{ } \tilde{\text{A}} \text{ } \text{; } \acute{\text{A}} \text{ } ^{-} \text{ } \hat{\text{A}} \text{ } , \text{ } \text{£} \text{ } \text{Ç} \text{ } \text{; } \text{»} \text{ } \text{®} \cdot \text{ } \text{Å} \text{ } ^{1} \text{ } \tilde{\text{A}} \text{ } \tilde{\text{A}} \cdot \text{ } \frac{1}{4} \text{ } \hat{\text{I}} \text{ } \frac{1}{2} \text{ } \text{¥} \text{ } ^{3} \text{ } \mu \text{ } ^{-} \text{ } \hat{\text{A}} \text{ } , \text{ } \pm \text{ } \frac{1}{2} \text{ } \mu \text{ } \text{Å} \text{ } ^{1} \text{ } \tilde{\text{A}} \text{ } \tilde{\text{A}} \text{ } \text{®} \text{ } \frac{1}{4} \text{ } ^{1} \text{ } \text{; } \cdot \text{ } \mu \text{ } \neg \text{ } \acute{\text{A}} \text{ } \text{; } \text{»}$

<http://hdl.handle.net/11728/11857>

Downloaded from HEPHAESTUS Repository, Neapolis University institutional repository

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Θέμα εργασίας :

**Η ίδρυση και η πορεία της Κυπριακής Δημοκρατίας μετά τις
συμφωνίες Ζυρίχης – Λονδίνου και οι διακοινοτικές
ταραχές του 1963 -1964 .**

Ονοματεπώνυμο φοιτητή : Άννα Τσέλεπου

ΠΑΦΟΣ 2021

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

i.	Ιστορική Αναδρομή	3
ii.	Η πορεία προς την Ανεξαρτησία	8
iii.	Οι Συμφωνίες Ζυρίχης – Λονδίνου και το περιεχόμενό τους	13
iv.	Η υπογραφή των συμφωνιών Ζυρίχης –Λονδίνου.....	14
v.	Το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας	17
vi.	Το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας επηρεάζει τις σχέσεις των δύο Κοινοτήτων.....	19
vii.	Βουλευτικές εκλογές του 1960	21
viii.	Η σύνθεση του πρώτου Υπουργικού Συμβουλίου	23
ix.	Τελετή Ανακήρυξης της Κυπριακής Δημοκρατίας.....	24
x.	Τα προβλήματα της Κυπριακής Βουλής.....	27
xi.	Η Σύγκρουση για τους Δήμους.....	35
xii.	Μια εύθραυστη Δημοκρατία.....	39
xiii.	Σχέσεις Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων από την Ανεξαρτησία και μετά.....	42
xiv.	Το χρονικό της κρίσης.....	44
xv.	Ματωμένα Χριστούγεννα 1963.....	50
xvi.	Τα αιματηρά γεγονότα στην Λεμεσό.....	57
xvii.	Αναβρασμός και στην Πάφο και η μάχη του Κτήματος.....	58
xviii.	Οι Αμερικανικές διαπραγματεύσεις και τα σχέδια Άτσεσον.....	61
xix.	Βιβλιογραφία.....	63

Ιστορική αναδρομή

Όπως όλοι γνωρίζουμε η Κύπρος βρίσκεται στην άκρη της Ανατολικής Μεσογείου και η σπουδαία αυτή γεωγραφική της θέση άλλοτε την βοήθησε και άλλοτε την έβλαψε.

Την βοήθησε γιατί την έφερε γρήγορα σε επαφή με τα πρώτα μεγάλα κέντρα πολιτισμού του κόσμου όπως την Αίγυπτο, την Μέση Ανατολή και την Μεσοποταμία. Την έβλαψε όμως γιατί έγινε η αιτία να κατακτηθεί από τους Ασύριους, τους Σταυροφόρους, τους Τούρκους τους Βρετανούς και πολλούς άλλους.

Η Κύπρος τον εθνικό και πολιτιστικό της χαρακτήρα τον διαμόρφωσε από του Έλληνες της Μυκηναϊκής εποχής που εγκαταστάθηκαν στην Κύπρο το 1200 π.χ. Οι Κύπριοι από τότε μιλούσαν Ελληνικά και έδωσαν στον τρόπο ζωής τους και στον πολιτισμό τους ελληνικά χαρακτηριστικά.

Κανένας κατακτητής αργότερα δεν μπόρεσε να αποξενώσει τους κατοίκους της Κύπρου από τις παραδόσεις τους, ούτε και να αλλοιώσει τα βασικά στοιχεία του ελληνικού πολιτισμού τους.

Η Ελληνοκυπριακή κοινότητα ανήκε από πάντα στην Αυτοκέφαλη Ορθόδοξη εκκλησία της Κύπρου. Η Κύπρος κατακτήθηκε από τους Οθωμανούς το 1571 μ.Χ. και παρ όλο που εμφανίστηκαν στο νησί την εποχή αυτή οι πρώτοι Τουρκοκύπριοι Μωαμεθανοί και το μουσουλμανικό στοιχείο, παρατηρούμε τους δύο λαούς να συμβιώνουν χωρίς ουσιαστικά προβλήματα. Η σχέση της Μουσουλμανικής και Χριστιανικής κοινότητας στο νησί μέχρι και την εκδήλωση της Ελληνικής Επανάστασής το 1821 μπορεί να χαρακτηριστεί αρμονική.

Στις 9 Ιουλίου όμως του 1821 εμφανίζεται η πρώτη ξεκάθαρη σύγκρουση μεταξύ των Χριστιανών της Κύπρου και των Οθωμανών. Ο Κουτσιούκ Μεχμέτ ο Οθωμανός Διοικητής του νησιού αποφασίζει να καταπνίξει τα πατριωτικά αισθήματα των Κυπρίων για την ηρωική Ελληνική επανάσταση και τις ιδέες της που έφτασαν μέχρι το νησί και συλλαμβάνει τον Αρχιεπίσκοπο Κυπριανό μαζί με άλλους τρεις ορθόδοξους Επισκόπους και τους θανατώνει μέσα στο παλάτι. Των γεγονότων αυτών ακολουθεί μια μεγάλη σε κλίμακα περίοδος σφαγών και λεηλασιών σπιτιών και περιουσιών από τους γενίτσαρους που διαρκεί μέχρι την 21 το ίδιου μήνα του Ιουλίου 1821.

Έτσι λοιπόν η φρίκη αυτών των γεγονότων διαταράσσει τις σχέσεις μεταξύ των δύο κοινοτήτων και αποτελεί πλέον την αφετηρία για την αντιπαλότητα των δύο κοινοτήτων που γιγαντώθηκε κατά την διάρκεια της Αγγλικής κυριαρχίας.

Το 1878 η Κύπρος παραχωρείται στην Μεγάλη Βρετανία από την Τουρκία, με αντάλλαγμα την προστασία της Τουρκίας από του επεκτατικούς στόχους της Ρωσίας. Ήταν οπωσδήποτε μια σημαντική ανατροπή για τον πληθυσμό του νησιού η νέα κατάσταση. Οι κοινότητες των Χριστιανών και των Μουσουλμάνων έπαψαν να είναι μέρος μιας πολυεθνικής Αυτοκρατορίας και έγιναν κομμάτια του Βρετανικού Αποικιακού μωσαϊκού. Οι Έλληνες της Κύπρου είχαν τότε υποδεθεί τους Βρετανούς περίπου ως απελευθερωτές. Δεν ήταν μόνο το γεγονός ότι η Κύπρος πέρασε από τα χέρια των Οθωμανών στα χέρια ενός χριστιανικού

κράτους αλλά και η προοπτική τερματισμού της καταπίεσης από το Οθωμανικό καθεστώς. Η συμμετοχή του Άγγλου Φιλέλληνα λόρδου Βύρωνα στην ελληνική επανάσταση δημιούργησε μεγάλες προσδοκίες για τους Έλληνες της Κύπρου για σύντομη εθνική αποκατάσταση και των ιδίων. Οι Κύπριοι θεωρούσαν ότι η Αγγλοκρατία ήταν μία μεταβατική περίοδος, και ότι οι Άγγλοι θα παραχωρούσαν την Κύπρο στην Ελλάδα όπως είχαν κάνει στην περίπτωση των Επτανήσων το 1864.

Για την Ελληνική διπλωματία όπως νόμιζαν η Κύπρος δεν ήταν πιά ένα δύσκολο άλυτο ζήτημα αλλά ένα πρόβλημα που θα μπορούσε να διευθετηθεί σταδιακά μεταξύ της Ελλάδος και της παραδοσιακής της φίλης χώρας της Μεγάλης Βρετανίας .

Η άρνηση των Άγγλων να ικανοποιήσουν αυτό το αίτημα που προβλήθηκε έντονα αμέσως μετά το τέλος του Α Παγκόσμιου πολέμου από τις δύο αντιπροσωπείες που πήγαν στο Λονδίνο προκάλεσε την έντονη απογοήτευση στον Κυπριακό Ελληνισμό.

Το δε Ιούνιο του 1921 με αφορμή την άνοδο των Εργατικών στην Βρετανία οδήγησε ξανά τους Κύπριους στην διεκδίκηση του αιτήματος τους για απελευθέρωση και ένωση τους με την Ελλάδα και έστειλαν νέα αντιπροσωπεία στην Μεγάλη Βρετανία με το αίτημα τους.

Η απόρριψη ξανά του αιτήματος τους από την Αγγλία και η περαιτέρω σκλήρυνση της στάσης του Βρεττανού Αρμοστή οδήγησε στην ίδρυση της Εθνικής Οργάνωσης Κύπρου(ΕΟΚ) για τον συντονισμό του ενωτικού αγώνα.

Ο πόθος του Κυπριακού λαού για Ένωση και η οικονομική εξαθλίωση των αγροτών και εργατών του νησιού οδήγησαν στην Εθνική εξέγερση του 1931 τα γνωστά σε όλους μας Οκτωβριανά. Μετά δε τα γεγονότα αυτά η αποικιοκρατική κυβέρνηση επέβαλε στυγνή δικτατορία στον Κυπριακό λαό.

Στις 13 Ιουλίου του 1948 αποφασίστηκε στην Κύπρο η ίδρυση του Εθναρχικού Συμβουλίου για την προώθησή του Εθνικού Ενωτικού Αγώνα με πρόεδρο τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο τον Β και με την συμμετοχή Αρχιερέων και προσωπικοτήτων της Κύπρου.

Σαν κορυφαία στιγμή της νεότερης Κυπριακής ιστορίας πρέπει να αναφέρουμε το δημοψήφισμα του 1950, στο οποίο το 95,7% του πληθυσμού της Κύπρου αξίωσαν την Ένωση του νησιού με την Ελλάδα.

Η διαμάχη στην Κύπρο είχε ως αφετηρία τον απελευθερωτικό αγώνα που διεξήγαγαν οι Ελληνοκύπριοι εναντίον των Βρετανικών αποικιοκρατικών δυνάμεων από το 1955 έως το 1959, ύστερα από μια μακρά αλλά ανεπιτυχή ειρηνική και διπλωματική προσπάθεια να πετύχουν την απελευθέρωση τους από τον αποικιακό ζυγό.

Στο μεταξύ η εθνική διαφοροποίηση μεταξύ τη Ελληνοκυπριακής και Τουρκοκυπριακής κοινότητας είχε αρχίσει ουσιαστικά από τον 19ο αιώνα, όμως οι σχέσεις μεταξύ των δυο κοινοτήτων εξακολουθούσαν να είναι καλές μέχρι την έναρξη του αποικιακού αγώνα. Οι δύο κοινότητες μέχρι εκείνη την στιγμή δεν οδηγήθηκαν ποτέ στη βία για να λύσουν τις μεταξύ τους διαφορές.

Κατά την διάρκεια όμως του ανταποικιακού αγώνα η Τουρκία ενθάρρυνε τους Τουρκοκύπριους ηγέτες να συνασπιστούν με την αποικιοκρατική κυβέρνηση σε μια προσπάθεια να εμποδίσουν τον αγώνα για αυτοδιάθεση του λαού της Κύπρου. Επίσης η Τουρκία επιδιώκοντας την διασφάλιση των στρατηγικών της συμφερόντων και την προάσπιση των δικαιωμάτων της Τουρκοκυπριακής μειονότητας, εισηγήθηκε την ιδέα της διχοτόμησης του νησιού μεταξύ Ελλάδος και Τουρκίας. Εμφανιζόταν έτσι διατεθειμένη να επιτρέψει στους Ελληνοκύπριους να ενωθούν με την Ελλάδα, υπό την προϋπόθεση ότι και οι Τουρκοκύπριοι θα μπορούσαν να κάνουν και αυτοί χρήση του ίδιου προνόμιου και να ενωθούν με την Τουρκία. Η ιδέα αυτή θεωρήθηκε απαράδεκτη από την Ελληνοκυπριακή πλειοψηφία. Ήταν τότε ακριβώς που δημιουργήθηκε η Τουρκοκυπριακή Τρομοκρατική Οργάνωση ΤΜΤ που είχε σαν στόχο την διχοτόμηση στο νησί και την ένοπλη αντίδραση στην Ελληνική εθνικιστική δραστηριότητα.

Οι διαπραγματεύσεις το 1958 και το 1959 στη Ζυρίχη και το Λονδίνο μεταξύ των εμπλεκόμενων κατέληξαν τελικά σε συμφωνία με την οποία η Κύπρος θα ανακηρυσσόταν ανεξάρτητο κράτος με την προϋπόθεση όμως ότι θα έμπαιναν για αυτό εγγυήτριες δυνάμεις η Ελλάδα, η Τουρκία και η Αγγλία όσον αφορά την ανεξαρτησία, την εδαφική ακεραιότητα και την συνταγματική της τάξη. Η δε εξουσία θα μοιραζόταν μεταξύ των Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων με αναλογία 7 προς 3. Αυτό όμως έδωσε στην Τουρκοκυπριακή μειονότητα του 18% ένα ποσοστό της τάξης του 30% στην εκπροσώπηση στην κυβέρνηση και στις κρατικές υπηρεσίες και το δικαίωμα του βέτο στην Τουρκοκυπριακή μειονότητα. Το δοτό σύνταγμα του 1960 δυστυχώς παρουσιάστηκε στον Κυπριακό λαό όχι ως επιλογή αλλά ως κάτι που τους επιβλήθηκε.

Ο διακαής πόθος των Ελληνοκυπρίων για την Ένωση με την Ελλάδα αποκόπηκε και απογοήτευσε τους Κύπριους οικτρά. Οι δε Τουρκοκύπριοι που επεδίωκαν την διχοτόμηση της Κύπρου έβλεπαν με την σειρά τους τις Συνθήκες Ζυρίχης και Λονδίνου ως το ενδιάμεσο στάδιο που θα τους οδηγούσε στον τελικό τους σκοπό. Το αποτέλεσμα από τα πιο πάνω ήταν ότι οι δύο κοινότητες αντί να συνεργαστούν, στο πλαίσιο του νέου καθεστώτος, ανέπτυξαν μεταξύ τους καχυποψία και έλλειψη εμπιστοσύνης κάτι που το καλλιεργούσαν και οι διαχωριστικές διατάξεις του νέου Συντάγματος.

Κάτω από αυτές τις συνθήκες το δοτό σύνταγμα της Κύπρου αποδείχθηκε μη λειτουργικό και η Κύπρος πιά μπαίνει σε μία διαρκή συνταγματική κρίση. Όπως αποδείχθηκε το σύνταγμα παρουσίαζε λειτουργικές αδυναμίες και οδήγησε την κατάσταση σε αδιέξοδο. Ξένα πολιτικά συμφέροντα, εσωτερικές υπονομεύσεις και κοντόφθαλμες σκοπιμότητες προκαλούσαν συνεχώς προβλήματα στο νησί. Οι Συμφωνίες Ζυρίχης αποτελούσαν μία πραγματικότητα τώρα πιά. Αντί της Ένωσης που χρόνια οι Κύπριοι ποθούσαν τους επιβλήθηκε η δημιουργία ενός ανεξάρτητου κράτους, που μέσα από τις συνταγματικές του δομές καλούνταν να αντιμετωπίσουν μία νέα πραγματικότητα, με τις οποιοσδήποτε ανισότητες υπήρχαν στα εμπλεκόμενα μέρη. Δηλαδή την Ελλάδα, την Τουρκία, την Βρετανία καθώς και τους Έλληνες και Τούρκους της Κύπρου.

Το ιστορικό υπόβαθρο, οι κοινωνικοπολιτικές συνθήκες και το θεσμικό συνταγματικό πλαίσιο γένεσης της Κυπριακής Δημοκρατίας επηρέασαν καθοριστικά την μη βιωσιμότητα του Κράτους του 1960¹.

Οι εχθροπραξίες του Δεκέμβρη του 1963, που ξέσπασαν μεταξύ των δύο κοινοτήτων στην πρωτοεμφανιζόμενη Δημοκρατία της Κύπρου μετέβαλαν ριζικά τον χαρακτήρα του Κυπριακού κράτους, που καθώς αποδείχθηκε στην πράξη όχι μόνο δεν λειτούργησε αλλά δημιούργησε και προβλήματα σε βάρος της ενότητας των δύο κοινοτήτων του νέου κράτους.

Σε μία προσπάθεια να γίνει το Σύνταγμα πιο λειτουργικό ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος ο πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας, το 1963 εισηγήθηκε τροποποιήσεις σε 13 σημεία του Συντάγματος, περιορίζοντας την αυτονομία της Τουρκικής μειονότητας. Οι τροποποιήσεις αυτές του Προέδρου Μακαρίου είχαν σαν στόχο να παραμεριστούν μερικές από τις πιο εμφανείς αιτίες προστριβών μεταξύ των δύο κοινοτήτων.

Η Τουρκοκυπριακή μεριά απόρριψε αυτές τις προτάσεις με αποτέλεσμα το 1963 να ξεσπάσουν βίαιες ταραχές ανάμεσα στις δύο κοινότητες που είχαν σαν αποτέλεσμα την αποχώρηση των Τουρκοκυπρίων από την κυβέρνηση της Κυπριακής Δημοκρατίας, σε μία προσπάθεια τους να συστήσουν ανεξάρτητη διοίκηση. Τότε ακριβώς δημιουργήθηκαν και οι λεγόμενοι θύλακες, όπου εκεί μέσα συγκεντρώθηκε η πλειοψηφία των Τουρκοκυπρίων ώστε να επιτευχθεί ο γεωγραφικός διαχωρισμός από τον υπόλοιπο Κυπριακό λαό.

Θα ακολουθήσει μία δύσκολη περίοδος αιματηρών αντιπαραθέσεων ανάμεσα στους Ελληνοκύπριους και Τουρκοκύπριους, οι γνωστές δικοινοτικές συγκρούσεις του 1963-1964 και την χάραξη της « Πράσινης γραμμής » στην Λευκωσία μιας ουδέτερης ζώνης που διαχωρίζει τις Ελληνικές από τις Τουρκικές περιοχές. Την περίοδο αυτή εμφανίζονται και οι συνεχείς προσπάθειες των Τουρκοκυπρίων εξτρεμιστών για προώθηση των διχοτομικών και επεκτατικών σχεδίων της Τουρκίας. Τα πράγματα δυστυχώς και από τις δύο μεριές γίνονται επικίνδυνα και εκτός ελέγχου. Από το 1964 βρίσκεται στην Κύπρο η ειρηνευτική δύναμη των Ηνωμένων Εθνών (UNFICYP). Έφτασε στην Κύπρο μετά το ξέσπασμα των διακοινοτικών συγκρούσεων του 1963 και τις απειλές για Τουρκική εισβολή. Το κύριο της καθήκον είναι να επιτηρεί την νεκρή ζώνη και να διατηρεί την κατάπαυση του πυρός.

Στο εσωτερικό μέρος τώρα της Κυπριακής Δημοκρατίας δυστυχώς παρατηρείται μια δυναμική ένοπλη δράση της παράνομης οργάνωσης των Ελληνοκυπρίων εθνικιστών της γνωστής ΕΟΚΑ Β, δράση της οποίας στρεφόταν εναντίον του προέδρου της Κυπριακής Δημοκρατίας Αρχιεπισκόπου Μακαρίου. Στα πλαίσια της υπονόμησης της πολιτικής του Προέδρου Μακαρίου και με συνεργασία της Χούντας των Αθηνών στις 15 Ιουλίου 1974 οργανώθηκε και εκδηλώθηκε πραξικόπημα εναντίον της νόμιμης κυβέρνησης της Κύπρου.

¹Μάριος Ευρυβιάδης, « Η πολιτική της Ελλάδας στο Κυπριακό », Ερμηνευτική παρουσίαση στο Δ.Κώνστας – Χ. Τσαρδανίδης, *Σύγχρονη Ελληνική Εξωτερική Πολιτική - Οι Ελληνοτουρκικές σχέσεις και το Κυπριακό πρόβλημα*, Αθήνα 1989, Τομ. Β σελ. 99.

Τότε δυστυχώς η Τουρκία μετά το πραξικόπημα, απαιτεί την παρέμβαση των δυνάμεων που είχαν εγγυηθεί την ανεξαρτησία και την συνταγματική τάξη στην Κύπρο το 1960 (Τουρκία – Βρετανία -Ελλάδα). Όταν η Βρετανία αρνήθηκε να παρέμβει, τότε η Τουρκία αποφασίζει να ενεργήσει αυτόνομα και διατάζει μονομερή στρατιωτική επέμβαση στο νησί των Τουρκικών Ενόπλων δυνάμεων.

Οι συνέπειες εφιαλτικές για την Κύπρο. Το 37,8% του Κυπριακού εδάφους της Κυπριακής Δημοκρατίας καταλήφθηκε και βρίσκεται μέχρι σήμερα υπό Τουρκική κατοχή. 200.000 Ελληνοκύπριοι έγιναν πρόσφυγες στην ίδια τους την πατρίδα, ενώ οι Τουρκοκύπριοι που βρίσκονταν στις ελεύθερες περιοχές μεταφέρθηκαν στο κατεχόμενο μέρος του νησιού.

Η « πράσινη γραμμή » τώρα πιά διαχωρίζει την χώρα και τον λαό της Κύπρου και εμποδίζει την ελεύθερη διακίνηση των Κυπρίων. Μετά από τέσσερις αιώνες ειρηνικής συμβίωσης σε μικτά χωριά, πόλεις και χώρους εργασίας σε ολόκληρο το νησί, οι δύο κοινότητες Ελληνοκύπριοι και Τουρκοκύπριοι διαχωρίστηκαν τώρα πιά χωρίς κανένα μέσον επικοινωνίας και συνεργασίας.

Σε μία προσπάθεια για εδραίωση της κατάστασης αυτής των τετελεσμένων γεγονότων της Τουρκικής εισβολής του 1974 , δυστυχώς οι Τούρκοι ανακήρυξαν το 1983 το κατεχόμενο τμήμα του νησιού σε ανεξάρτητο ψευδοκράτος την λεγόμενη « Τουρκική Δημοκρατία της Βόρειας Κύπρου» , η οποία αναγνωρίζεται μόνο από την Τουρκία προς το παρόν και εξαρτάται από αυτήν πλήρως.

Έτσι η Κύπρος βρίσκεται σήμερα στο δυσκολότερο σημείο της ιστορίας της. Διαμελισμένη και διχοτομημένη. Μισή πατρίδα για τους Ελληνοκυπρίους , μισή πατρίδα για τους Τουρκοκύπριους.

Το διαχρονικό ποίημα του Κύπριου ποιητή Παντελή Μηχανικού με τον τίτλο Ονήσιλος του συμβόλου της χαμένης Εθνικής ελευθερίας , έρχεται να μας θυμίσει ότι στην μακραίωνη ιστορία του νησιού μας υπήρξαν πολλά σημάδια που έπρεπε να μας προβληματίσουν και να μας αφυπνίσουν - πολλές μέλισσες μας έστειλε ο Ονήσιλος – έπρεπε να τα λάβουμε υπόψιν μας να τα καταγράψουμε, να τα μελετήσουμε και να τα διορθώσουμε.

*Δέκα χρόνια έστειλε τις μέλισσες του ο Ονήσιλος
να μας κεντρίσουν,
να μας ξυπνήσουν,
να μας φέρουν ένα μήνυμα.*

*Δέκα χιλιάδες μέλισσες έστειλε ο Ονήσιλος
κι όλες ψοφήσανε απάνω στο παχύ μας δέρμα χωρίς τίποτα να νοιώσουμε .*

Και όταν το ποδοβολητό των βαρβάρων έφτασε στην Σαλαμίνα φρύαξε ο Ονήσιλος.

Άλλο δεν άντεξε
Άρπαξε το καύκαλο του
και το θρυμμάτισε απάνω στο κεφάλι μου.
Κ έγειρα νεκρός.
Αδοξος, άθλιος,
καταραμένος από τον Ονήσιλο²

Η πορεία προς την Ανεξάρτητη Δημοκρατία

Από το 1878, όταν οι Άγγλοι κατέλαβαν την Κύπρο, το κυπριακό πολιτικό αίτημα, η Ένωση του νησιού με την Ελλάδα, είχε εκφραστεί κατ επανάληψη και με πολλούς τρόπους. Με διαδηλώσεις και συλλαλητήρια, με την αποστολή εκατοντάδων ενωτικών υπομνημάτων και ψηφισμάτων στα Βρετανικά αρμόδια υπουργεία, την αποστολή « πρεσβειών » στο Λονδίνο, την συμμετοχή χιλιάδων Κυπρίων εθελοντών στον Ελληνικό στρατό σε περιόδους πολεμικής έντασης, με τα «Οκτωβριανά» του 1931, με το σπουδαίο δημοψήφισμα του 1950, με την συμμετοχή στον Β Παγκόσμιο πόλεμο στο πλευρό των Βρεττανών ενάντια στον φασισμό, και τέλος με την πρώτη Ελληνική προσφυγή στα Ηνωμένα Έθνη το 1954 και όλα αυτά με την προσμονή από τον Κυπριακό λαό ότι θα έρθει η ώρα και της δικής τους απελευθέρωσης και εθνικής δικαίωσης.

Η ίδρυση της ΕΟΚΑ και η έναρξη του εθνικοαπελευθερωτικού αγώνα ήταν μία φυσιολογική εξέλιξη αυτής της μακράς και οδυνηρής ανεκπλήρωτης πορείας του Κυπριακού λαού. Την 1^η Απριλίου 1955 με την έναρξη αυτού του αγώνα εκδηλώθηκε η σημαντικότερη προσπάθεια για την απελευθέρωση της Αγγλοκρατούμενης Κύπρου. Ο ένοπλος αγώνας εναντίον της Μεγάλης Βρετανίας έκριναν οι άνθρωποι της Κύπρου, με όσες δυσκολίες έκρυβε το τόλμημα αυτό, ήταν η μόνη διέξοδος σε μια σειρά γεγονότων που προηγήθηκαν. Όπως όλα τα απελευθερωτικά ή ανταποικιακά κινήματα, έτσι και η τετράχρονη Κυπριακή επανάσταση είχε τους ήρωες της, τους μάρτυρες της και τα ολοκαυτώματα της.

Την 1^η Απριλίου 1955, άρχισε ο ένοπλος αγώνας της ΕΟΚΑ, με εκρήξεις στην Λευκωσία, στη Λάρνακα, την Λεμεσό και σε άλλες περιοχές της Κύπρου. Για να αντιμετωπίσει την κλιμάκωση του αγώνα των Κυπρίων για αυτοδιάθεση – ένωση, η Βρετανική κυβέρνηση, με Πρωθυπουργό τον Άντονι Ήντεν, συγκάλεσε τριμερή διάσκεψη στο Λονδίνο επισημοποιώντας από μία πλευρά το δικαίωμα της Ελλάδος να έχει άμεσο λόγο στις εξελίξεις, φέρνοντας όμως και την Τουρκία σε μία ανάλογη θέση. Οι Αγγλικές δυνάμεις αιφνιδιάστηκαν από τις επιθέσεις της ΕΟΚΑ και άρχισαν να οργανώνονται. Οι αντιπαραθέσεις αρχίζουν να γίνονται εντονότερες. Στις 18 Ιουνίου η ΕΟΚΑ επιτέθηκε σε Αγγλικούς στόχους, σε χώρους αναψυχής των βρετανών στρατιωτών, αστυνομικούς σταθμούς και στρατιωτικές εγκαταστάσεις³.

² Παντελής Μηχανικός, ποίημα Ονήσιλος, Ποιητική συλλογή, « Κατάθεση », 1975.

³ Χάιντς Α Ρίχτερ, Ιστορία της Κύπρου, Τόμος Β, Αθήνα, Εστία 2011, σελ.253-256

Για να αντιμετωπίσει την κλιμάκωση του αγώνα των Κυπρίων για αυτοδιάθεση – ένωση, η Βρετανική κυβέρνηση, με Πρωθυπουργό τον Άντονι Ήντεν, συγκάλεσε τριμερή διάσκεψη στο Λονδίνο επισημοποιώντας από μία πλευρά το δικαίωμα της Ελλάδος να έχει άμεσο λόγο στις εξελίξεις, φέρνοντας όμως και την Τουρκία σε μία ανάλογη θέση. Κατά την διάρκεια της Τριμερούς Διασκέψης η Ελληνική κοινότητα και το Πατριαρχείο της Κωνσταντινούπολης υπέστησαν πρωτοφανή και εκτεταμένη επίθεση, με λεηλασίες, με εμπρησμούς και καταστροφές το απόγευμα της 6^{ης} Σεπτεμβρίου 1955. Τα γνωστά στην ιστορία «Σεπτεμβριανά» .

Μετά την εξέλιξη αυτή οι Βρεττανοί αποφασίζουν να αλλάξουν τον Κυβερνήτη της Κύπρου και να μεταφέρουν τον σκληροτράχηλο Χάρντινγκ. Στις 26 Νοεμβρίου του 1955 ο Άγγλος Κυβερνήτης θα κηρύξει την χώρα σε κατάσταση εκτάκτου ανάγκης και θα επιβάλει δρακόντεια μέτρα και αυστηρούς νόμους. Όπως την ποινή θανάτου σε περίπτωση πυροβολισμού καθώς και στην κατασκευή και μεταφορά όπλων⁴.

Τον χειμώνα του 1955 πραγματοποιήθηκαν οι συνομιλίες Μακαρίου – Χάρντινγκ για να βρεθούν λύσεις στα προβλήματα. Οι συνομιλίες καταρρεύσαν στις αρχές Μαρτίου και έτσι οι Βρετανοί αποφάσισαν να εξορίσουν τον Μακάριο, ώστε να αποδυναμωθεί και τον μεταφέρουν εξόριστο στις Σεϋχέλλες. Επιπλέον η Βρετανική κυβέρνηση προχώρησε στον απαγχονισμό των αγωνιστών Μιχαήλ Καραολή 23 ετών και Αντρέα Δημητρίου 21 στις 10 Μαΐου 1956. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι εκτελέσεις αυτές προκάλεσαν μεγάλο κύμα διαμαρτυριών στην Ελλάδα και προκάλεσαν σημεία τριγμού στο Ειδικό πολιτικό καθεστώς που είχε εγκαθιδρυθεί με το τέλος του Εμφυλίου πολέμου.

Μετά την εξορία του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου, ο στρατηγός Γρίβας αποκτά μεγαλύτερη ελευθερία κινήσεων και η δράση της ΕΟΚΑ εντατικοποιήθηκε τόσο με εκτελέσεις όσο και με βομβιστικές επιθέσεις⁵.

Ξεκινούν δε την περίοδο αυτή και οι πρώτες διακοινοτικές ταραχές μεταξύ Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων μετά την πρώτη εκτέλεση Τουρκοκύπριου αστυνομικού. Οι απαρχές της δικοινοτικής βίας, την οποία οι Βρεττανοί εκμεταλλεύτηκαν για λογαριασμό τους καθώς δικαιολογούσε την παρουσία τους στο νησί ήταν καταστροφική για την Κύπρο. Οι καταστάσεις αυτές οδήγησαν το 1956 στο διαχωρισμό της Λευκωσίας σε δύο μέρη μέσω μίας γραμμής που έμελλε να ήταν ο πρόδρομος της Πράσινης Γραμμής⁶. Στα τέλη της Άνοιξης, ο Χάρντινγκ εξαπέλυσε επίθεση στο Τρόοδος και τον Πενταδάκτυλο με σκοπό την εξάρθρωση της ΕΟΚΑ με συμμετοχή αρκετών μονάδων στρατού. Η προσπάθεια τους αυτή δεν απέδωσε και η προσφορά του Χάρντινγκ στην ΕΟΚΑ για συνθηκολόγησή με περιορισμένη όμως αμνησία στους αγωνιστές, απορρίφθηκε από την ηγεσία της ΕΟΚΑ⁷.

⁴ Χάιντς Α Ρίχτερ, *Ιστορία της Κύπρου, Τόμος Β*, Αθήνα, Εκδόσεις Εστία 2011, σελ 373.

⁵ Στο ίδιο, σελ. 419-421, 486, 496

⁶ Στο ίδιο σελ. 497-499.

⁷ Στο ίδιο, σελ. 515 - 517 .

Τον Σεπτέμβρη η ΕΟΚΑ αρχίζει την επανεκκίνηση τις επιθέσεις της, αυτή την φορά με μεγαλύτερη ένταση κυρίως στις εκτελέσεις, με τον Νίκο Σαμψών να διακρίνεται, την βία να κλιμακώνεται και από τις δύο πλευρές και τον Χάρντινγκ να αυστηροποιεί επιπλέον τους νόμους της Έκτακτης Ανάγκης⁸.

Στις 3 Μαρτίου 1957 με την βοήθεια πληροφοριών και των καταδρομών τους καταφέρνουν οι Βρετανοί να εξαρθρώσουν αρκετές ομάδες ανταρτών με σημαντικότερη αυτήν της σύλληψης των συντρόφων του Γρηγόρη Αυξεντίου.

Οι δυνατότητες της ΕΟΚΑ για ανταρτοπόλεμο μετά το γεγονός αυτό είχαν εξαντληθεί και δεν θα ανέκαμπταν ποτέ ξανά. Μετά την αποδυνάμωση των ανταρτών στα βουνά, ο Γρίβας κήρυξε μονομερή εκεχειρία και προσπαθεί να αναδιοργανωθεί. Από αυτή την εποχή και μετά αρχίζει η εσωτερική σύγκρουση στην Κύπρο⁹. Τον Οκτώβριο του 1957, ο Χάρντινγκ παραιτήθηκε από κυβερνήτης της Κύπρου έχοντας καταφέρει ισχυρό πλήγμα κατά της επιχειρησιακής ικανότητας της ΕΟΚΑ, αλλά χωρίς να την έχει εξοντώσει πλήρως. Νέος Κυβερνήτης της Κύπρου αναλαμβάνει ο φιλελεύθερος Χιού Φούτ με σκοπό να επιδιώξει να λύσει πολιτικά το αδιέξοδο στο οποίο βρισκόταν το Κυπριακό¹⁰.

Οι πρώτοι μήνες του 1958 σημαδεύτηκαν από μία έντονη δραστηριότητα στον διπλωματικό τομέα, με την επίσκεψη του Βρετανού υπουργού εξωτερικών στην Αθήνα και στην Άγκυρα. Ο Βρετανός υπουργός εξωτερικών είχε συνάντηση και με τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο ο οποίος του ζήτησε μεταξύ άλλων την διάλυση της Εφεδρικής Αστυνομίας και την αποθάρρυνση του τουρκοκυπριακού φανατισμού. Εν το μεταξύ στην Κύπρο η κατάσταση περιπλεκόταν ολοένα και περισσότερο. Ο Γρίβας συνεχίζει την ένοπλη δράση της οργάνωσης ΕΟΚΑ κατά διαστήματα, για να μην θέτει προσκόμματα στις διπλωματικές προσπάθειες της Ελληνικής πλευράς και στρέφει την προσοχή του αγώνα στον «ολοκληρωτικό πόλεμο» κατά των Βρετανικών προϊόντων. Επίσης θεωρεί παγίδα την πρόταση του Φούτ για κατάπαυση της βίας και απορρίπτει την συνάντηση μαζί του (12-4-1958). Την περίοδο αυτή οι μάχες με τους Βρετανούς μειώνονται και αντίθετα εντείνονται οι συγκρούσεις μεταξύ Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων αλλά και η εμφύλια διαμάχη μεταξύ μελών και υποστηρικτών της ΕΟΚΑ και του ΑΚΕΛ¹¹.

Στις 21 Ιανουαρίου 1958 μετά από τον φόνο δύο αριστερών κατοίκων στην Λύση και στην Κώμη Κεπήρ από άντρες της ΕΟΚΑ για «προδοτική στάση» οργανώθηκαν διαδηλώσεις από την ΠΕΟ στην Λευκωσία και την Αμμόχωστο κατά της βίας. Ο Γρίβας αρνήθηκε ότι οι εκτελέσεις έγιναν εξαιτίας της κομματικής τοποθέτησης των θυμάτων αλλά ισχυρίστηκε ότι η ΕΟΚΑ «εκτελούσε μόνο προδότες, οπουδήποτε και αν ανήκαν πολιτικά». Στην διένεξη αυτή παρενέβη και ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος, που καλούσε τον κυπριακό λαό σε ειρήνευση. Λίγο αργότερα το ΑΚΕΛ με προκήρυξη του εξουσιοδοτούσε τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο «να εκπροσωπήσει μόνος τον Ελληνικό Κυπριακό λαό σε οποιοσδήποτε

⁸ Χάιντς Α Ρίχτερ, *Ιστορία της Κύπρου, Τόμος Β*, Αθήνα, Εκδόσεις ΕΣΤΙΑ 2011 σελ. 566 – 572 .

⁹ Στο ίδιο, σελ. 588 – 595 και 707.

¹⁰ Στο ίδιο, σελ. 726 – 739.

¹¹ «Από τον ένοπλο αγώνα στην Ανεξαρτησία», *Εφημερίδα Πολίτης, Χρονικό*, Λευκωσία 30 Μαρτίου 2003, Τεύχος 96, σελ. 8 -15

μελλοντικές διαπραγματεύσεις με την Βρετανική κυβέρνηση για μια δίκαιη λύση του ζητήματος μας κατοχυρώνοντας το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης » και κάλεσε τον λαό σε ενότητα.

Οι Ελληνοτουρκικές συγκρούσεις πήραν τρομακτικές διαστάσεις τον Ιούνιο του 1958, όταν μετά από βόμβα στο γραφείο Πληροφοριών του Τουρκικού Προξενείου (7-6-1958) ένα πλήθος μαινόμενων Τουρκοκυπρίων κατέστρεψε πολλά ελληνικά καταστήματα στην Λευκωσία.

Η κορύφωση της τεταμένης αυτής κατάστασης έρχεται μετά την άγρια δολοφονία 8 Ελληνοκυπρίων στον Κοντεμένο από Τουρκοκύπριους του χωριού Κιόνελλι. Σύμφωνα με όσα καταγγέλθηκαν , οι αρμόδιες Βρετανικές δυνάμεις είχαν παραδώσει ουσιαστικά τα ανυπεράσπιστα θύματα στα χέρια των δολοφόνων τους στις 12 Ιουνίου 1958. Την « σφαγή του Κιόνελλι » ακολούθησαν αντίποινα της ΕΟΚΑ και μέχρι τα τέλη Ιουνίου ο αλληλοσπαραγμός συνεχίστηκε καθημερινά με ενέδρες σε λεωφορεία που μετέφεραν αθώους και ανυποψίαστους επιβάτες στην εργασία τους και επιθέσεις σε ανυπεράσπιστους βοσκούς και αγρότες . Στην Λευκωσία πυρπολήθηκαν εκκλησίες και καταστράφηκαν δεκάδες καταστήματα . Μεταξύ των Ελλήνων και των Τούρκων της Κύπρου είχε ανοίξει ένα βαθύ χάσμα αίματος και η εικόνα που μεταφερόταν στο εξωτερικό ήταν ότι η συμβίωση τους ήταν αδύνατη.

Στις 19 Ιουνίου, ενώ μαίνονταν οι Ελληνοτουρκικές συγκρούσεις ανακοινώθηκε στο Βρετανικό Κοινοβούλιο το γνωστό σχέδιο «Φουτ -Μακμίλλαν ». Σχέδιο που από την αρχή απορρίφθηκε από την Ελλάδα και Τουρκία.

Το σχέδιο βασιζόταν στον «συνεταιρισμό» των τριών κυβερνήσεων στην διακυβέρνηση του νησιού, με Βρετανό κυβερνήτη και εκπροσώπους της Ελλάδος και της Τουρκίας στην διοίκηση του νησιού, στην δημιουργία ενός υπουργικού συμβουλίου με 6 Κύπριους υπουργούς (4 Έλληνες και 2 Τούρκους)και δύο κοινοτικών βουλών. Ήταν μία πρόταση που «έλυne» το πρόβλημα μέσα σε φιλικά συμμαχικά πλαίσια γι' αυτό και η κυβέρνηση των Ηνωμένων Πολιτειών συνέστησε την αποδοχή του σχεδίου, που για την Ελληνική πλευρά ήταν η αρχή της διχοτόμησης. Στις 14 Αυγούστου ανακοινώθηκε το οριστικό σχέδιο «Μακμίλλαν » με μερικές τροποποιήσεις των αρχικών σχεδίων και σύμφωνα με τους Βρετανούς το σχέδιο θα εφαρμοζόταν οπωσδήποτε από την 1^η Οκτωβρίου 1958.

Ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος απέρριψε αμέσως το σχέδιο και τον ακολούθησε και η Ελληνική κυβέρνηση. Σε επιστολή απάντηση του προς τον Κυβερνήτη Φουτ ο Μακάριος χαρακτηρίζει ως απαράδεκτη την φιλοσοφία του σχεδίου και σημειώνει μεταξύ άλλων ότι το σχέδιο « καθιερώνει συνταγματικώς τον διχασμό του Κυπριακού λαού», και δημιουργούσε στο νησί « μία εστία μόνιμης αναταραχής και απειλής επί της ειρήνης σε ολόκληρη την περιοχή ». Την ίδια στιγμή ο Μακάριος εξέφρασε την ετοιμότητα του για συνομιλίες με την Βρετανική κυβέρνηση , που θα αποσκοπούσαν σε « μεταβατική περίοδο αυτοκυβέρνησης »¹².

¹²« 1958 : Τα Βρετανικά σχέδια Φουτ και Μακμίλλαν για επίλυση του Κυπριακού» , *Εφημερίδα Πολίτης, Χρονικό* , Λευκωσία, 3 Απριλίου 2011, Τεύχος 158 , σελ. 8 -14 .

Αντίθετα όμως η Τουρκική κυβέρνηση αυτή την φορά απάντησε καταφατικά νομιμοποιώντας ακόμη μία φορά τα Βρετανικά σχέδια. Η Ελληνοκυπριακή πλευρά από τα μέσα του Σεπτεμβρίου φαίνεται να έχει καταληφθεί από πανικό γιατί το σχέδιο «Μακμίλλαν» κατά τα φαινόμενα ήταν υπό εφαρμογή, με την συμμετοχή Εκπροσώπου της Τουρκίας (του Τούρκου Πρόξενου στην Λευκωσία) στην διοίκηση του νησιού. Στις 13 Σεπτεμβρίου ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος απευθύνει έκκληση για ματαίωση της καθόδου Τούρκου Αρμοστή στην Κύπρο και στις 22 Σεπτεμβρίου δημοσιεύτηκε συνέντευξη του στην B. Castle, την γνωστή βουλευτίνα του Εργατικού κόμματος, με την δήλωση του ότι είναι πρόθυμος να δεχθεί λύση ανεξαρτησίας του νησιού, με την εγγύηση του ΟΗΕ ύστερα από ορισμένη περίοδο αυτοκυβέρνησης, τον αποκλεισμό της Ένωσης με την Ελλάδα, και την παροχή εγγυήσεων στους Τούρκους της Κύπρου. Η ενέργεια αυτή του Μακαρίου φαινόταν χωρίς αντίκρισμα, καθώς οι Βρετανοί έδειχναν να προχωρούν απερίσπαστοι στην εφαρμογή του σχεδίου «Μακμίλλαν». Με επιστολή του ο Μακάριος προς τον Συνταγματάρχη Γρίβα (23-9-1958) ανέλυσε τους λόγους που τον οδήγησαν στην δήλωση περί ανεξαρτησίας, αφού το Βρετανικό σχέδιο έφερνε την διχοτόμηση της Κύπρου, ενώ η Ελληνική Κυβέρνηση ήταν ανήμπορη λόγω των συμμαχικών της υποχρεώσεων. Ο Αρχηγός της ΕΟΚΑ στην απάντηση του (29-9-1958) εξέφρασε την οργή του για την εγκατάλειψη του κυπριακού αγώνα από την Ελληνική κυβέρνηση.

Αντίθετα Η Κεντρική Επιτροπή του ΑΚΕΛ (29-9-1958) με διακήρυξη της αποδέχθηκε την νέα γραμμή « με την πεποίθηση ότι αυτή ανταποκρίνεται προς την σημερινή Κυπριακή πραγματικότητα ». Κατά τον Οκτώβριο και τον Νοέμβριο του 1958 η ΕΟΚΑ κλιμάκωσε την δράση της με ορισμένα εντυπωσιακά πλήγματα στις επιχειρήσεις της. Στην περίοδο αυτή όμως η οργάνωση χάνει ένα ακόμα επίλεκτο στέλεχος της, τον Κυριάκο Μάτση που σκοτώθηκε στο Δίκωμο στις 19-11-1958.

Στα τέλη Νοεμβρίου 1958 η αρμόδια επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών ξεκίνησε την συζήτηση για το Κυπριακό ως αποτέλεσμα της πέμπτης προσφυγής της Ελλάδος. Μετά από αλληπάλληλες συζητήσεις στις 5 Δεκεμβρίου η Ολομέλεια της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ ενέκρινε ψήφισμα της Μεξικανικής Αντιπροσωπείας που εξέφραζε την πεποίθηση ότι οι ενδιαφερόμενοι θα προσπαθούσαν για την δίκαιη επίλυση του ζητήματος. Αυτή η τελική απόφαση της ολομέλειας της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ ικανοποίησε την Ελληνική πλευρά.

Ο Υπουργός Εξωτερικών της Τουρκίας στις 6 Δεκεμβρίου με δική του πρωτοβουλία συναντήθηκε με τον Έλληνα Υπουργό Εξωτερικών της Ελλάδος Ευάγγελο Αβέρωφ και στην συνάντησή τους αυτή και οι δύο υπουργοί παραδέχθηκαν ότι οι Βρετανοί τους χρησιμοποιούν για να παρατείνουν την κυριαρχία τους στο νησί και έτσι έκαναν μία πρώτη ανεπίσημη αναφορά στην αποδοχή της ανεξαρτησίας του νησιού¹³.

Η τελευταία πράξη του δράματος παίχθηκε στο Λονδίνο στις 17-19 Φεβρουαρίου όπου οι υπουργοί Εξωτερικών Ελλάδος και Τουρκίας καταλήγουν σε συμφωνία για το συνταγματικό καθεστώς του νησιού. Στις 19 Φεβρουαρίου γίνεται η επικύρωση των συμφωνιών στο

¹³« Από τον ένοπλο αγώνα στην Ανεξαρτησία », *Εφημερίδα Πολίτης, Χρονικό*, Λευκωσία, 30 Μαρτίου Τεύχος 96.

Λονδίνο και εκ μέρους των Ελληνοκυπρίων υπογράφει τις συμφωνίες ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος και εκ μέρους των Τουρκοκυπρίων ο Φαζίλ Κιουτσούκ. Με τις συνθήκες Ζυρίχης Λονδίνου ιδρύεται η ανεξάρτητη Κυπριακή Δημοκρατία. Η Αγγλία η Ελλάδα και η Τουρκία ορίζονται ως εγγυήτριες δυνάμεις. Η Κυπριακή ανεξαρτησία είναι πλέον αποτέλεσμα των Συμφωνιών Ζυρίχης -Λονδίνου. Οι συμφωνίες αυτές τερματίζουν τον τετραετή απελευθερωτικό αγώνα των Κυπρίων μέσα από την οργάνωση ΕΟΚΑ (Εθνική Οργάνωση Κυπρίων Αγωνιστών) και αφήνουν ανικανοποίητο τον αντικειμενικό του σκοπό που ήταν η Ένωση με την Ελλάδα. Σίγουρα δεν αποτέλεσε την ιδανικότερη λύση. Οδήγησε όμως το Κυπριακό κράτος στην δημιουργία ενός ενιαίου ανεξάρτητου κράτους, μέλους του ΟΗΕ και το κυριότερο απομάκρυνε τις απαιτήσεις της Τουρκίας για καθεστώς ελληνοτουρκικής συγκυριαρχίας ή ομοσπονδίας.

Ο Μακάριος όταν θα φτάσει στην Κύπρο την 1^η Μαρτίου, μετά τις συμφωνίες , μιλώντας σε ένα πρωτοφανές σε πλήθος και παλμό συλλαλητήριο κατά την υποδοχή του θα απευθύνει έναν ενθουσιώδη λόγο στον Κυπριακό λαό, « Τα νέφη της δουλείας διελύθησαν και ήλιος ελευθερίας καταυγάζει τους Κυπριακούς ουραμούς. Νυξ αιώνων παραχωρεί ήδη την θέσιν της εις το γλυκύ φως της ημέρας και αθάνατόν, από τα βάθη της μακρινής ιστορίας, αναδύεται το πνεύμα των προγόνων μας, για να μεταφέρει το μέγα μήνυμα : ΝΕΝΙΚΗΚΑΜΕΝ »¹⁴.

Από την άλλη μεριά η Τουρκία με τις συμφωνίες Ζυρίχης Λονδίνου εξασφάλιζε σημαντικά στρατηγικά πλεονεκτήματα:

1. Η Τουρκία αναγνωρίστηκε και νομικά ως ένας από τους παράγοντες στη διαμόρφωση του μέλλοντος της Κύρου. Μετατράπηκε σε ένα από τα μέρη στη μέχρι τότε «διένεξη» για το Κυπριακό, το οποίο από θέμα εθνικής απελευθέρωσης και αποκατάστασης, από θέμα από- αποικιοποίησης και αυτοδιάθεσης κατέληξε σε «δικοινοτικό πρόβλημα».
2. Εξασφάλισε την νόμιμη στρατιωτική της παρουσία στο νησί, στο πλαίσιο της συμμετοχής ως εγγυητή του καθεστώτος που δημιουργούνταν με τις συμφωνίες, και μάλιστα με δικαίωμα επέμβασης υπό ορισμένες προϋποθέσεις.
3. Η Τουρκοκυπριακή μειονότητα αναβαθμιζόταν και αναγνωριζόταν ως πολιτικά χωριστή κοινότητα, με αυξημένα μάλιστα δικαιώματα, όπως είναι το δικαίωμα της αρνησικυρίας, το οποίο μετατρεπόταν σε μοχλό ελέγχου της κατάστασης στην Κύπρο από την Άγκυρα.
4. Οι χωριστικές διαδικασίες που προβλέπονταν στο Σύνταγμα που προέκυψε από τις συμφωνίες επέτρεπαν πιά στην Άγκυρα να επιβάλει και να διατηρεί τον απόλυτο έλεγχο της στην Τουρκοκυπριακή κοινότητα.

¹⁴Ευάνθης Χατζηβασιλείου, Η τελευταία περίοδος της Αγγλοκρατίας στην Κύπρο 1941 -1959, *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 2000, Τόμος ΙΣΤ σελ. 459-463.

5. Η Τουρκοκυπριακή μειονότητα αναβαθμίστηκε σε κοινότητα, όπως ακριβώς και η Ελληνοκυπριακή, με αποτέλεσμα οι μελλοντικές διεκδικήσεις να αποκτήσουν άλλη νομική βάση και οπωσδήποτε να απομακρυνθούν από εκείνη που καθοριζόταν από το καθεστώς της μειονότητας¹⁵.

ΟΙ ΣΥΜΦΩΝΙΕΣ ΖΥΡΙΧΗΣ ΛΟΝΔΙΝΟΥ

Οι Συμφωνίες Ζυρίχης – Λονδίνου που υπογράφηκαν το 1959 μεταξύ Μεγάλης Βρετανίας, Ελλάδος, Τουρκίας, Ελληνοκυπριακής κοινότητας και Τουρκοκυπριακής κοινότητας ήταν οι συνθήκες με τις οποίες τερματίστηκε η Βρετανική κυριαρχία στην Κύπρο και ιδρύθηκε ανεξάρτητο Κυπριακό κράτος.

Οι συμφωνίες Ζυρίχης - Λονδίνου είχαν υπογραφεί η μεν πρώτη στο ξενοδοχείο Ντόλτερ της Ζυρίχης τον Φεβρουάριο του 1959 από τους Κωσταντίνο Καραμανλή πρωθυπουργό της Ελλάδας και Αντνάν Μεντερές πρωθυπουργό της Τουρκίας. Στην συνέχεια στο Λάνκασερ Χάους στο Λονδίνο στις 19 Φεβρουαρίου του 1959 ο Βρετανός πρωθυπουργός Χάρολντ Μακμίλαν υπογράφει την συμφωνία και αυτός παρουσία των πρωθυπουργών Καραμανλή και Μεντερές. Υπογραφές έβαλα και Αρχιεπίσκοπος Μακάριος σαν εκπρόσωπος της Ελληνοκυπριακής κοινότητας και ο Φαζίλ Κιουτσούκ σαν εκπρόσωπος της Τουρκοκυπριακής κοινότητας.

Η Συνθήκη της Ζυρίχης κατοχύρωνε την ανεξαρτησία της Κύπρου, καθόριζε το Σύνταγμα του νέου κράτους και τα δικαιώματα κάθε εθνοτικής κοινότητας Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων όσον αφορά το κράτος και την διακυβέρνηση του. Η πολιτειακή οργάνωση του νεοσύστατου κράτους ήταν πολύπλοκη και απαιτούσε ομοφωνία και των δύο κοινοτήτων σε πάρα πολλά ζητήματα. Ο πρόεδρος ήταν Ελληνοκύπριος και ο αντιπρόεδρος Τουρκοκύπριος.

Στις Συμφωνίες Ζυρίχης περιλαμβάνονταν επίσης η « Συνθήκη Εγγυήσεων » η « Συνθήκη Συμμαχίας» και η «Συνθήκη Εγκαθιδρύσεως » μεταξύ Ελλάδος, Τουρκίας Μεγάλης Βρετανίας και Κύπρου. Η Συνθήκη Εγγυήσεως είχε ως στόχο να διατηρηθεί η ανεξαρτησία και η ακεραιότητα της Κυπριακής Δημοκρατίας. Με βάση το άρθρο 1 της εν λόγω συνθήκης η Δημοκρατία αναλάμβανε μεταξύ άλλων , να διατηρήσει την ανεξαρτησία της, την εδαφική της ακεραιότητα , την ασφάλεια της και να τηρήσει πιστά το σύνταγμα της. Αναλάμβανε επίσης την υποχρέωση να μην προωθεί την ένωση του νησιού με άλλη χώρα ούτε την διχοτόμηση του. Σε περίπτωση ανατροπής του καθεστώτος που προνοούσαν οι συμφωνίες, οι τρεις εγγυήτριες δυνάμεις, σύμφωνα με το άρθρο IV της παραπάνω συνθήκης είχαν το δικαίωμα να επέμβουν συλλογικά η μονομερώς με σκοπό την αποκατάσταση της συνταγματικής τάξης στο νησί.

Η συνθήκη Συμμαχίας που υπογράφηκε όριζε ότι η Ελλάδα και η Τουρκία αναλάμβαναν

¹⁵Κώστας Γενάρης, *Εξ Ανατολών*, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 2001 σελ. 227- 229.

να απωθήσουν κάθε επίθεση κατά της ανεξαρτησίας και της εδαφικής ακεραιότητας του νεοσύστατου κράτους. Για τον σκοπό αυτό η Ελλάδα και η Τουρκία εγκατέστησαν στρατιωτικά αποσπάσματα στο έδαφος της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Τέλος η συνθήκη Εγκαθιδρύσεως της Κυπριακής Δημοκρατίας προέβλεπε την εγκαθίδρυση της Κυπριακής Δημοκρατίας ως ανεξάρτητου και κυρίαρχου κράτους, την διατήρησή από την Βρετανία δύο κυρίαρχων στρατιωτικών βάσεων στο νησί καθώς επίσης και την παροχή στην Βρετανία άλλων στρατιωτικών εγκαταστάσεων και διευκολύνσεων στο έδαφος της Κύπρου.

Οι συμφωνίες Ζυρίχης – Λονδίνου έγιναν στην συνέχεια αποδεκτές ομόφωνα από την Βουλή των Κοινοτήτων της Αγγλίας .

Στην Τουρκία υπερψηφίστηκαν από την Τουρκική Εθνοσυνέλευση με εξαίρεση κάποιες έντονες επικρίσεις από Ετζεβίτ και Ινονού ότι με αυτές τις συμφωνίες ουσιαστικά η Τουρκία παραιτείται από το αίτημα της για διχοτόμηση. Στην πάρα πάνω κριτική αξίζει να καταγράψουμε την απάντηση που έδωσε ο υπουργός εξωτερικών τότε της Τουρκίας Ζουρλού « δεν κάναμε καμία θυσία παραιτούμενοι από την διχοτόμηση, με την μορφή που παραιτηθήκαμε. Γιατί, αντί να αποδυθούμε σε ένα μακροχρόνιο αγώνα με την Ελλάδα, εξασφαλίσαμε την κυριαρχία και διαφέντεψη όλης της μεγαλονήσου από την Τουρκική κοινότητα. Εκτός αυτού εξασφαλίσαμε την ασφάλεια της Τουρκικής πατρίδας»¹⁶. Τις συνθήκες υπερψήφισαν 437 από 487 μέλη της Εθνοσυνέλευσης.

Στο Ελληνικό Κοινοβούλιο, αντίθετα δεν επικυρώθηκαν οι Συμφωνίες καθ' αυτές. Απλά θεωρήθηκε ότι εγκρίθηκαν μετά την απόρριψη της πρότασης δυσπιστίας που κατατέθηκε κατά της κυβέρνησης του Κωσταντίνου Καραμανλή σε σχέση με τις συνθήκες που αφορούσαν την γενική διαχείριση του Κυπριακού προβλήματος . Αξιοσημείωτο είναι και το γεγονός ότι οι συνθήκες δε έχουν μέχρι σήμερα δημοσιευθεί στην Εφημερίδα της Ελληνικής Κυβέρνησης¹⁷.

Η υπογραφή των συμφωνιών Ζυρίχης – Λονδίνου

Στις 11 Φεβρουαρίου του 1959 από τους πρωθυπουργούς της Ελλάδος και Τουρκίας Κωσταντίνου Καραμανλή και Αντνάν Μεντερές μονογραφήθηκαν οι συμφωνίες της Ζυρίχης που θα καθόριζαν την διαμόρφωση της νεοσύστατης Κυπριακής Δημοκρατίας. Ακολούθησε οκτώ μέρες μετά στις 19 Φεβρουαρίου 1959 στο Λονδίνο η έγκριση των παραπάνω συμφωνιών από τον Πρωθυπουργό της Μεγάλης Βρετανίας Χάρολντ ΜακΜίλαν και τους εκπροσώπους της Ελληνοκυπριακής κοινότητας και της Τουρκοκυπριακής κοινότητας Αρχιεπίσκοπου Μακάριου Γ και Φαζίλ Κιουτσιούκ. Ωστόσο μέχρι την εγκαθίδρυση της Κυπριακής Δημοκρατίας στις 16 Αυγούστου 1960 μεσολάβησε μία κρίσιμη μεταβατική περίοδος η οποία δεν μπορεί να αγνοηθεί , κατά την οποία

¹⁶Νεοκλής Σαρρής, *Η Άλλη Πλευρά*, Εκδόσεις Γραμμή, Αθήνα 1982, Τόμος Δεύτερος, σελ. 487-502.

¹⁷Τριαντάφυλλου Γεροζήση, *Το Κυπριακό στην Βουλή των Ελλήνων*, Τόμος Γ, Βουλή των Ελλήνων, Αθήνα 1997 σελ. 11-153.

συγκροτήθηκε ο μηχανισμός της νεοσύστατης δημοκρατίας.

Ένα από τα σώματα που είχαν ιδρυθεί για την εφαρμογή των συμφωνιών του 1959 ήταν η επιτροπή του Λονδίνου που αποτελείτο από αντιπροσώπους των τριών εγγυητριών δυνάμεων καθώς και τον δύο κοινοτήτων, η οποία είχε ως κύριο έργο της θέματα που αφορούσαν τον Βρετανικό στρατό. Στις αρχές του 1960, ένα από τα ζητήματα στα οποία η πρόοδος των διαβουλεύσεων στο Λονδίνο φάνηκε να σκοντάφτει ήταν αυτό των Βρετανικών Βάσεων. Συγκεκριμένα υπήρχαν διαφωνίες ως προς το μέγεθος, την έκταση της κυριαρχίας τους, καθώς και στο θέμα της εκχώρησής τους σε περίπτωση βρετανικής αποχώρησης¹⁸.

Μετά το αδιέξοδο της συγκεκριμένης συζήτησης, οι Βρετανοί συγκάλεσαν διάσκεψη στο Λονδίνο, στις 16 Ιανουαρίου 1960, μεταξύ των Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων, Αρχιεπίσκοπο Μακάριο και Φαζίλ Κιουτσιούκ αντίστοιχα. Στο Λονδίνο οι Βρετανοί πίστευαν ότι με κάποιες μικρές προσαρμογές, οι διαπραγματεύσεις θα κατέληγαν σε συμφωνία γρήγορα και πίστευαν ότι η ημέρα της Ανεξαρτησίας θα καθοριζόταν μέσα στον Φλεβάρη.

Όμως από την μία ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος και από την άλλη ο Κιουτσιούκ ήταν αποφασισμένοι να μειώσουν την έκταση των βάσεων και δεν ήθελαν να υποκύψουν σε χρονοδιαγράμματα. Η προηγούμενη εμπειρία τους στις συμφωνίες Ζυρίχης – Λονδίνου όπου το θέμα της πίεσης του χρόνου ήταν τόσο έντονο, έφερε τώρα τα αντίθετα αποτελέσματα. Ήταν αδύνατον για τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο να αποδεχθεί τις προτάσεις των Βρετανών όπως είχαν. Ο Μακάριος και ο Κιουτσιούκ πήγαν στο Λονδίνο αποφασισμένοι να μειώσουν το μέγεθος των βάσεων. Οι διαπραγματεύσεις δεν ήταν καθόλου εύκολη υπόθεση για τους Βρετανούς.

Από τον Φεβρουάριο του 1960 μετά την αποτυχία της διάσκεψης, οι διαπραγματεύσεις μεταφέρθηκαν στην Λευκωσία. Ο Βρετανός πρωθυπουργός Μακμίλλαν διόρισε τον υπουργό Εξωτερικών Τζούλιαν Άμερι σαν διαπραγματευτή. Ο Άμερι που εκπροσωπούσε την σκληροπυρηνική πτέρυγα του Συντηρητικού Κόμματος, το οποίο πίστευε ότι οι βάσεις θα λειτουργούσαν σαν «μικρές αποικίες» ή ως «Κυπριακά Γιβραλτάρ», πέρασε ολόκληρους τέσσερις μήνες στο νησί που κατά την διάρκεια τους υπήρχαν σημαντικές διαφωνίες επί του θέματος των βάσεων. Οι ανησυχίες των Βρετανών ήταν πιά έκδηλες και στον ορίζοντα διαφαινόταν το αδιέξοδο. Οι Βρετανοί προκειμένου να κλείσει το θέμα υποχώρησαν τελικά σε όλα τα βασικά σημεία εκτός από την κυριαρχία των βάσεων. Έτσι η περιοχή των βάσεων μειώθηκε σε 99 τετραγωνικά μίλια στην περιοχή της Δεκέλειας και της Επισκοπής από 200 τετραγωνικά μίλια που ήταν η αρχική διεκδίκηση των Βρετανών. Εκτός από τις δύο βάσεις σε Δεκέλεια και Επισκοπή οι Βρετανοί εξασφάλισαν διευκολύνσεις για τις στρατιωτικές τους ανάγκες σε διάφορα σημεία της Κύπρου. Η συμφωνία για τις Βρετανικές βάσεις επιτεύχθηκε στις 6 Ιουλίου 1960, ανοίγοντας τον δρόμο τώρα πιά προς την επίσημη ανακήρυξη της ανεξαρτησίας του νησιού.

¹⁸Αναστασίας Γιάγκου, « Η ίδρυση της Κυπριακής Δημοκρατίας », *Καθημερινή*, Λευκωσία 19/07/2015.

Καταλυτικό αποτέλεσμα των υπογραφών Ζυρίχης Λονδίνου υπήρξε η υπογραφή του Συντάγματος της Κυπριακής Δημοκρατίας τα μεσάνυχτα της 15^{ης} προς 16η Αυγούστου 1960 από τον τότε Κυβερνήτη της Αποικίας της Κύπρου Sir Hugh Foot, τον Γενικό Πρόξενο της Ελλάδος Γεώργιο Χριστόπουλο, τον Γενικό Πρόξενο της Τουρκίας Turrel, τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο και τον Δρα Κουτσούκ . Ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος είχε εκλεγεί Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας και ο Δρα Κουτσούκ Αντιπρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας αντίστοιχα κατά τις εκλογές της 13^{ης} Δεκεμβρίου 1959. Στις εν λόγω εκλογές ο Μακάριος ο οποίος υποστηριζόταν από το Πατριωτικό Μέτωπο έλαβε 67% των ψήφων έναντι 33% του ανθυποψήφιου του Ιωάννη Κληρίδη, ο οποίος υποστηριζόταν από το ΑΚΕΛ και την Δημοκρατική Ένωση. Ο Κουτσούκ αναδείχθηκε αντιπρόεδρος άνευ υποψηφίου.¹⁹

Το περιεχόμενο των συμφωνιών Ζυρίχης- Λονδίνου

Πολίτευμα : Προεδρικό με Ελληνοκύπριο πρόεδρο και Τουρκοκύπριο αντιπρόεδρο εκλεγμένους από την Ελληνοκυπριακή και την Τουρκοκυπριακή κοινότητα αντίστοιχα, με θητεία πέντε ετών. Ο Αντιπρόεδρος έχει δικαίωμα αρνησικυρίας (βέτο) σε θέματα άμυνας, εξωτερικής πολιτικής και εσωτερικής ασφάλειας.

Βουλή των αντιπροσώπων : Δημιουργία δύο Κοινοτικών Συνελεύσεων (Ελληνοκυπριακής και Τουρκοκυπριακής), μιας ενιαίας Βουλής Αντιπροσώπων με αναλογία 70/30. Οι αποφάσεις θα λαμβάνονται με απλή πλειοψηφία, εκτός για θέματα νομοθεσίας δήμων και φορολογικών νομοσχεδίων για τα οποία ήταν απαραίτητη χωριστή πλειοψηφία.

Υπουργικό Συμβούλιο : Θα απαρτίζεται από επτά Ελληνοκύπριους και τρεις Τουρκοκύπριους υπουργούς, ενώ απαραίτητα ένα από τα υπουργεία "Άμυνας, Εξωτερικών ή Οικονομικών θα έπρεπε να δίνεται σε Τουρκοκύπριο υπουργό.

Δημόσια Διοίκηση : Θα απαρτίζεται από 70 % Ελληνοκύπριους και 30 % Τουρκοκύπριους.

Στρατός : 60 % Ελληνοκύπριοι και 40 % Τουρκοκύπριοι.

Δικαστική εξουσία : Δημιουργία του Ανώτατου και του Συνταγματικού δικαστηρίου.

Δημοτική αυτοδιοίκηση : Δημιουργία χωριστών δήμων (Ελληνοκυπριακών και Τουρκοκυπριακών) στις πέντε μεγάλες πόλεις της Κύπρου.

Η Μ. Βρετανία ήθελε να οργανώσει όλη την διοικητική μηχανή της νεοσύστατης Κυπριακής Δημοκρατίας και να αποχωρήσει από την Κύπρο διασφαλίζοντας την λειτουργικότητά του νέου κράτους. Άλλωστε μέχρι της 16 Αυγούστου 1960 η Κύπρος εξακολουθούσε να είναι αποικία του στέμματος και την «υψίστη ευθύνη» διοίκησης είχε ο Κυβερνήτης Sir Foot και

¹⁹Αχιλλέα Κ. Αιμιλιανίδη, *Κοινοβουλευτική Συνύπαρξη Ε/κ και Τ/κ 1960 -1963*, Εκδόσεις Επιφανίου, Λευκωσία 1990 σελ. 8-9

το εκτελεστικό συμβούλιο (Executive Council) με πρόεδρο τον ίδιο και το μεταβατικό υπουργικό συμβούλιο (Join Council) « με οιονεί πρόεδρο τον Μακάριο και οιονεί αντιπρόεδρο τον Κιουτσιούκ ».

Τα θέματα που απασχόλησαν το Μεταβατικό Υπουργικό Συμβούλιο, στο οποίο συμμετείχαν σύμφωνα με την ζυριχική πρόνοια και κατόπιν κοινής συμφωνίας Μακαρίου και Κιουτσιούκ επτά Ελληνοκύπριοι και τρεις Τουρκοκύπριοι, ήταν η στελέχωση του Κρατικού μηχανισμού, η μετάβαση εξουσιών, η επίλυση ασαφειών που υπήρχαν στις πρόνοιες της συμφωνίας Ζυρίχης – Λονδίνου αλλά και η οργάνωση του Κυπριακού στρατού²⁰.

Η υπογραφή των Συμφωνιών Ζυρίχης – Λονδίνου δεν αντιμετωπίζεται από όλους τους Κύπριους θετικά. Το σύστημα της διακυβέρνησής που καθιερώνεται παρουσιάζει αρκετές δυσκολίες και αδυναμίες. Στο σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας περιλαμβάνονται στοιχεία που καθιστούν δύσκολη την ομαλή λειτουργία του κράτους και υποδαυλίζουν τις σχέσεις ανάμεσα σε Ελληνοκύπριους και Τουρκοκύπριους. Ένας από τους όρους των Συμφωνιών είναι ο αποκλεισμός της ένωσης του νησιού με την Ελλάδα ή την Τουρκία. Η γέννηση του ανεξάρτητου Κυπριακού κράτους δεν ικανοποιεί τους πόθους ούτε τις πλειοψηφίας των Ελληνοκυπρίων που επιθυμεί ένωση με την Ελλάδα, ούτε των Τουρκοκυπρίων που επιθυμούν ένωση με την Τουρκία²¹.

Οι δύο κοινότητες δεν είναι πρόθυμες να συνεργαστούν για την επίλυση των προβλημάτων που συνέχεια προκύπτουν. Η μεν Τουρκοκυπριακή πλευρά δεν δέχεται συνταγματικές αναθεωρήσεις, η δε Ελληνοκυπριακή πλευρά δεν υιοθετεί οποιαδήποτε άλλη λύση εκτός αυτών²².

Το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας

Το Κυπριακό Σύνταγμα είναι ένα από τα εκτενέστερα συντάγματα του κόσμου. Αποτελείται από 199 άρθρα και 3 παραρτήματα και περιέχει λεπτομερειακές διατάξεις πράγμα που συνήθως δεν συναντούμε σε άλλα συνταγματικά κείμενα.

Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας είναι Έλληνας, που εκλέγεται από τα μέλη της Ελληνικής κοινότητας, ενώ ο Αντιπρόεδρος είναι Τούρκος και εκλέγεται από τα μέλη της Τουρκικής κοινότητας (άρθρο 1). Σε περίπτωση κωλύματος ή απουσίας αυτοί αντικαθίστανται από τον Πρόεδρο ή τον αντιπρόεδρο της Βουλής αντίστοιχα (άρθρο 72).

Η εκτελεστική εξουσία ασκείται από τον Πρόεδρο και τον Αντιπρόεδρο της Δημοκρατίας οι οποίοι ασκούν άλλες δραστηριότητες από κοινού (άρθρο 47) και άλλες ξεχωριστές (άρθρα 48,49).

²⁰Αγγελος Μ. Χρύσοστόμου, *Από τον Κυπριακό στρατό μέχρι και την δημιουργία της Εθνικής Φρουράς*, Εκδόση από τον ίδιο, Λάρνακα 2015, σελ 52 – 53.

²¹Niyazi Kizilyurek, *Γλαύκος Κληρίδης Η πορεία μιας χώρας*, Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2006, σελ. 59

²²Γλαύκος Κληρίδης, *Η κατάθεση μου*, Εκδόσεις Αλήθεια , Λευκωσία 1988, Τόμος 1, σελ. 161

Το υπουργικό Συμβούλιο αποτελείται από 7 Ελληνοκύπριους και 3 Τουρκοκύπριους υπουργούς οι οποίοι επιλέγονται αντίστοιχα από τον Ελληνοκύπριο Πρόεδρο και τον Τουρκοκύπριο Αντιπρόεδρο. Ένα από τα υπουργεία Εξωτερικών, Άμυνας και Οικονομικών ανατίθεται οπωσδήποτε σε Τούρκο Υπουργό (άρθρο 46). Στο Υπουργικό Συμβούλιο ανήκουν και οι υπόλοιπες αρμοδιότητες της Εκτελεστικής εξουσίας όσες δηλαδή αρμοδιότητες δεν ανατίθενται ρητά στον Πρόεδρο ή τον Αντιπρόεδρο της Δημοκρατίας (άρθρο 54).

Οι αποφάσεις του Υπουργικού Συμβουλίου λαμβάνονται με απόλυτη πλειοψηφία, αλλά υπόκεινται στο δικαίωμα της αρνησικυρίας του Προέδρου και του αντιπρόεδρου της Δημοκρατίας όσον αφορά ζητήματα εξωτερικών υποθέσεων, άμυνας και ασφάλειας. Το ίδιο δικαίωμα έχουν ο πρόεδρος και ο Αντιπρόεδρος της Δημοκρατίας, αναφορικά με τους Νόμους της Βουλής των Αντιπροσώπων (άρθρο 50). Ταυτόχρονα ο Πρόεδρος και ο Αντιπρόεδρος της Δημοκρατίας έχουν το δικαίωμα να αναπέμψουν για επανεξέταση οποιοδήποτε νόμο της Βουλής των Αντιπροσώπων ή απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου. (άρθρα 51 και 57). Η Βουλή ή το Υπουργικό Συμβούλιο μπορούν είτε να αποδεχτούν την αναπομπή, είτε να την απορρίψουν, οπότε ο Πρόεδρος ή ο Αντιπρόεδρος θα είναι υποχρεωμένοι να δημοσιεύσουν τον νόμο ή την απόφαση.

Η Δημόσια Υπηρεσία αποτελείται από 70% Έλληνες και 30% Τούρκους (άρθρο 123), ενώ η επιτροπή Δημόσιας Υπηρεσίας από δέκα μέλη , 7 Έλληνες και 3 Τούρκους, οι οποίοι διορίζονται από κοινού από τον Πρόεδρο και τον Αντιπρόεδρο της Δημοκρατίας (άρθρο 124). Για την πλήρωση θέσεων με υποψηφίους τόσο Έλληνες όσο και Τούρκους απαιτείται ειδική πλειοψηφία, ενώ τυχόν αδιέξοδο επιλύεται από το Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο (άρθρο 125). Οι τρεις ανεξάρτητοι αξιωματούχοι της Δημοκρατίας (Γενικός Εισαγγελέας, Γενικός Ελεγκτής και Διοικητής της Κεντρικής Τράπεζας) καθώς και οι βοηθοί τους, διορίζονται από κοινού από τον Πρόεδρο και τον Αντιπρόεδρο της Δημοκρατίας. Οι ανεξάρτητοι αυτοί αξιωματούχοι θα πρέπει να ανήκουν σε διαφορετική κοινότητα από τους βοηθούς τους. (άρθρο 112- 121).

Η Βουλή των Αντιπροσώπων αποτελείται από 70% Έλληνες και 30% Τούρκους και ασκεί την νομοθετική λειτουργία, εκτός από θέματα που ρητά υπάγονται στις Κοινοτικές Συνελεύσεις (άρθρο 61). Ο Πρόεδρος της Βουλής είναι Έλληνας και εκλέγεται από τους Έλληνες βουλευτές , ενώ ο Αντιπρόεδρος της Βουλής είναι Τούρκος και εκλέγεται από τους Τούρκους Βουλευτές. Αν και οι νόμοι ψηφίζονται με απλή πλειοψηφία, χωριστή πλειοψηφία των βουλευτών κάθε κοινότητας απαιτείται για κάθε τροποποίηση του εκλογικού νόμου, κάθε νόμου που αφορά στα Δημαρχεία και κάθε νόμου που επιβάλλει φόρους τέλη. Η τροποποίηση μη θεμελιωδών άρθρων του Συντάγματος απαιτεί την πλειοψηφία των δύο τρίτων των βουλευτών κάθε κοινότητας. Κάθε κοινότητα εκλέγει εξ άλλου Κοινοτική Συνέλευση, με αρμοδιότητες στις οποίες περιλαμβάνονται όλα τα θρησκευτικά, εκπαιδευτικά, μορφωτικά και διδακτικά θέματα, τον προσωπικό θεσμό και γενικά θέματα κοινοτικού χαρακτήρα (άρθρο 86, 87). Έχουν επίσης δικαίωμα σύστασης κοινοτικών δικαστηρίων με δικαιοδοσία σε σχέση με τον προσωπικό θεσμό και

θρησκευτικά θέματα που υπάγονται στις κοινοτικές συνελεύσεις, καθώς και εξουσία επιβολής εισφορών και προσωπικών τελών στα μέλη της αντίστοιχης κοινότητας.

Υπάρχουν δύο Ανώτατα Δικαστήρια. Το Ανώτατο Δικαστήριο αποτελείται από ένα ουδέτερο (που δεν είναι Έλληνας, Τούρκος ή Άγγλος) ως Πρόεδρο, δύο Έλληνες και ένα Τούρκο Δικαστή, οι οποίοι διορίζονται από κοινού από τον Πρόεδρο και τον Αντιπρόεδρο της Δημοκρατίας. (άρθρο 153). Ο Πρόεδρος έχει νικούσα ψήφο σε περίπτωση ισοψηφίας. Το Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο αποτελείται από ένα ουδέτερο ως Πρόεδρο, έναν Έλληνα και ένα Τούρκο Δικαστή (άρθρο 133). Χαρακτηριστικό του δικοινοτικού χαρακτήρα του Συντάγματος είναι πως ο Δικαστής που θα δικάζει σε πρώτο βαθμό πολιτικές ή ποινικές υποθέσεις πρέπει να ανήκει στην ίδια κοινότητα με τον διάδικο ή τον κατηγορούμενο. Σε δίκες κατά τις οποίες οι διάδικοι ή ο κατηγορούμενος και ο παραπονούμενος δεν ανήκουν στην ίδια κοινότητα, το δικαστήριο θα απαρτίζεται από δικαστές που θα διορίσει το Ανώτατο Δικαστήριο (άρθρο 159).²³

Το Σύνταγμα επηρεάζει τις σχέσεις των δύο Κοινοτήτων

Η χρονική περίοδος 1960 – 1963 είναι ιδιαίτερα σημαντική στην ιστορία της Κύπρου γιατί αποτελεί την μοναδική περίοδο κατά την οποία εφαρμόστηκε αυτούσιο το Κυπριακό Σύνταγμα του 1960 και ήταν η περίοδος κατά την οποίαν οι Ελληνοκύπριοι συνυπήρξαν κοινοβουλευτικά με τους Τουρκοκύπριους.

Ενώ φαινομενικά το Σύνταγμα είχε σχεδιαστεί για να ικανοποιηθούν τα αιτήματα και οι ανάγκες Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων και να επιτευχθεί μία ισορροπία δυνάμεων ανάμεσα στις δύο κοινότητες εκείνο τελικά που προέκυψε ήταν η τσιμεντοποίηση του διαχωρισμού των δύο κοινοτήτων και η ανάπτυξη εντονότερου Εθνικού ανταγωνισμού ανάμεσα τους. Οι περισσότερες διατάξεις του συντάγματος περιείχαν διαχωριστικά στοιχεία που αντί να αμβλύνουν τις εθνικές διαφορές αντίθετα συντέλεσαν στην διαιώνιση και την παγίωση αυτών των διαφορών. Οι ίδιες πρόνοιες που συνιστούσαν περιορισμούς στην ανεξαρτησία της Κύπρου, έγιναν συγχρόνως κεκτημένα δικαιώματα για τους Τουρκοκυπρίους. Τα στοιχεία που εμφανίζονται ως περιορισμοί στην ανεξαρτησία της Κύπρου, μπορούσαν να εμφανιστούν ως εγγυήσεις για τους Τουρκοκύπριους. Προβληματικότερη όμως έκφανση στο Κυπριακό Σύνταγμα, αποτέλεσε η απαγόρευση αναθεώρησης του Συντάγματος, γιατί καμία κοινωνία δεν μπορεί να φτιάξει ένα σύνταγμα ή ένα νόμο που να ισχύει για πάντα²⁴.

Η δημιουργία ενός κράτους που δεν στηριζόταν στην εθνική ομοιογένεια, αλλά στον δικοινοτισμό, για να λειτουργήσει απαιτούσε την σύμφωνη γνώμη των κοινοτήτων σε όλα τα επίπεδα. Στην περίπτωση όμως της Κύπρου κάτι τέτοιο δεν συνέβαινε. Το μοντέλο των συμφωνιών Ζυρίχης που επιβλήθηκε στον Κυπριακό λαό, αποδείχθηκε δυστυχώς

²³Παύλος Τζεργιάς, *Ιστορία της Κυπριακής Δημοκρατίας*, Εκδόσεις Libro, Αθήνα 2001 Τόμος Α σελ. 429-475.

²⁴Θεμιστοκλής Δ Τσάτσος, *Παρατηρήσεις επί του Κυπριακού Συντάγματος*, Εκδόσεις Το Νομικόν, Αθήνα 1965, σελ. 57.

ανεφάρμοστο. Αντί να γεφυρώνει τις εθνικές διαφορές, δημιουργώντας τις αναγκαίες για μία ανοιχτή κοινωνική επικοινωνία προϋποθέσεις προκάλεσε προστριβές, εχθρότητα και υποψία ανάμεσα στον λαό της Κύπρου. Οι διαχωριστικές διατάξεις του Συντάγματος δυστυχώς ήταν πολλές και οι δυσκολίες στην εφαρμογή τους προκάλεσαν μια συνεχή αντίθεση και δυσαρμονία. Αξίζει να σημειώσουμε ότι στην δυσαρμονία αυτή έπαιξε σημαντικό ρόλο και το ψυχολογικό κλίμα που δημιουργήθηκε αμέσως μετά την ανεξαρτησία. Για τους Έλληνες Κύπριους που είχαν ξεκινήσει έναν εθνικοαπελευθερωτικό αγώνα, το καθεστώς που δημιούργησαν οι συμφωνίες Ζυρίχης – Λονδίνου, σε καμία περίπτωση δεν θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι εκπλήρωνε τους Εθνικούς τους πόρους. Οι Ελληνοκύπριοι αισθάνονταν ιδιαίτερα ενοχλημένοι από τις ρυθμίσεις του νέου Συντάγματος της Ζυρίχης και την επιμονή των Τούρκων βουλευτών να εφαρμοσθούν άμεσα και κατά γράμμα οι διατάξεις του.

Οι κρίσιμες διατάξεις των συμφωνιών Ζυρίχης – Λονδίνου, οι οποίες αφορούσαν τον δικοινοτικό χαρακτήρα της Κυπριακής Δημοκρατίας, στην συνέχεια αποτέλεσαν και το πεδίο μάχης των δύο αντιπαρατιθέμενων κοινοτήτων, η κάθε μία από τις οποίες είχε διαφορετική προσέγγιση σε σχέση με τις διατάξεις αυτές. Το Σύνταγμα του 1960, είχε λοιπόν σαν αποτέλεσμα να δημιουργήσει ανάμεσα στις δύο κοινότητες ένα συγκρουσιακό θεσμικό πλαίσιο το οποίο όμως για να λειτουργήσει απαιτούσε την απόλυτη συναίνεση των πολιτικών δρώντων. Δεν θα ήταν επομένως υπερβολή να λεχθεί, ότι « αυτή η εσωτερική αντίφαση καθιστούσε εκ προοιμίου ατελέσφορες τις προσπάθειες των βουλευτών για κοινοβουλευτική ενότητα ²⁵».

Η εφαρμογή του Συντάγματος, δημιούργησε δυσκολίες και προβλήματα, που σε μικρό χρονικό διάστημα οδήγησαν σε « συνταγματική κρίση »²⁶. Οι κύριες αιτίες των προστριβών ήταν βασικά η εφαρμογή της αναλογίας 70 προς 30 στην Δημόσια Υπηρεσία, οι χωριστές πλειοψηφίες στην Βουλή, το Βέτο του Τούρκου Αντιπροέδρου και τα χωριστά Δημαρχεία.

Οι συμφωνίες Ζυρίχης – Λονδίνου του 1960, ήταν ένας συμβιβασμός στον οποίον συμφώνησαν οι Έλληνες και οι Τούρκοι της Κύπρου χωρίς ουσιαστικά να πιστέψουν σε αυτόν. Οι Ελληνοκύπριοι που είχαν ξεκινήσει έναν αγώνα για την Ένωση, έβλεπαν την ανεξαρτησία του 1960 ως έναν ενδιάμεσο σταθμό που θα τους οδηγούσε αργότερα στην πραγματοποίηση των εθνικών τους πόθων. Από την άλλη μεριά οι Τουρκοκύπριοι που επεδίωκαν την διχοτόμηση της Κύπρου έβλεπαν από την μεριά τους τις συμφωνίες Ζυρίχης Λονδίνου ως το ενδιάμεσο στάδιο που θα τους οδηγούσε στον στόχο τους. Το αποτέλεσμα ήταν οι δύο κοινότητες αντί να συνεργαστούν, στο πλαίσιο του νέου καθεστώτος ανέπτυξαν καχυποψία και έλλειψη εμπιστοσύνης μεταξύ τους, κάτι που ασφαλώς βοήθησαν και οι διαχωριστικές διατάξεις του νέου συντάγματος.

Βουλευτικές εκλογές του 1960

²⁵Αχιλλέα Κ. Αιμιλιανίδη, *Κοινοβουλευτική Συνύπαρξη Ε/κ και Τ/κ 1960 -1963*, Εκδόσεις Επιφανίου, Λευκωσία 1990 σελ. 23 -24

²⁶Γιάννος Ν Κρανιδιώτης, *Το Κυπριακό πρόβλημα 1960-1974*, Εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα 1984, σελ. 37

Οι πρώτες Βουλευτικές εκλογές της νεοσύστατης Κυπριακής Δημοκρατίας ήταν δρομολογημένες να γίνουν αμέσως μετά τις πρώτες προεδρικές εκλογές στις 1 Δεκεμβρίου 1959. Έγιναν όμως καθυστερημένα στις 31 Ιουλίου του 1960. Η καθυστέρηση αυτή όπως είναι γνωστό οφειλόταν στις έντονες διαπραγματεύσεις που γίνονταν για τις τελικές συνταγματικές ρυθμίσεις. Γεγονός που κράτησε πολύ χρόνο. Στις 7 Αύγουστου του 1960 έγινε και η εκλογή των μελών των Κοινοτικών Συνελεύσεων.

Οι πρώτες εκλογές διεξήχθησαν με τον εκλογικό νόμο που ενέκρινε ο Κυβερνήτης Sir Hugh Foot στον οποίο νόμο αποφασίστηκε ότι οι έξι διοικητικές περιοχές της Κύπρου θα αποτελούσαν και τις έξι εκλογικές περιφέρειες. Κάθε μία διοικητική περιοχή θα εξέλεγε ανάλογα με τον πραγματικό πληθυσμό της καθορισμένο αριθμό βουλευτών ανάμεσα στους 35 Έλληνες και 15 Τούρκους βουλευτές. Στις συγκεκριμένες εκλογές συμμετείχαν τρεις κομματικοί συνδυασμοί²⁷.

Στην πλευρά της Ελληνικής Κοινότητας συμμετείχαν το Α.Κ.Ε.Λ. (Ανορθωτικό Κόμμα Εργαζόμενου Λαού) και το «Πατριωτικό Μέτωπο», το οποίο είχε προέλθει από μετασχηματισμό του Ενιαίου Δημοκρατικού Μετώπου (Ε.Δ.Μ.Α.) που είχε ιδρυθεί την 1^η Απριλίου 1959 και συσπείρωσε όλες τις πολιτικές δυνάμεις που είχαν υποστηρίξει τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο Γ για την εκλογή του στην προεδρία της Κυπριακής Δημοκρατίας. Από πλευράς της Τουρκικής Κοινότητας οι 15 βουλευτικές έδρες ανήκαν εκ προοιμίου στο Τουρκικό Εθνικό Κόμμα, το οποίο είχε ιδρυθεί το 1945 και υποστήριξε τον Αντιπρόεδρο Φαζίλ Κουτσούκ.

Οι 35 εκλεγέντες βουλευτές της **Ελληνικής Κοινότητας** κατά κόμμα και εκλογική περιφέρεια είναι οι εξής :

Λευκωσία 12 Βουλευτές

- **Πατριωτικό Μέτωπο 10 βουλευτές** : Κληρίδης Γλαύκος, Σαββίδης Μιχαλάκης, Στυλιανού Πέτρος, Τομπάζος Γεώργιος, Κόσιης Νίκος, Δημητριάδης Λέλλος, Λυσσαρίδης Βάσσος, Χατζηχάρος Χαρίδημος, Φάνος Τίτος, Γιαμάκης Ιωσήφ.
- **Α. Κ. Ε.Λ. 2 βουλευτές** : Παπαϊωάννου Εζεκίας, Ζιαρτίδης Αντρέας.

Αμμόχωστος 7 βουλευτές

- **Πατριωτικό μέτωπο 6 βουλευτές** : Παυλάκης Παύλος, Αγγελίδης Νίκος, Χριστοδουλίδης Κώστας, Καρσεράς Αντρέας, Σάνδης Γεώργιος, Τουμαζής Παναγιώτης.
- **Α.Κ.Ε.Λ. 1 βουλευτής** : Μιχαηλίδης Χαμπής.

²⁷Αχιλλέα Κ. Αιμιλιανίδη, *Κοινοβουλευτική Συνύπαρξη Ε/κ και Τ/κ 1960 -1963*, Εκδόσεις Επιφανίου, Λευκωσία 1990 σελ. 15.

Λεμεσός 7 βουλευτές

- **Πατριωτικό Μέτωπο 6 βουλευτές** : Παπαδόπουλος Αντρέας, Αναστασιάδης Αντώνης, Φράγκος Αιμίλιος, Μιχαηλίδης Χριστόδουλος, Ροδοσθένους Λεύκιος, Μιχαηλίδης Στέλιος.
- **Α.Κ.Ε.Λ. 1 βουλευτής** : Ποταμίτης Γιάγκος.

Πάφος 4 βουλευτές

- **Πατριωτικό μέτωπο 3 βουλευτές**: Ιωαννίδης Γεώργιος, Νικολαΐδης Ηρόδοτος, Σιβιτανίδης Πανίκος
- **Α.Κ.Ε.Λ. 1 βουλευτής** : Δημητριάδης Χρύσης.

Λάρνακα 3 βουλευτές

- **Πατριωτικό κόμμα 3 βουλευτές** : Γιαννάκης Σωτήρης, Τζιρκώτης Γεώργιος, Ποσκώτης Σταύρος.

Κερύνεια 2 βουλευτές

- **Πατριωτικό μέτωπο 2 βουλευτές** : Γιάγκου Αντρέας, Παρασκευαΐδης Φειδίας.

Οι 15 εκλεγέντες βουλευτές της **Τουρκικής Κοινότητας** κατά εκλογική περιφέρεια είναι οι εξής:

- **Λευκωσία 5 βουλευτές**: Οσμάν Ορέκ, Φαζίλ Πλουμέρ, Αλή Ριζά Χαλίτ, Σελτσιούκ Ζαχίρ Σομέκ, Ουμίτ Σουλεϊμάν.
- **Αμμόχωστος 3 βουλευτές** : Χασάν Αντνάν Γκιουνεβέρ, Νιαζί Μανιέρα, Μπουρχάν Ναλπάντογλου.
- **Λεμεσός 2 βουλευτές**: Χουσεΐν Ντερβίς, Ραμαντάμ Τζεμίλ.
- **Πάφος 2 βουλευτές**: Αχμέτ Αζίζ Αλτάι, Χαλίτ Κιαζίμ.
- **Λάρνακα 2 βουλευτές**: Ορχάν Μουστερίσογλου, Νετζέτ Χουσεΐν.
- **Κερύνεια 1 βουλευτής**: Αχμέτ Μιντχάτ Μπερπέρογλου.²⁸

Πρώτος πρόεδρος της Βουλής εκλέχθηκε χωρίς ανθυποψήφιο ο Γλαύκος Κληρίδης οποίος στην προσφώνηση του ανέφερε : « Υπόσχομαι ότι θα εργαστώ μαζί σας για να καταστήσουμε την Κυπριακή Βουλή πρότυπο χώρο ελεύθερης σκέψης, έκφρασης και διαφύλαξης των ελευθεριών και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ελπίζω ότι η συνεργασία μας θα είναι παράδειγμα σε όλους τους υπόδουλους λαούς οι οποίοι εύχομαι σύντομα να αποκτήσουν το μέγα ευεργέτημα της Ελευθερίας.»

Επίσης δικαιολογώντας την στήριξη του ΑΚΕΛ προς το πρόσωπο του Κληρίδη για την προεδρία, ο Εζεκίας Παπαϊωάννου δήλωσε « Ελπίζουμε πως ο προταθείς ως πρόεδρος της

²⁸Αχιλλέα Κ. Αιμιλιανίδη, *Κοινοβουλευτική Συνύπαρξη Ε/κ και Τ/κ 1960 -1963*, Εκδόσεις Επιφανίου, Λευκωσία 1990, σελ. 18 -19.

Βουλής θα εκτελέσει πιστά και ευσυνείδητα τα καθήκοντα του και θα εργαστεί για την προαγωγή των Δημοκρατικών αρχών και την ενότητα του Κυπριακού λαού»²⁹.

Η σύνθεση του πρώτου υπουργικού συμβουλίου

Στις 16 Αυγούστου ημέρα Τρίτη, κυκλοφόρησε και η πρώτη έκδοση της Εφημερίδας της Κυπριακής Κυβέρνησης (Επίσημος Εφημερίς της Κυπριακής Δημοκρατίας αριθμός 1). Στην έκδοση αυτή ανακοινώνονταν οι αποφάσεις του προέδρου της Δημοκρατίας Αρχιεπισκόπου Μακαρίου και του Αντιπροέδρου Φαζίλ Κιουτσκούκ.

Και οι εννέα ανακοινώσεις που δημοσιεύτηκαν στην έκδοση αυτή έχουν ως εξής :

Υπουργικό Συμβούλιο: Με την απόφαση αυτή δημοσιεύονταν οι αποφάσεις και των δύο πολιτειακών αρχηγών για τον διορισμό των ακόλουθων ως μελών του Υπουργικού Συμβουλίου:

Αντρέας Αραούζος, Υπουργός Εμπορίου.

Πολύκαρπος Γιωρκάτζης, Υπουργός Εσωτερικών.

Ρηγίνος Θεοχάρη, Υπουργός Οικονομικών.

Σπύρος Κυπριανού, Υπουργός Δικαιοσύνης.

Νιαζί Μανιέρα, Υπουργός Υγείας.

Οσμάν Ορέκ, Υπουργός Άμυνας.

Αντρέας Παπαδόπουλος, Υπουργός Συγκοινωνιών και Έργων.

Τάσος Παπαδόπουλος, Υπουργός Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων.

Φαζίλ Πλουμέρ, Υπουργός Γεωργίας και Φυσικών Πόρων.

Γενικός Εισαγγελέας :Με την Δεύτερη ανακοίνωση ανακοινωνόταν ο διορισμός του Κρίτωνα Τορναρίτη, ως Γενικού Εισαγγελέα της Δημοκρατίας και του Οκτάι Φεριντούν ως βοηθού Γενικού Εισαγγελέα.

Γενικός Ελεγκτής :Με την Τρίτη ανακοίνωση ανακοινωνόταν ο διορισμός του Ρουστέμ Ζιχνή Τατόρ, ως Γενικού Ελεγκτή και του Ιωάννη Στάθη, ως Βοηθού Γενικού Ελεγκτή.

Επιτροπή Δημόσια Υπηρεσίας :Με την τέταρτη ανακοίνωση ανακοινωνόταν ο διορισμός των πιο κάτω ως προέδρου και μελών της Επιτροπής Δημόσια Υπηρεσίας : Γεώργιος Θεοχαρίδης ως Πρόεδρος και μέλη Γεώργιος Μιχαήλ Γεωργίου, Δημήτρης Θεοχάρη, Κωνσταντίνος Λάπας, Χαράλαμπος Μιχαηλίδης, Δημήτριος Προτέστος, Χρίστος Μιχαήλ Τρυφωνίδης, Σαπρί Κονούρ, Ραγίπ Μαλιαλί και Μεχμέτ Ναζίμ.

²⁹Κυπριακή Δημοκρατία, *Πρακτικά της Βουλής των Αντιπροσώπων*, Τόμος 1, Μέρος 1 (Συνεδρία 16^{ης} Αυγούστου 1960), Λευκωσία 1963.

Γενικός Λογιστής :Με την Πέμπτη ανακοίνωση ανακοινωνόταν ο διορισμός του Χρηστάκη Κώστα Στεφανή, ως Γενικού Λογιστή και του Μουσταφά Ερτογρούλ Γκιουβέν, ως Βοηθού Γενικού Λογιστή.

Αστυνομία :Με την έκτη ανακοίνωση διοριζόταν ο Χαράλαμπος Κωνσταντίνου Χασάπης, ως Αρχηγός της Αστυνομία και ο Μεχμέτ Ρεφήκ ως Υπαρχηγός της Αστυνομίας.

Χωροφυλακή :Με την έβδομη ανακοίνωση ανακοινωνόταν ο διορισμός του Αχμέτ Νιαζί ως αρχηγού της Χωροφυλακής και του Σάββα Αντωνίου ως υπαρχηγού της Χωροφυλακής.

Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο :Με την όγδοη ανακοίνωση ανακοινωνόταν ο διορισμός του Μιχαλάκη Αντωνίου Τριανταφυλλίδη και Μεχμέτ Νετζιαττί ως δικαστών του Ανώτατου Συνταγματικού Δικαστηρίου. (Ο διορισμός του Προέδρου Γερμανού Ερνστ Φορτχοφ έγινε αργότερα).

Ανώτατο Δικαστήριο :Με την ένατη ανακοίνωση ανακοινωνόταν ο διορισμός του Γεωργίου Σωτηρίου Βασιλειάδη και Μεχμέτ Ζεκιά ως Δικαστών του Ανώτατου Δικαστηρίου³⁰.

Τελετή Ανακήρυξης της Κυπριακής Δημοκρατίας

Τα μεσάνυχτα της 15^{ης} Αυγούστου προς 16^{ης} του μήνα, το ρολόι χτύπησε 12.00 και στο κτήριο όπου θα στεγαζόταν για δεκαετίες η Βουλή των Αντιπροσώπων άρχισε η τελετή της Ανακήρυξης της Κυπριακής Δημοκρατίας.

« Ψες τα μεσάνυχτα η Κύπρος ανακηρύχθηκε σε ανεξάρτητο κράτος. Κατά την επίσημη τελετή που έγινε στην αίθουσα τελετών της Βουλής των Αντιπροσώπων υπογράφηκαν τα έγγραφα εγκαθίδρυσης της Κυπριακής Δημοκρατίας . Πλήθος κόσμου έξω από τους τόπους των τελετών. Λίγη ώρα πριν από τα μεσάνυχτα έφτασαν στο μέγαρο της Βουλής ο Πρόεδρος και ο Αντιπρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας, οι Πρόξενοι της Ελλάδος και της Τουρκίας και ο Κυβερνήτης Σερ Χιού Φουτ και πήραν θέσεις στην εξέδραν. Την τελετή παρακολούθησαν μέλη του Διπλωματικού σώματος, οι υπουργοί και οι βουλευτές. Μόλις έφτασε ο Κυβερνήτης ανέκρουσε τον Βρετανικό Εθνικό ύμνο η φιλαρμονική της Αστυνομίας που βρισκόταν έξω από την Βουλήν και ακολούθως χαιρέτισαν την άφιξη του Κυβερνήτη οι σαλπικτές του Βασιλικού Πυροβολικού»³¹.

« Το μεσονύκτιον υπεγράφησαν αι συνθήκαι και τα έγγραφα διά των οποίων ανακηρύσσεται η Κυπριακή Πολιτεία. Άπειρα πλήθη Λευκωσιωτών και άλλα χιλιάδες λαού εκ των προαστείων και εξ όλης της Κύπρου κατέκλυσαν χθες νύχτα τον προ της Βουλής χώρον και τας προς αυτήν οδούς από της άπλετός φωταγωγημένης Πλατείας Μεταξά εις μίαν εορταστικήν εκδήλωσιν επί τη ανακηρύξει της Κυπριακής Πολιτείας. Ολμοβολαί ε χαιρέτισαν την ανακήρυξίν του Νέου Κράτους γενομένην ακριβώς κατά το μεσονύκτιον εις την αίθουσαν της Βουλής των Αντιπροσώπων δια της αναγνώσεως υπό του Κυβερνήτου

³⁰Παναγιώτης Παπαδημήτρης, *Ιστορική Εγκυκλοπαίδεια Της Κύπρου, περίοδος 1960 – 1973*, Εκδόσεις Επιφανίου, Λευκωσία 1978, Τόμος Α.

³¹*Εφημερίδα Χαραυγή*, 16 Αυγούστου 1960.

Σερ Χιού Φουτ της σχετικής προκυρήξεως της Βασιλίσσης Ελισάβετ και διά της τελικής υπογραφής υπό του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου, του Δρς Κιουτσιούκ, του Κυβερνήτου Σερ Χιού Φουτ και των διπλωματικών εκπροσώπων της Ελλάδος και της Τουρκίας. κ.κ. Γεωργίου Χριστοπούλου και Φ.Τουρέλ των συνθηκών και άλλων εγγράφων δυνάμει των οποίων εγκαθιδρύεται και θα λειτουργή το νεοπαγές Κυπριακόν Κράτος»³².

Πρώτος διάβασε την εναρκτήρια Δήλωση της Βασιλίσσας της Βρετανίας Ελισάβετ ο τελευταίος κυβερνήτης της Κύπρου Σερ Χιού Φουτ , ενώ το 42^ο Σύνταγμα Βασιλικού Πυροβολικού έριχνε 21 χαιρετιστήριες βολές.

Η εναρκτήρια δήλωση είχε ως εξής : « Εξοχότατοι, Το άρθρο 1 του Θεσπίσματος του Κοινοβουλίου του Ηνωμένου Βασιλείου, το οποίο τιτλοφορείται το Περί Κύπρου Θέσπισμα του 1960 (το οποίο έτυχε της Βασιλικής επικύρωσης στις 29 Ιουλίου 1960) διαλαμβάνει τα ακόλουθα : Η Αυτής Μεγαλειότητα μπορεί με διάταγμα σε Συμβούλιο να διακηρύξει όπως το καθοριζόμενο στο διάταγμα ως το Σύνταγμα της Δημοκρατίας της Κύπρου τεθεί σε ισχύ σε τέτοια ημερομηνία η οποία θα καθοριστεί στο Διάταγμα. Κατά την ημερομηνία αυτή, θα εγκαθιδρυθεί στην νήσο Κύπρο η Ανεξάρτητη Κυρίαρχη Δημοκρατία της Κύπρου και η Αυτού Μεγαλειότητα δεν θα έχει οποιανδήποτε κυριαρχία ή δικαιοδοσία στην Δημοκρατία της Κύπρου.

Σύμφωνα με την άσκηση των εξουσιών με τις οποίες είναι περιβεβλημένη η Αυτής Μεγαλειότητα, ύστερα από συμβουλή του ανακτοροσυμβουλίου ευαρεστήθηκε να θεσπίσει στις 3 Αυγούστου 1960 , το περί της Δημοκρατίας της Κύπρου διάταγμα σε Συμβούλιο του 1960. Το άρθρο 2 του εν λόγω διατάγματος σε Συμβούλιο διαλαμβάνει τα ακόλουθα : Το Σύνταγμα που περιέχεται στα έγγραφα στην Ελληνική και Τουρκική που μονογραφήθηκαν στην Άγκυρα στις 28 Ιουλίου 1960, από εκπροσώπους της Κυβέρνησης της Αυτού Μεγαλειότητας του Ηνωμένου Βασιλείου , του Βασιλείου της Ελλάδας, της Δημοκρατίας της Τουρκίας, της Ελληνοκυπριακής κοινότητας και Τουρκοκυπριακής κοινότητας ως τα ελληνικά και τουρκικά κείμενα, αντίστοιχα, του συντάγματος της Δημοκρατίας της Κύπρου, θα αποτελέσει το εν λόγω σύνταγμα και θα τεθεί σε ισχύ στις 16 Αυγούστου 1960.

Έτσι, η Ανεξάρτητη Κυρίαρχη Δημοκρατία της Κύπρου εγκαθιδρύεται από σήμερα 16 Αυγούστου 1960 »³³ .

Στη συνέχεια το λόγο πήρε ο πρώτος Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας Αρχιεπίσκοπος Μακάριος.

« Είμαι ευτυχής, διότι εις εμέ έλαχε ο κλήρος να εκπροσωπήσω κατά την ιστορικήν ταύτην ώρα την πατρίδα μου, και να υπογράψω εκ μέρους του Ελληνικού Κυπριακού λαού την επίσημον πράξιν διά της οποίας η Κύπρος καθίσταται ανεξάρτητος χώρα.

Η σημερινή ημέρα ενέχει ιδιαίτεραν σημασίαν, τόσον από Κυπριακής όσον και από

³²Εφημερίδα Φιλελεύθερος, 16 Αυγούστου, 1960.

³³Παναγιώτης Παπαδημήτρης, *Ιστορική Εγκυκλοπαίδεια Της Κύπρου, περίοδος 1960 – 1973*, Εκδόσεις Επιφανίου, Λευκωσία 1978, Τόμος Α.

γενικωτέρας πλευράς. Διότι, διά της ανεξαρτησίας της Κύπρου, δεν παραχωρείται μόνον εις τον Κυπριακόν λαόν το βασικόν δικαίωμα του να δύναται ούτος να ρυθμίζει τας υποθέσεις του, αλλά τίθεται εν επιπλέον ορόσημον εις την περαιτέρω πορείαν της αναπτύξεως των δημοκρατικών θεσμών και της εφαρμογής των διεθνών αρχών της ελευθερίας. Εκ των υπογραφέντων εγγράφων αποβαίνει έκδηλον, ότι διά την ομαλήν λειτουργίαν της νέας πολιτείας και την απρόσκοπτον πρόοδον αυτής απαραίτητος προϋπόθεσις τυγχάνει η ειλικρινής και στενή συνεργασία πάντων των συμβαλλομένων παραγόντων και η αμοιβαία εκτίμησις και ο σεβασμός των εθνικών και πνευματικών ιδεωδών και παραδόσεων των Ελλήνων και Τούρκων κατοίκων της νήσου. Επιθυμούμεν να δηλώσωμεν ότι από ελληνικής Κυπριακής πλευράς θα καταβληθή πάσα προσπάθεια ώστε η εκτίμησις, ο σεβασμός και η συνεργασία αυτή θα αναπτυχθούν εις τον μέγιστον δυνατόν βαθμόν, εις τρόπον ώστε το Σύνταγμα να λειτουργήσῃ ευρύθμως και κατά τρόπον εγγυώμενον την απόλυτον ισοτιμίαν των πολιτών και την εφαρμογήν της δικαιοσύνης και του νόμου, άνευ οποιασδήποτε διακρίσεως, ευνοίας ή πάθους. Θα αποβλέψωμεν εις την εδραίωσιν της ενότητος της Κύπρου και την ανάπτυξιν και ευημερίαν αυτής ως συνόλου.

Δια του τρόπου τούτου η νεοπαγής Δημοκρατία και εσωτερικώς θα ευσταθήσῃ και θα προοδεύσῃ εξυπηρετούσα κατά τον καλύτερον δυνατόν τρόπον τα συμφέροντα των κατοίκων της αλλά και εξωτερικώς θα εκπληρώσῃ τας διεθνείς ευθύνas και υποχρεώσεις της συμβάλουσα εν τω μέτρῳ των δυνατοτήτων της, εις την δι ειρηνικῶν μέσων επίλυσιν των διεθνῶν προβλημάτων, την ανάπτυξιν της διεθνούς συνεργασίας και την παγίωσιν της ειρήνης. Σήμερον, ὅτε αι τεχνικαί προόδοι ἔχουν ἐπιφέρει τεραστίας μεταβολάς εις τας συνθήκας διαβιώσεως και τας διεθνείς σχέσεις των λαών, η ανάγκη της υπάρξεως ενός σταθεροῦ ηθικοῦ μέτρου καθίσταται ἀκόμα περισσοτέρον ἐπιτακτική. Το μέτρον τούτον δύναται να αποβῆ ἀποφασιστικὸς παράγων διεθνούς ευσταθίας εις την ἐπιβολήν δε και εδραίωσιν τούτου δύναται να συμβάλλουν ὅλοι ανεξαιρέτως οἱ λαοί, , ανεξαρτήτως της ἐκτάσεως ἢ του ὄγκου των, τις μικράς ἢ μεγάλης ἱστορίας των. Ἀπὸ της ἀπόψεως αὐτῆς ἀντιλαμβανόμεθα πλήρως τας γενικότερας ευθύνas και υποχρεώσεις ως και την ἐιδικήν σημασίαν της ἀποστολῆς της νεοπαγούς Κυπριακῆς Δημοκρατίας. Ὁ ρόλος της Κύπρου υπῆρξε ἀνέκαθεν συνεκτικὸς. Κοιτὶς σημαντικοῦ πολιτισμοῦ ἡ Νῆσος μας δεν ἔπαυσε καθόλην την διάρκειαν της τρισχιλιετοῦς ἱστορίας της να ἐκπέμπῃ την ευεργετικὴν ἀκτινοβολίαν της, πρὸς ὅλας τας κατευθύνσεις, να γεφυρώσῃ τας ἀντιθέσεις και να ἀποτελεῖ τον κρίκον της συνδέσεως και της ἐνότητος εις την νευραλγικὴν ταύτην περιοχὴν της υδρογείου. Τον ρόλον τούτον θα ἀναλάβῃ σήμερον, ως ἀνεξάρτητον και ἐλεύθερον κράτος εις μείζονα κλίμακα.

Ἡ νέα Πολιτεία εἶναι ἤδη ἐξοπλισμένη ἠθικῶς διὰ το δύσκολον ἔργον της. Γνωρίζει τας τεραστίας ευθύνas, τας ὁποίας υπέχει τόσον διὰ την ευημερίαν του Κυπριακοῦ λαοῦ, ὅσον και γιὰ την παγκόσμιον ευστάθειαν και πρόοδον, και εἰσερχόμενη την ἱστορικὴν ταύτην στιγμὴν εις την κοινωνίαν των ἐλευθέρων κρατῶν, δηλοῖ ὅτι ἐν τῷ πλαισίῳ των ἀρχῶν και διακηρύξεων του Ὄργανισμοῦ Ἠνωμένων Ἐθνῶν θα ἀναλάβῃ τας ευθύνas ταύτας εις το ἀκέραιον, και θα εκπληρώσῃ πλήρως το ἠθικὸν χρέος της.»³⁴

³⁴Παπαδημήτρης Παναγιώτης, *Ἱστορικὴ Ἐγκυκλοπαίδεια Της Κύπρου, περίοδος 1960 – 1973*, Ἐκδόσεις Ἐπιφανίου, Λευκωσία 1978, Τόμος Α.

Ο Τουρκοκύπριος Αντιπρόεδρος Φαζίλ Κιουτσούκ, στην συνέχεια πήρε τον λόγο και έδωσε ιδιαίτερη έμφαση στην ανάγκη για βελτίωση του βιοτικού επιπέδου του λαού : « Κατά την χαρμόσυνη αυτήν ημέραν, επιθυμώ να δηλώσω σαφώς, εκ μέρους της Τουρκοκυπριακής κοινότητας, την οποίαν αντιπροσωπεύω, 'ότι η πολιτική η οποία θα ακολουθήσωμεν θα είναι η ανυστερόβουλος δράσις μίας ώριμου και πεφωτισμένης κοινότητας. Θα επιδειχθή συμμόρφωσις προς τας συμφωνίας Ζυρίχης – Λονδίνου, σεβασμός προς τα δικαιώματα και ελευθερίας, τας παραχωρηθείσας εις όλας τας κοινότητας, ο δε αυτοσεβασμός και η τιμή εκάστου ατόμου διαβιούντος εν τη Νήσωκατ ουδένα τρόπον θα παραβιαστούν. Απεκτήσαμεν την ανεξαρτησίαν μας, αλλά η επιβίωσις της ανεξαρτησίας αυτής δύναται να κατορθωθεί μόνον διά τις διαρκούς ειρήνης και διά του νόμου και τις τάξεως που θα εγκαθιδρυσωμεν, ημείς δε η Τουρκική κοινότης, είμεθα αποφασισμένοι να πράξωμεν τούτον. Εκείνο το οποίον ζητώ από τους συναδέλφους μας (Έλληνες και Τούρκους) να πράξουν , είναι να συγκεντρώσουν τας δυνάμεις των επί ενός μόνον σημείου, δηλονότι να εργαστούν από κοινου διά να σπείρουν εις το έδαφος τούτον τον σπόρον της ευτυχίας και της ευδαιμονίας. Έχομεν να επιτελέσωμεν αναρίθμητα έργα. Όλοι συμφωνούμεν ότι, ο δρόμος τον οποίον έχουμε να διανύσωμεν είναι δύσκολος και απότομος, αλλ εν όσωέχομεν ως γνώμονα μας την καλήν θέλησιν, θα δυνηθώμεν αναμφιβόλως να υπερνικήσωμεν όλας τας δυσκολίας μας εντός του βραχυτέρου δυνατού χρόνου. Η ανθρωπότης δεν ανέχεται πλέον να ζη εις την αθλιότητα και τον πόνον. Είμεθα ημείς εκείνοι, οι οποίοι θα προσφέρωμεν νέον τρόπον ζωής εις την ανθρωπότητα και θα δώσωμεν εις τον λαόν της Κύπρου, όστις απέκτησε μίαν έντιμον θέσιν μεταξύ των Εθνών, ότι δικαιούται ήτοι την μη παραβίασιν της ανεξαρτησίας του, της ελευθερίας του, του αυτοσεβασμού και της τιμής τους»³⁵.

Στην τελετή εγκαθίδρυσης της πρώτης Κυπριακής Δημοκρατίας μίλησε επίσης ο Έλληνας πρόξενος καθώς και ο Τούρκος πρόξενος αντιπροσωπεύοντας έκαστος την χώρα του σαν Εγγυήτριες Δυνάμεις που ήταν.

Τα προβλήματα της Βουλής το 1960

Κοινοβουλευτική οργάνωση

Η νέα Κυπριακή Βουλή το 1960 μέχρι και το 1963 λειτουργούσε μέσα σε ένα ιδιαίτερα ιδιόμορφο συνταγματικό πλαίσιο, το οποίο ουσιαστικά αναφερόταν στην κοινοβουλευτική συνύπαρξη δύο διαφορετικών κοινοτήτων, της Ελληνικής και της Τουρκικής που ουσιαστικά αντιμαχόταν η μία την άλλη. Οι βουλευτές δεν καλούνταν σύμφωνα με το Σύνταγμα, να εκπροσωπήσουν το σύνολο του Κυπριακού λαού, αλλά τις κοινότητες τους, τα συμφέροντα και τις επιδιώξεις τους ο καθένας ξεχωριστά.³⁶

³⁵ Παπαδημήτρης Παναγιώτης, *Ιστορική Εγκυκλοπαίδεια Της Κύπρου, περίοδος 1960 – 1973*, Εκδόσεις Επιφανίου, Λευκωσία 1978, Τόμος Α.

³⁶ Αχιλλέα Κ. Αιμιλιανίδη, *Κοινοβουλευτική Συνύπαρξη Ε/κ και Τ/κ 1960 -1963*, Εκδόσεις Επιφανίου, Λευκωσία 1990, σελ. 23.

Οι κρίσιμες διατάξεις των συμφωνιών Ζυρίχης -Λονδίνου, οι οποίες αφορούσαν τον δικοινοτικό χαρακτήρα της Κυπριακής Δημοκρατίας, αποτελούσαν πεδίο μάχης των δύο κοινοτήτων, η κάθε μία από τις οποίες είχε διαφορετική προσέγγιση σε σχέση με τις διατάξεις αυτές. Επομένως η εσωτερική αυτή αντίφαση καθιστούσε εκ των προτέρων δύσκολες τις προσπάθειες των βουλευτών για Κοινοβουλευτική ενότητα.

Στην νεοσύστατη Κυπριακή Δημοκρατία η κοινοβουλευτική οργάνωση ήταν μία άγνωστη έννοια. Η Κυπριακή Βουλή όφειλε να αναζητήσει πρότυπα στις Κοινοβουλευτικές πρακτικές άλλων κρατών όπως η Ελλάδα ή η Αγγλία. Η απουσία Κανονισμού της Βουλής είχε ως φυσικό επακόλουθο την οργάνωση της με βάση την αναπτυχθείσα κοινοβουλευτική πρακτική. Γεγονός που είχε ως επακόλουθο της αυξημένες ευθύνες του Προέδρου της Βουλής ως προς τον καθορισμό του χρόνου ομιλητών, του τρόπου υποβολής των ερωτήσεων, της διαδικασίας ψήφισης κ.ο.κ.³⁷.

Στοιχεία που δυσχέραιναν την λειτουργία της Βουλής ήταν και η απουσία επαρκούς προσωπικού. Είναι χαρακτηριστικό ότι η Βουλή των Αντιπροσώπων δεν είχε παρά μόνο ένα διερμηνέα με αποτέλεσμα να καθυστερεί υπερβολικά η διεκπεραίωση των Κοινοβουλευτικών εργασιών.

Οι διεθνείς σχέσεις

Η Κυπριακή Δημοκρατία έγινε μέλος του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών στις 21 Σεπτεμβρίου του 1960.

Η Απόφαση του υπουργικού συμβουλίου ότι η Κύπρος έπρεπε να ακολουθήσει αδέσμευτη εξωτερική πολιτική και να ενταχθεί στο Κίνημα των Αδεσμεύτων Χωρών, μία απόφαση που συμφωνούσε με τις αποφάσεις του Μακαρίου και βρισκόταν σε αντίθεση με τις απόψεις του Κιουτσούκ , αποτέλεσε το πρώτο σημάδι της πολιτικής κρίσης. Μία κρίση η οποία αποφεύχθηκε , όταν η Τουρκία συμβούλευσε τον Κιουτσούκ να μην ασκήσει βέτο στην απόφασή αυτή, όπως θα ήταν Συνταγματικό του δικαίωμα³⁸.

Τον Φεβρουάριο του 1961 η Κυπριακή Δημοκρατία γίνεται ισότιμο μέλος της Βρετανικής Κοινοπολιτείας. Και για το θέμα αυτό παρατηρούμε την διαφορετική θέση και αντίληψη του Κυπριακού Κοινοβουλίου. Οι Ελληνοκύπριοι βουλευτές δεν έβλεπαν θετικά την ένταξη της Κύπρου σ αυτόν τον συνασπισμό χωρών κάτω από την καθοδήγηση της Μ. Βρετανίας μιας και έζησαν στο πετσί τους τον αγώνα ενάντια στην αποικιοκρατία της Αγγλίας. Αποφάσισαν όμως να το υποστηρίξουν « για χάρη των γενικότερων συμφερόντων

³⁷Αχιλλέα Κ. Αιμιλιανίδη, *Κοινοβουλευτική Συνύπαρξη Ε/κ και Τ/κ 1960 -1963* , Εκδόσεις Επιφανίου, Λευκωσία 1990, σελ. 23.

³⁸Γλαύκος Κληρίδης, *Η κατάθεση μου* , Εκδόσεις Αλήθεια , Λευκωσία 1988, Τόμος 1, σελ. 133.

του Κυπριακού λαού, για πενταετή περίοδο, με την λήξη της οποίας η Βουλή των Αντιπροσώπων θα είναι ελεύθερη να αποφασίσει για την συνέχιση της παραμονής της»³⁹.

Αντίθετα οι Τουρκοκύπριοι βουλευτές δήλωσαν 'ότι « το συμφέρον της Κυπριακής Δημοκρατίας απαιτεί αναμφίβολα την ένταξη της ως μέλους της Κοινοπολιτείας για ακαθόριστη περίοδο»⁴⁰ και θεώρησαν την πρόταση για πενταετή παραμονή ως συμβιβασμό.

Η Βουλή των Αντιπροσώπων, η οποία είχε προκύψει από έναν ανταποικιακό απελευθερωτικό αγώνα είχε ιδιαίτερα έντονο ενδιαφέρον για τις διεθνείς εξελίξεις.

Σε συνεδρίες της Βουλής συζητήθηκαν θέματα όπως η συμμετοχή της Κύπρου στο Συμβούλιο της Ευρώπης. Θέματα όπως οι φυλετικές διακρίσεις στην Νότιο Αφρική, των πυρηνικών δοκιμών της Ε.Σ.Σ.Δ, Της Αυτοδιάθεσης όπως εξετάστηκε στην συνδιάσκεψη των Αδεσμεύτων στο Βερολίνο και της κατάργησής των πολεμικών βάσεων σε ξένα εδάφη. Τα θέματα όλα αυτά που συζητήθηκαν στην Βουλή οδήγησαν τον Τουρκοκύπριο βουλευτή Κεμάλ Ντενίζ να δηλώσει « σε κάθε περίπτωση η νεαρή μας Δημοκρατία θα πράξει το καθήκον της σε πολιτικά θέματα, τα οποία επωμίζεται. Αλλά βλέπω σήμερα ότι, ενώ πολλά προβλήματα της χώρας μας παραμένουν άλυτα, ο καθένας από μας ασχολείται και καταπονείται με πολιτικά θέματα. Μάλιστα στο ζήτημα αυτό διεξάγουμε αγώνα δρόμου»⁴¹.

Οι συγκρούσεις αναφορικά με την δημόσια υπηρεσία

Σύμφωνα με το άρθρο 123 του Συντάγματος, η Δημόσια Υπηρεσία αποτελείται από Ελληνοκυπρίους σε ποσοστό εβδομήντα της εκατό και τριάντα της εκατό από Τουρκοκύπριους. Τα άνισα αυτά ποσοστά ήταν και ο λόγος για μια διαρκή σύγκρουση μεταξύ των δύο κοινοτήτων.

Οι Τουρκοκύπριοι από την μία θεωρούσαν απαραίτητη την άμεση εφαρμογή για « την διασφάλιση της επαρκούς αντιπροσώπευσης της Τουρκικής κοινότητας σε όλα τα επίπεδα της κυβερνητικής δραστηριότητας».

Αντίθετα οι Ελληνοκύπριοι θεωρούσαν ότι η συνταγματική αυτή διάταξη είναι ανεπιεικής, εφ' όσον η πρόσληψη ενός προσώπου εξαρτιόταν από την εθνική του καταγωγή, τα θρησκευτικά του πιστεύω και όχι από την ικανότητα του ή τα προσόντα του. Θεωρούσαν ακόμα ότι η διάταξη δεν μπορούσε να εφαρμοστεί άμεσα, εφ' όσον δεν υπήρχαν αρκετοί Τουρκοκύπριοι με προσόντα και γνώσεις. Η διάταξη αυτή θα προξενούσε την απώλεια

³⁹ Κυπριακή Δημοκρατία, Πρακτικά της Βουλής των Αντιπροσώπων, Τυπογραφείο Κυπριακής Δημοκρατίας, (1 Ιανουαρίου – 15 Αυγούστου 1961) Α Βουλευτική περίοδος, Σύνοδος Α, Τόμος Ι, Τυπογραφείο Κυπριακής Δημοκρατίας, Λευκωσία, Ομιλία Φειδία Παρασκευαΐδη της 15^{ης} Φεβρουαρίου 1961, σελ. 132.

⁴⁰ Από την ομιλία Χαλίλ Αλή Ρίζα της 15^{ης} Φεβρουαρίου 1961, Κυπριακή Δημοκρατία, Πρακτικά της Βουλής των Αντιπροσώπων (1 Ιανουαρίου 1961 – 15 Αυγούστου 1961) σελ. 133

⁴¹Κυπριακή Δημοκρατία, Πρακτικά της Βουλής των Αντιπροσώπων (1 Ιανουαρίου – 15 Αυγούστου 1961), Α Βουλευτική περίοδος, τόμος ΙΙ, Τυπογραφείο Κυπριακής Δημοκρατίας, Λευκωσία 1989.

εργασίας από ένα σημαντικό αριθμό Ελληνοκυπρίων με προσόντα οι οποίοι βρίσκονταν ήδη στη Δημόσια Υπηρεσία.

Η πρώτη επίσημη διαμαρτυρία της Τουρκικής Κοινότητας για το θέμα αυτό γίνεται στις 6 Δεκεμβρίου 1960 ξανά από τον Βουλευτή Χαλήτ Αλή Ριζά ο οποίος διαμαρτυρήθηκε έντονα για την μη εφαρμογή της αναλογίας 70% : 30% σχετικά με τους εργαζόμενους στα Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου, τα οποία προβλέπονται από το άρθρο 122 του νέου Συντάγματος και ήταν για θέσεις στο Ραδιοφωνικό Ίδρυμα της Κύπρου, την Αρχή Ηλεκτρισμού και την Αρχή Τηλεπικοινωνιών⁴².

Δεν μπορεί κανείς να αρνηθεί ότι τα Τουρκικά επιχειρήματα σχετικά με το ποσοστό 70% με 30% δεν ήταν σωστό βάση της πιστής εφαρμογής του γράμματος του Συντάγματος του 1960 και κατά συνέπεια της ρητής συνταγματικής νομιμότητας όπως αυτή καθορίστηκε με τις Συμφωνίες Ζυρίχης -Λονδίνου. Δεν μπορεί όμως ταυτόχρονα κάποιος να αγνοήσει το γεγονός ότι η εφαρμογή της συγκεκριμένης διάταξης ήταν πρακτικά ιδιαίτερα δυσχερές και οδηγούσε σε ανεπιεική αποτελέσματα τα οποία ήθελαν να αποφύγουν οι Ελληνοκύπριοι. Σε πάρα πολλές περιπτώσεις δεν υπήρχαν Τουρκοκύπριοι με τα κατάλληλα προσόντα για μια θέση, με αποτέλεσμα η θέση αυτή να μένει κενή. Όπως έχει αναφερθεί, « το γεγονός ότι η Επιτροπή Δημόσιας Υπηρεσίας ήταν υποχρεωμένη να αντλήσει από έναν πληθυσμό που αποτελεί λιγότερο από το 19% του συνολικού πληθυσμού του νησιού, για να καλύψει το 30% των θέσεων της Δημόσιας Υπηρεσίας, έκανε πολύ δύσκολη την ανεύρεση κατάλληλων Τούρκων για πολλές θέσεις»⁴³.

Το ζήτημα των γλωσσών της Δημοκρατίας και η γνώση τους από τους Δημόσιους υπαλλήλους.

Σύμφωνα με το άρθρο 2 του Συντάγματος, οι επίσημες γλώσσες της Δημοκρατίας είναι η Ελληνική και η Τουρκική. Έτσι λοιπόν για την πρόσληψη υπαλλήλων στην Δημόσια υπηρεσία ήταν απαραίτητη προϋπόθεση η άπταιστη γνώση της Ελληνικής γλώσσας όταν επρόκειτο για Ελληνοκύπριο και άπταιστη γνώση της Τουρκικής γλώσσας όταν επρόκειτο για Τουρκοκύπριο. Η επαρκής γνώση της τουρκικής γλώσσα όταν επρόκειτο για Ελληνοκύπριο ή η επαρκής γνώση της ελληνικής γλώσσας όταν επρόκειτο για Τουρκοκύπριο ήταν ένα επιπλέον προσόν για την πρόσληψη του.

Η διαμάχη σε σχέση με τον Στρατό της Δημοκρατίας .

Στο άρθρο 129 του Συντάγματος προβλέπεται ότι θα υπάρχει στρατός της Δημοκρατίας σε σύνολο 2000 ανδρών. Από τους οποίους το 60% θα είναι Ελληνοκύπριοι και το 40% Τουρκοκύπριοι. Δεν καθόριζε όμως πως θα γινόταν οι ποσοστιαία αυτή κατανομή. Η Ελληνοκυπριακή πλευρά υποστήριζε ότι η μεικτή κατανομή θα έπρεπε να γινόταν σε όλες

⁴²Κυπριακή Δημοκρατία, Πρακτικά της Βουλής των Αντιπροσώπων (16 Νοεμβρίου 1960 – 31 Δεκεμβρίου 1960) τόμος Ι, Τυπογραφείο Κυπριακής Δημοκρατίας , Λευκωσία 1963, σελ. 165 -166

⁴³Άντρος Παυλίδης , Μακάριος Τα Ιστορικά Ντοκουμέντα , Λευκωσία 1980, σελ 390 - 391

τις μονάδες, ώστε να υπάρξει ένας ενιαίος Κυπριακός Στρατός. Η Τουρκοκυπριακή πλευρά αντίθετα υποστήριζε ότι η μικτή κατανομή θα έπρεπε να γίνει μόνο στις ανώτερες μονάδες, ενώ αντίθετα στις κατώτερες μονάδες από τον λόχο και κάτω θα έπρεπε να γίνει κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να σχηματιστεί μια δύναμη αποτελούμενη από μόνο Ελληνοκύπριους και μία άλλη αποτελούμενη από μόνο Τουρκοκύπριους.

Τον Μάρτιο του 1961 το Υπουργικό Συμβούλιο εξέδωσε ανακοίνωση 'ότι είναι έτοιμο να δεχθεί τους πρώτους στον Κυπριακό στρατό και κατά την πρώτη μέρα στρατεύσης, 59 Τουρκοκύπριοι και 51 Ελληνοκύπριοι εισήλθαν στα Κέντρα εισδοχής νεοσυλλέκτων. Η απόφαση όμως του Υπουργικού συμβουλίου για μικτή στελέχωση του στρατού σε όλες τις μονάδες, ανατράπηκε από τον Τουρκοκύπριο Αντιπρόεδρο της Δημοκρατίας, ο οποίος επέμενε στον διαχωρισμό. Οι Τουρκοκύπριοι επέμεναν ότι η διακοινοτική οργάνωση του στρατού ήταν απαραίτητη, εφ' όσον εξ αιτίας των διαφορετικών γλωσσικών και θρησκευτικών διαφορών, θα ήταν εξαιρετικά δυσχερής η μεικτή στελέχωση, με απρόβλεπτες συνέπειες σε ότι αφορά την στρατιωτική πειθαρχία⁴⁴.

Έτσι μετά την τελική απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου για ανάλογη στελέχωση σε όλες τις μονάδες, ο Αντιπρόεδρος Κιουτσούκ άσκησε για πρώτη και μοναδική φορά το δικαίωμα αρνησικυρίας κατά της απόφασης στις 20 Οκτωβρίου 1960, με αποτέλεσμα να μην γίνει κατορθωτή η στελέχωση του στρατού. Ο Πρόεδρος Μακάριος θεώρησε τους λόγους που προβλήθηκαν ως απαράδεκτους και υπέδειξε ότι δεν υπήρχε λόγος, υπό αυτές τις περιστάσεις, να συνεχιστεί η προσπάθεια για στελέχωση του στρατού.

Η σύγκρουση γύρω από τους φορολογικούς νόμους.

Σύμφωνα με το άρθρο 78 και άρθρο 2 του νέου Συντάγματος, για την ψήφιση οποιουδήποτε νόμου με τον οποίον επιβάλλονται φόροι ή τέλη απαιτείται η χωριστή πλειοψηφία των βουλευτών που εκλέγονται από την Ελληνική κοινότητα και των βουλευτών που εκλέγονται από την Τουρκική κοινότητα, οι οποίοι μετέχουν στην ψηφοφορία. Η διάταξη αυτή αποτέλεσε, όπως αναμενόταν μια διαρκή εστία συγκρούσεων, μεταξύ των δύο κοινοτήτων.

Για την Ελληνοκυπριακή κοινότητα η συνταγματική αυτή διάταξη, εκτός από τον διασπαστικό της χαρακτήρα, έδινε ουσιαστικά το δικαίωμα στην Τουρκική κοινότητα να παραλύσει την λειτουργία του κράτους. Για την Τουρκοκυπριακή κοινότητα αντίθετα, η διάταξη αυτή ήταν μία από τις λίγες συνταγματικές διατάξεις που διασφάλιζαν τα ίσα δικαιώματα της και η οποία θα διασφάλιζε την προστασία της από τις επιβουλές της Ελληνοκυπριακής πλειοψηφίας.

Αφού κατά την περίοδο ισχύς του Συντάγματος δεν υπήρξε καμία συμφωνία αναφορικά με νέους φορολογικούς νόμους προβλέφθηκε με την μεταβατική διάταξη του άρθρου 188 και

⁴⁴Αχιλλέα Κ. Αιμιλιανίδη, *Κοινοβουλευτική Συνύπαρξη Ε/κ και Τ/κ 1960 -1963*, Εκδόσεις Επιφανίου, Λευκωσία 1990, σελ. 65.

άρθρου 2 του Συντάγματος ότι οποιοσδήποτε νόμος επιβάλλει φόρους ή τέλη θα εξακολουθήσει να ισχύει έως την 31 η Δεκεμβρίου 1960.

Δεν έγινε όμως κατορθωτό να ετοιμαστούν τα σχετικά νομοσχέδια κατά την ημερομηνία αυτή, με αποτέλεσμα να υποβληθεί Νομοσχέδιο με τίτλο « Ο περί συνεχίσεως των Διατάξεων των Περί Φόρων ή Τελών Νόμων , Νόμος του 1960 », με τον οποίο προβλεπόταν η παράταση της ισχύος των φορολογικών νόμων ως της 27 Ιουνίου 1961, δηλαδή για ακόμα μία χρονική περίοδο έξι μηνών.

Οι διαμαρτυρίες για δυσμενείς διακρίσεις σε βάρος της Τουρκικής Κοινότητας.

Μία διαρκή αιτία συγκρούσεων αποτελούσε και ο εκάστοτε τακτικός προϋπολογισμός ή οι συμπληρωματικοί προϋπολογισμοί της νεοσύστατης Δημοκρατίας. Οι Τουρκοκύπριοι βουλευτές διαμαρτύρονταν γιατί πίστευαν ότι γίνονταν δυσμενείς διακρίσεις μέσω των προϋπολογισμών σε βάρος της Τουρκικής κοινότητας.

Η πρώτη φορά που τέθηκε ζήτημα δυσμενούς διάκρισης σε βάρος της Τουρκοκυπριακής κοινότητας ήταν κατά την συζήτηση του νομοσχεδίου με τίτλο « Νόμος περί Ειδικεύσεως Πιστώσεως ποσού 165.246 λίρες διά την χρήσιν του έτους του λήγοντος την 31^η Δεκεμβρίου 1960 » το οποίο αφορούσε καταβολή των καθυστερημένων μισθών σε δημόσιους υπαλλήλους, που για πολιτικούς λόγους απολύθηκαν από την Αποικιοκρατία, κατά την διάρκεια της περιόδου εκτάκτου ανάγκης.

Οι Τούρκοι βουλευτές εξέφρασαν την άποψη ότι δεν υπάρχει νομική υποχρέωση εκ μέρους της τωρινής κυβέρνησης για καταβολή οποιουδήποτε ποσού στους απολυμένους υπαλλήλους. Η κίνηση αυτή ισχυρίστηκαν θα αποτελέσει μία δυσμενή διάκριση εις βάρος της Τουρκοκυπριακής κοινότητας. Με την άποψη αυτή όπως ήταν φυσικό διαφώνησαν οι Ελληνοκύπριοι βουλευτές. Ο βουλευτής Λέλλος Δημητριάδης τοποθετήθηκε ως εξής για το θέμα αυτό : « στο υπό ψήφισίν νομοσχέδιο δεν αναφέρεται ότι τα χρήματα αυτά θα δοθούν σε Έλληνες, Τούρκους ή οποιοσδήποτε άλλους , αλλά πρόκειται να πληρωθούν και να αποζημιωθούν άνθρωποι, κυβερνητικοί υπάλληλοι, οι οποίοι λόγω των πολιτικών φρονήματων τους ή πράξεων τους κατά την διάρκεια του αγώνα, εκδιώχθηκαν από την κυβερνητική υπηρεσία. Αν για τον ίδιο λόγο η αποικιοκρατική κυβέρνηση, είχε εκδιώξει και Τούρκους από την κυβερνητική υπηρεσία θα αποζημιώνονταν και εκείνοι. Το ότι αυτό δεν συμβαίνει δεν είναι σφάλμα, ούτε δικό μας ούτε της εκτελεστικής εξουσίας. Φαίνεται ότι δεν πρόβηκαν σε αυτές τις πράξεις, για να υποστούν ζημιά και επόμενός να αποζημιωθούν »⁴⁵.

⁴⁵Κυπριακή Δημοκρατία, Πρακτικά της Βουλής των Αντιπροσώπων,(16 Νοεμβρίου – 31 Δεκεμβρίου 1960) Α Βουλευτική περίοδος, Σύνοδος Α, Τόμος Ι, Τυπογραφείο Κυπριακής Δημοκρατίας, Λευκωσία 1966 σελ. 292.

Πολύ πιο έντονες ήταν και οι διαμαρτυρίες των Τούρκων βουλευτών κατά την συζήτηση του Προϋπολογισμού Αναπτύξεως του 1961.

Μιλώντας εκ μέρους των Τούρκων βουλευτών, ο Χαλήτ Αλή Ριζά σχολίασε διαμαρτυρόμενος «το καθεστώς διακρίσεων, το οποίο υπάρχει σε ορισμένα άρθρα του σχεδίου προϋπολογισμού που βρίσκεται ενώπιον μας. Για παράδειγμα ο υφυπουργός Οικονομικών υπέβαλε κατάλογο των χωριών για την ύδρευση των οποίων θα υπέγραφε ένταλμα πληρωμής, σύμφωνα με το κεφάλαιο 3Δ Ανάπτυξη υδάτων. Το ποσόν το οποίο θα δαπανηθεί για τα εν λόγω χωριά είναι περίπου 162.500 λίρες. Από τα χωριά αυτά, τα οποία ανέρχονται εις 15 περίπου, μόνον σε έναν από ότι θυμάμαι υπάρχουν λίγοι Τούρκοι....Σε ολόκληρο το κεφάλαιο « Διοίκησης » φαίνεται να μην έχει παραχωρηθεί οποιοδήποτε κονδύλι για την Τουρκική κοινότητα. Επίσης απλώς για να το αναφέρω ως παράδειγμα, στο κεφάλαιο 7Δ με τον τίτλο « Δημόσια Έργα » αν και το συνολικό κονδύλι κατασκευής δρόμων, πλην των κυρίων δρόμων οι οποίοι θα είναι δυνατόν να βελτιωθούν, ανέρχεται σε 195.000 λίρες μόνο 27.000 λίρες περίπου θα χρησιμοποιηθούν για τους δρόμους Τουρκικών χωριών»⁴⁶.

Η διαφορά αντίληψης των δύο κοινοτήτων ως προς την έννοια της δυσμενούς διάκρισης στον προϋπολογισμό, κατέστη σαφέστατη στην αναπομπή από τον Αντιπρόεδρο της Δημοκρατίας του νομοσχεδίου με τίτλο « Ο περί Ειδικεύσεως Συμπληρωματικής Πιστώσεως Νόμος αρ. 4 του 1961 ». Η αναπομπή αφορούσε τις χορηγίες των 525.000 λιρών και 75.000 λιρών οι οποίες θα δίνονταν αντίστοιχα προς την Ελληνική και Τουρκική Κοινοτική Συνέλευση. Χορηγίες που ο Κιουτσιούκ και οι Τούρκοι βουλευτές θεωρούσαν πως συνιστούν δυσμενή διάκριση σε βάρος της Τουρκικής κοινότητας. Στην αναπομπή τονίζεται ότι τα μέλη της Βουλής των Αντιπροσώπων δεν ήταν δεσμευμένα από την κατά πλειοψηφία απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου, εφ' όσον αυτή λήφθηκε αυθαίρετα και παρά την αντίθεση των Τούρκων υπουργών. Παραθέτοντας στοιχεία που αποδεικνύουν ότι η Τουρκική Κοινότητα είναι διασπαρμένη στο νησί και για τον λόγο αυτό είναι υποχρεωμένη να έχει αναλογικά μεγαλύτερο αριθμό σχολείων και δασκάλων από όσο η Ελληνική, και επομένως μεγαλύτερη ανάγκη χρημάτων. Ο Κιουτσιούκ υποστήριξε « η κατανομή της συμπληρωματικής πρόνοιας σε αναλογία μικρότερη της πληθυσμιακής αναλογίας, με το πρόσχημα ότι η ετήσια χορηγία η οποία θα γίνεται προς την Τουρκική Κοινοτική Συνέλευση σύμφωνα με τις διατάξεις του Συντάγματος είναι ελαφρώς υψηλότερα της πληθυσμιακής αναλογίας, δεν αποτελεί παρά μείωση ενός σαφούς δικαιώματος που παραχωρήθηκε στους Τούρκους από το Σύνταγμα ».

Οι Έλληνες βουλευτές απέρριψαν την αναπομπή, θεωρώντας ότι καμία δυσμενής διάκριση δεν γίνεται σε βάρος της Τουρκικής Κοινότητας. Εκφράζοντας τις αντιρρήσεις του με την αναπομπή ο Β. Λυσσαρίδης είπε « αυτή την στιγμή υπάρχει έντονη δυσμενής διάκριση εις βάρος της Ελληνικής Κοινότητας, αναφορικά με την Παιδεία. Η πιθανότητα ενός Έλληνα απόφοιτου να φτάσει μέχρι και το Γυμνάσιο, τόσο από οικονομικής πλευράς, όσο και από πλευράς υπάρξεως είναι καταπληκτικά μικρότερος από εκείνην ενός Τούρκου απόφοιτου του δημοτικού σχολείου. Θα ήμουν ευτυχής αν όλοι οι απόφοιτοι Έλληνες και Τούρκοι

⁴⁶Κυπριακή Δημοκρατία, Πρακτικά της Βουλής των Αντιπροσώπων,(1 Ιανουαρίου – 15 Αυγούστου 1961) Β Βουλευτική περίοδος, Σύνοδος Β, Τόμος Ι, Τυπογραφείο Κυπριακής Δημοκρατίας, Λευκωσία 1989.

είχαν την δυνατότητα να φοιτήσουν σε σχολεία μέσης παιδείας. Και θα ήμουν ευτυχής εάν ο προϋπολογισμός μας έδινε αυτή την δυνατότητα. Με δεδομένο όμως ότι αυτό δεν είναι επί του παρόντος δυνατόν, πιστεύω ότι η χορηγία όπως δόθηκε, αποτελεί απλώς μίαν ελάχιστη προσπάθεια μείωσης της διαφοράς η οποία υπάρχει σήμερα εις βάρος της Ελληνικής Κοινότητας. Γι αυτό εισηγούμαι ότι ούτε στην πρόθεση του νομοθέτη, ούτε στην ουσία του νομοθετήματος υπάρχει οποιαδήποτε δυσμενής διάκριση εις βάρος του Τουρκικού στοιχείου»⁴⁷.

Το ζήτημα της δυσμενούς διάκρισης σε βάρος της Τουρκικής κοινότητας τέθηκε και κατά την συζήτηση του περί Ειδικεύσεως Πιστώσεων νόμου το 1962, δηλαδή του Προϋπολογισμού Αναπτύξεως και του 1962. Ο Τουρκοκύπριος βουλευτής Νεμπίλ Ναπή σχολίασε τα εξής « ως Τουρκική Κοινότητα δυστυχώς δεν μπορέσαμε να λάβουμε φέτος κατά τον δέοντα τρόπο, το μερίδιο μας από τον Προϋπολογισμό Αναπτύξεως. Ως Πολίτης Της Κύπρου δεν υπάρχει αμφιβολία ότι επιθυμώ εκ βάθους καρδιάς την γενική ανάπτυξη της νήσου. Πρέπει όμως να δεχόμαστε την κατάσταση, όπως έχει και να την μελετούμε υπό αυτό το πρίσμα. Εφ' όσον στην Κύπρο υφίστανται δύο χωριστές κοινότητες, αυτές πρέπει να ευεργετούνται από τα κονδύλια ανάπτυξης υπό του ίδιους όρους. Αν οποιοσδήποτε που δεν γνωρίζει την Κύπρο, εξετάσει υπό αυτήν την σκοπιά στον περίφημο μας Προϋπολογισμό Ανάπτυξης το θέμα της ανάπτυξης των χωριών, το συμπέρασμα στο οποίο θα φτάσει είναι ότι τα Τουρκικά χωριά ευδαιμονούν και δεν έχουν ανάγκη ούτε δρόμων, ούτε υδρεύσεως, με αποτέλεσμα στον Προϋπολογισμό Ανάπτυξης, τέτοια έργα να γίνονται μόνο στα Ελληνικά χωριά. Φυσικά είναι περιττό να πω ότι δεν έχουν έτσι τα πράγματα. Το μόνο δεν θα έπρεπε οι λόγοι μου να ερμηνευθούν ως επιθυμία μου να μην γίνονται έργα αναπτύξεως στα ελληνικά χωριά, αλλά στα τουρκικά. Απλώς, σκοπός κα επιθυμία μας είναι να βλέπουμε την παράλληλη ανάπτυξη και στα Τουρκικά χωριά, μαζί με τα Ελληνικά »⁴⁸.

Ο Ελληνοκύπριος βουλευτής Γλαύκος Κληρίδης σχολίασε στην συγκεκριμένη συνεδρία την τοποθέτηση του Τουρκοκύπριου βουλευτή Νεμπίλ ως εξής : « παρακολούθησα την αγόρευση του έντιμου βουλευτή κ. Νεμπίλ, ο οποίος αναφερόμενος στο θέμα της δυσμενούς διακρίσεως είπε ότι η Τουρκική κοινότητα δεν παίρνει εκείνο το οποίο πρέπει να πάρει. Θα ήθελα να παρατηρήσω ότι ο κ. Νεμπίλ δεν είπε τι έπρεπε να πάρει η Τουρκική κοινότητα, δεν έδωσε κανένα συγκεκριμένο στοιχείο πόσα τοις εκατό επί του προϋπολογισμού αυτού πηγαίνει στην Τουρκική Κοινότητα »⁴⁹.

Η διαμάχη των δύο κοινοτήτων σε ότι αφορά τους προϋπολογισμούς τις νεοσύστατης Δημοκρατίας από το 1960 έως και το 1962 δεν μπορεί να αποδοθεί στην αδιαφορία απέναντι στην Τουρκοκυπριακή φτώχεια της Ελληνοκυπριακής πλευράς μόνο. Δεν μπορεί κανένας να παραγνωρίσει ότι το αναλογικό ποσοστό των Τουρκοκυπρίων στο γενικό προϋπολογισμό των κοινοτικών συνελεύσεων έφτασε, το μεν έτος 1961 στο 25% , το

⁴⁷ Αχιλλέα Κ. Αιμιλιανίδη, *Κοινοβουλευτική Συνύπαρξη Ε/κ και Τ/κ 1960 -1963*, Εκδόσεις Επιφανίου, Λευκωσία 1990, σελ.116 – 118.

⁴⁸ Κυπριακή Δημοκρατία, Πρακτικά της Βουλής των Αντιπροσώπων, (1 Ιανουαρίου – 15 Αυγούστου 1962) Α Βουλευτική περίοδος, Σύνοδος Γ, Τόμος ΙΙ, Τυπογραφείο Κυπριακής Δημοκρατίας, Λευκωσία 1966.

⁴⁹ Στο ίδιο.

αντίστοιχο δε ποσοστό όσον αφορά την παιδεία έφτασε στο 22% . Ειδικά δε αν υπολογίσει κανείς ότι οι Ελληνοκύπριοι κατέβαλαν αναλογικά πολύ περισσότερους φόρους από όσους οι Τουρκοκύπριοι.

Η σύγκρουση για τους Δήμους

Μέχρι το 1958 υπήρχαν ενιαίοι Δήμοι σε κάθε πόλη της Κύπρου, τα συμβούλια των οποίων αποτελούνταν από Ελληνοκύπριους και Τουρκοκύπριους με βάση την πληθυσμιακή αναλογία. Το 1958, κατά την διάρκεια του αγώνα της Ε.Ο.Κ.Α. οι Τουρκοκύπριοι με κινήσεις δικές τους προβήκαν σε σύσταση χωριστών Δήμων, μια πράξη που αναγνωρίστηκε από την Βρετανική Αποικιακή Διοίκηση με τον περί Τουρκικών Δημοτικών Επιτροπών νόμο 33/1959.

Σύμφωνα με το άρθρο 173 του νέου Συντάγματος, οι Τούρκοι κάτοικοι των πέντε μεγαλύτερων πόλεων της Κύπρου, δηλαδή της Λευκωσίας, της Αμμοχώστου, της Λεμεσού, της Πάφου και της Λάρνακας θα δημιουργούσαν χωριστούς Δήμους στις πόλεις αυτές, υπό τον όρο ότι ο Πρόεδρος και ο Αντιπρόεδρος της Δημοκρατίας θα εξέταζαν μέσα σε τέσσερα χρόνια από την θέση σε ισχύ του Συντάγματος, κατά πόσον ο χωρισμός των Δήμων θα συνεχιστεί ή όχι. Έτσι εκκρεμούσε η ψήφιση ειδικής νομοθεσίας από την Βουλή της Κυπριακής Δημοκρατίας που να ήταν συμβατή με το σύνταγμα του Κράτους. Μέχρι να ψηφιστεί η νομοθεσία αυτή, δόθηκε τετράμηνη παράταση της ισχύος του αποικιακού νόμου. Επειδή οι δύο κοινότητες παρά την προσπάθεια που είχε γίνει δεν κατέληξαν σε συμφωνία, ο αποικιακός αυτός νόμος για τους Δήμους ανανεωνόταν ανά τετράμηνο. Η ισχύ του αποικιακού νόμου για τους Δήμους παρατάθηκε οκτώ συνολικά φορές μέχρι και την 31^η Δεκεμβρίου 1962.

Για τους Ελληνοκύπριους, η διάταξη αυτή ήταν εντελώς ανεπιθύμητη, με δεδομένο μάλιστα ότι, οι πολίτες κατοικούσαν ανάμεικτα μέσα στα δημοτικά όρια, χωρίς να υπάρξει οποιοσδήποτε διαχωρισμός. Επιπλέον ο διαχωρισμός των Δήμων θα συντελούσε στον διπλασιασμό των υπηρεσιών (ηλεκτροπρομήθειες, υδατοπρομήθειες, υγειονομικές υπηρεσίες) και του προσωπικού (δήμαρχοι, δημοτικοί σύμβουλοι, δημοτικοί υπάλληλοι) καθώς και σε μια σημαντική αύξηση των δαπανών σε βαθμό δυσανάλογο με τους πόρους του Δήμου. Το σημαντικότερο όμως ήταν ότι οι χωριστοί Δήμοι αποτελέσαν μια άκρως διχοτομική διάταξη η οποία ευνοούσε την Τουρκική επιθυμία για οριστική Διχοτόμηση, μία διχοτόμηση που ήταν αδύνατο να επιτευχθεί όσο δεν υπήρχε εδαφικός διαχωρισμός των δύο κοινοτήτων.

Οι Τουρκοκύπριοι αντίθετα, έβλεπαν τους χωριστούς Δήμους ως μία σημαντική ευκαιρία να αυτονομηθούν από την κυρίαρχη Ελληνική κοινότητα. Οι χωριστές εξουσίες ως προς τους Δήμους θα ισχυροποιούσαν την Τουρκική Κοινότητα σε περίπτωση κρίσεων, ενώ θα επέτρεπαν την άσκηση συνεχών πιέσεων προς την Ελληνική πλειοψηφία.⁵⁰

⁵⁰Αχιλλέα Κ. Αιμιλιανίδη, *Κοινοβουλευτική Συνύπαρξη Ε/κ και Τ/κ 1960 -1963*, Εκδόσεις Επιφανίου, Λευκωσία 1990, σελ.149- 150.

Αν και οι παρατάσεις ψηφίζονταν ομόφωνα στην Κυπριακή Βουλή εν τούτης τα σχόλια των βουλευτών και των δύο κοινοτήτων κατά την ψήφιση είναι χαρακτηριστικά από την μία για την απροθυμία των Ελληνοκυπρίων βουλευτών για διαχωρισμό των Δήμων και επίσης χαρακτηριστικά από την άλλη για την ανυπομονησία των Τουρκοκύπριων βουλευτών να εφαρμοστεί άμεσα η σχετική συνταγματική διάταξη.

Παρά τις έντονες διαπραγματεύσεις μεταξύ Μακαρίου και Κιουτσούκ δεν κατέστη δυνατόν να επιτευχθεί συμβιβασμός ως προς το θέμα των χωριστών Δήμων ως τις 31 Δεκεμβρίου 1962, ημερομηνία κατά την οποία έληγε η προθεσμία για την συνταγματική ψήφιση του νόμου για χωριστούς Δήμους.

Ο Μακάριος με δήλωση του απέρριψε οριστικά την γεωγραφική διαίρεση των Δήμων και την οποία χαρακτήρισε ως ανεφάρμοστη. Μετά από αυτή την απόρριψη οι Τούρκοι βουλευτές υπέβαλαν καινούργιο νομοσχέδιο που προέβλεπε την εκ νέου παράταση της ισχύος των περί Δήμων νόμων, δηλαδή του κεφαλαίου 240 και του νόμου 33/59.

Ο Μακάριος εκτιμούσε πως η αποτυχία του να καταλήξει σε συμφωνία με τον αντιπρόεδρο Κιουτσούκ οφειλόταν στην ύπαρξη των συνθηκών Εγγυήσεως και Συμμαχίας. Θεωρούσε πως οι Τουρκοκύπριοι, με υποδείξεις της Άγκυρας δεν συνεργάζονταν, με στόχο να ενεργοποιήσουν την Συνθήκη εγγυήσεως και να προκαλέσουν Τουρκική Επέμβαση στην Κύπρο.

Εκ μέρους των Τούρκων βουλευτών ο βουλευτής Λευκωσίας Χαλήτ Αλή Ριζά αναφέρει σε δηλώσεις του εν συντομία τους λόγους της υποβολής της νέας προτάσεις.

«1. Είμαστε αποφασισμένοι να διατηρήσουμε τη συνταγματική τάξη μέσω όλων των νόμιμων μέσων που βρίσκονται στην διάθεση μας.

2. Το Σύνταγμα προβλέπει και διαλαμβάνει την ύπαρξη Δήμων στις πόλεις της Δημοκρατίας, περιλαμβανομένων των πέντε μεγαλύτερων πόλεων, οι οποίες μνημονεύονται στο Σύνταγμα.

3. Αν και πιστεύουμε ότι είτε υπάρχει, είτε δεν υπάρχει νόμος, οι Τουρκικοί Δήμοι έχουν εγκαθιδρυθεί και υφίστανται στις πέντε μεγαλύτερες πόλεις της Δημοκρατίας σύμφωνα με την παράγραφο 1 του άρθρου 173 του Συντάγματος, λαμβάνουμε υπόψιν τα συμφέροντα αμφοτέρων των κοινοτήτων και επιθυμούμε να παρεμποδίσουμε την επαπειλούμενη καταστροφή, ακόμα και μερική, της τοπικής διακυβέρνησης, η οποία είναι τόσο απαραίτητη για ένα δημοκρατικό καθεστώς.

4. Σε κάθε παράταση της ισχύος των περί Δήμων Νόμων εκφράζουμε την επιθυμία μας και την ελπίδα, ώστε οι προβλεπόμενοι από το Σύνταγμα νέοι περί Δήμων Νόμοι να ετοιμαστούν και να υποβληθούν στην Βουλή, χωρίς περαιτέρω καθυστέρηση. Πιστεύουμε ότι για την ετοιμασία των νόμων αυτών, δεν υπάρχει απόλυτη ανάγκη να συμφωνήσουν η Αυτού Εξοχότης ο Πρόεδρος και η Αυτού Εξοχότης ο Αντιπρόεδρος αναφορικά με τον καθορισμό των ορίων των Τουρκικών και Ελληνικών Δήμων σε έκταση από τις πέντε πόλεις,

σύμφωνα με το άρθρο 177 του Συντάγματος αν και μία τέτοια συμφωνία θα ήταν ευπρόσδεκτη. Σήμερα διαπιστώνουμε προς μεγάλη μας απογοήτευση ότι όχι μόνο η αναγκαία νέα νομοθεσία δεν κατατέθηκε στη Βουλή, αλλά ούτε κατατέθηκε από τον Υπουργό Εσωτερικών νομοσχέδιο για παράταση της ισχύος των υφιστάμενων περί Δήμου νόμων.

5. Σημειώσαμε με ευχαρίστηση και ικανοποίηση ότι επιτέλους η Α.Ε. ο Πρόεδρος και η Α.Ε. ο Αντιπρόεδρος συνήλθαν πρόσφατα για εξεύρεση λύσης στο θέμα των Δήμων. Αν και πληροφορηθήκαμε με απογοήτευση τις δηλώσεις εκάστου ότι δεν μπόρεσαν να πετύχουν συμφωνία, εμείς δεν επιθυμούμε να σχολιάσουμε αυτό, καθώς οι λόγοι της διαφωνίας τους μπορούν να γίνουν αντιληπτοί από τις δηλώσεις τους. Πάραυτα κανένας λογικός άνθρωπος δεν θα ανέμενε υπό τας περιστάσεις ικανοποιητική λύση ή συμφωνία μεταξύ των δύο, μέσα στο βραχύ χρονικό διάστημα των μεταξύ τους συζητήσεων, οι οποίες άρχισαν μόλις δέκα ημέρες πριν την ημερομηνία κατά την οποία επρόκειτο να λήξει η ισχύς των υφιστάμενων περί Δήμων νόμων. Πιστεύομαι ότι λαμβάνοντας υπόψη το περίπλοκο του θέματος, τόσο από πολιτικής όσο και από τεχνικής απόψεως, πρέπει να παρασχεθεί περαιτέρω χρόνος για την συνέχιση των συζητήσεων αυτών, οι οποίες ελπίζουμε και αναμένουμε ότι θα διεξαχθούν με ελεύθερη σκέψη και ελαστικότητα εντός του πλαισίου και των διατάξεων του Συντάγματος και 'ότι δεν θα βασίζονται δε καθορισμένες, αναλλοίωτες ιδέες και υποθέσεις.

6. Συνεπώς με συντομία και με καλή θέληση και καλή πρόθεση, υποβάλλαμε την παρούσα πρόταση νόμου, η συνέπεια της οποίας, αν αυτή εγκριθεί, θα είναι η παράταση της ισχύος των υφιστάμενων περί Δήμου Νόμων για καθορισμένη χρονική περίοδο. Εισηγούμαστε παράταση ενός έτους, αλλά θα δεχτούμε οποιαδήποτε λογική χρονική περίοδο για : α) να προληφθεί περαιτέρω επιδείνωση των σχέσεων μεταξύ των δύο κοινοτήτων , η οποία θα προέλθει από την μη ύπαρξη οποιουδήποτε περί Δήμων νόμου, ψηφισμένου από την Βουλή, β) να τηρηθεί η συνταγματική τάξη, η οποία είναι η μόνη ελπίδα για την επιβίωση της Δημοκρατίας, γ) να προστατευθούν όλα τα συμφέροντα όλων των ενδιαφερομένων στην Δημοκρατία. Ελπίζουμε παρά την δυσμενή δήλωση της Α.Ε. του Προέδρου της Κυπριακής Δημοκρατίας, η οποία έγινε στις 29 Δεκεμβρίου του 1962 και την οποίαν δεν επιθυμούμε να σχολιάσουμε εδώ, θα επικρατήσει καλή θέληση και η λογική και ότι οι συνάδελφοι μας Ελληνοκύπριοι βουλευτές θα υποστηρίξουν την παρούσα πρόταση νόμου»⁵¹.

Η απάντηση των ελληνικών μελών της Επιτροπής Εσωτερικών, η οποία μελέτησε το νομοσχέδιο ήταν η ακόλουθη :

« 1. Συμφωνούμε πληρέστατα με τις απόψεις του Προέδρου της Δημοκρατίας Αρχιεπισκόπου Μακαρίου ότι ο γεωγραφικός διαμελισμός είναι Πρακτικά ανεφάρμοστος.

2. Απορρίπτουμε ως νομικώς αβάσιμο τον ισχυρισμό ότι, ανεξάρτητα από νομοθετική πράξη εκ μέρους του σώματος αυτού, είναι δυνατόν να υφίστανται νομικά Ελληνικά ή

⁵¹Κυπριακή Δημοκρατία, Πρακτικά της Βουλής των Αντιπροσώπων,(16 Αυγούστου – 31 Δεκεμβρίου 1962) Δ Βουλευτική περίοδος, Σύνοδος Β, Τόμος ΙΙ, Τυπογραφείο Κυπριακής Δημοκρατίας, Λευκωσία 1966.

Τουρκικά δημαρχεία. Η νομοθετική εξουσία για σκοπούς δημιουργίας δήμων εμπίπτει αποκλειστικά και μόνο στην αρμοδιότητα της Βουλής των Αντιπροσώπων.

3. Εκ των πραγμάτων καταδείχθηκε ότι, παρά τις οκτώ παρατάσεις που δόθηκαν στους περι Δήμων νόμους και παρά την επιθυμία που εκφράστηκε επανειλημμένα από την Επιτροπή Εσωτερικών της Βουλής, να βρεθεί ικανοποιητική λύση στο πρόβλημα αυτό για το συμφέρον ολόκληρου του Κυπριακού λαού, από τις δηλώσεις που έγιναν από τον πρόεδρο και τον αντιπρόεδρο της Δημοκρατία κατέστη σαφές ότι δεν υπάρχει κοινή βάση συνεννόησης εξαιτίας της εμμονής της Τουρκικής ηγεσίας σε εδαφικό διαμελισμό, ο οποίος όπως αναφέρεται και πιο πάνω, είναι πρακτικά ανεφάρμοστος. Οι εισηγήσεις που έγιναν από τον Αντιπρόεδρο της Δημοκρατίας ισοδυναμούν στην ουσία με εδαφικό διαχωρισμό.

4. Επομένως, εν κατακλείδι με πνεύμα καλής θέλησης και για να προληφθεί ακριβώς η επιδείνωση των σχέσεων μεταξύ των δύο κοινοτήτων, θεωρούμε τις προτάσεις που έγιναν από τον Μακαριότατο Πρόεδρο της Δημοκρατίας για σύσταση μικτών Συμβουλίων για την διοίκηση των Δήμων με πλήρη νομική διασφάλιση των συμφερόντων της Τουρκικής κοινότητας, ως ορθή οδός η οποία οδηγεί στην ενοποίηση των Δήμων και έτσι σε υιοθέτηση γνήσιου θεσμού τοπικής διακυβέρνησης.»⁵²

Το νομοσχέδιο απορρίφθηκε με 15 ψήφους υπέρ των Τούρκων βουλευτών έναντι 31 εναντίον των Ελλήνων βουλευτών, εφόσον δεν έτυχε χωριστής πλειοψηφίας. Η Κυπριακή Δημοκρατία, η οποία είχε ήδη απομείνει χωρίς φορολογικούς νόμους, απέμεινε τώρα και χωρίς νόμους αναφορικά με τους Δήμους.

Το ζήτημα των Δήμων όπως εμφανίζεται κατά την διάρκεια αυτής της περιόδου, ήταν στην πραγματικότητα, η μικρογραφία του Κυπριακού προβλήματος. Αντικατόπτριζε μία μέθοδο διατήρησης του τουρκικού πολιτικού ελέγχου μέσα στο ίδιο το νησί, ενώ την ίδια στιγμή, έδινε στους Τουρκοκύπριους το στοιχείο της αυτονομίας, που χρειαζόνταν για να αποφύγουν την αφοσίωση και τις δυσμενείς διακρίσεις, ως ανίσχυρη μειονότητα και για αυτό ακριβώς τον λόγο επιδιώχθηκε από τους Τούρκους με επιμονή⁵³.

Τα Δημοτικά Συμβούλια, όπου οι Τουρκοκύπριοι είχαν κατ' αναλογία αντιπροσώπευση, δεν ήταν αποδεκτά από τους Τούρκους, παρ' όλο που είχε προσφερθεί στους Τουρκοκύπριους Τα Δημοτικά Συμβούλια, όπου οι Τουρκοκύπριοι είχαν κατ' αναλογία αντιπροσώπευση δεν ήταν αποδεκτά από τους Τούρκους, παρ' όλο που είχε προσφερθεί στους Τουρκοκύπριους συμβούλους μεγάλος βαθμός ελέγχου επί των τουρκικών θεμάτων και παρ' όλες τις γενναιόδωρες χορηγίες προς την Τουρκοκυπριακή κοινότητα.

Το σύνταγμα δεν έκανε αναφορές σε γεωγραφικό διαχωρισμό και όταν οι δύο κοινότητες μπήκαν σε διάλογο για να διευθετήσουν τα των Δήμων, οι Τουρκοκύπριοι επέμεναν στον γεωγραφικό διαχωρισμό και οι Ελληνοκύπριοι προσπαθούσαν να το αποτρέψουν, καθώς αυτό εθεωρείτο και από τις δύο πλευρές ότι ήταν η απαρχή της διχοτόμησης. Μακάριος και Κιουτσιούκ οργάνωσαν επιτροπές σε κάθε πόλη για να μελετήσουν τα δημοτικά όρια. Οι

⁵²Κυπριακή Δημοκρατία, Πρακτικά της Βουλής των Αντιπροσώπων, (16 Αυγούστου – 31 Δεκεμβρίου 1962) Δ Βουλευτική περίοδος, Σύνοδος Β, Τόμος ΙΙ, Τυπογραφείο Κυπριακής Δημοκρατίας, Λευκωσία 1966.

⁵³Diana Markides, *Κύπρος 1957 -1963*, Εκδόσεις Μεσόγειος, Αθήνα 2009, σελ.502 -503

Τουρκοκυπριακές Επιτροπές « σχεδίαζαν θύλακες οι οποίοι θα ήταν όσο το δυνατόν περισσότερο αυτόρχεις » και « ένας σημαντικός παράγοντας για αυτούς ήταν η εξασφάλιση πρόσβασης στην θάλασσα και στις κύριες οδικές αρτηρίες». Επίσης να σημειώσουμε ότι « Στην Πάφο αυτό το σημείο εκδηλώθηκε με τον πιο απτό τρόπο όταν οι Τούρκοι άρχισαν να κτίζουν παράνομα ένα τοίχος, το οποίο προσδιόριζε την δημοτική περιοχή τους, την οποία είχαν μονομερώς δημιουργήσει»⁵⁴.

Τόσο οι συμφωνίες του 1959, όσο και το σύνταγμα του 1960, αποτέλεσαν ένα συμβιβασμό μεταξύ των κυβερνήσεων Ελλάδος, Τουρκίας και Βρετανίας. Οι συμφωνίες και οι αποφάσεις αυτών των τριών χωρών επιβλήθηκαν στον Κυπριακό λαό (Ελληνοκύπριους και Τουρκοκύπριους) του οποίου οι ηγέτες ελάχιστο λόγο είχαν στις διαπραγματεύσεις. Οι μεν Ελληνοκύπριοι ένοιωθαν δυσαρεστημένοι και αδικημένοι από το γεγονός ότι στους Τουρκοκύπριους ανήκε ένα δυσανάλογο ποσοστό συμμετοχής στην Δημόσια υπηρεσία και την διακυβέρνηση (70%-30%) ποσοστό πολύ περισσότερο από αυτό που θα έπρεπε να τους ανήκει. Οι δε Τουρκοκύπριοι ένοιωθαν ανασφαλείς και εκτεθειμένοι γιατί ούτε οι συμφωνίες 1959 ούτε το σύνταγμα 1960 προνοούσαν ή εξασφάλιζαν την προστασία τους. Έτσι μοιραία το κράτος οδηγήθηκε σύντομα σε απόλυτη παράλυση. Με τις υπερβολικές εξουσίες που είχαν οι Τουρκοκύπριοι ελάχιστες ήταν οι αποφάσεις που λαμβάνονταν και διεκπεραιώνονταν . Οι καχυποψίες και οι διαφωνίες μεταξύ τους ήταν καθημερινές. Το δικαίωμα αρνησικυρίας του Τουρκοκύπριου Αντιπροέδρου από την μία και η αδυναμία για εξασφάλιση της απαιτούμενης πλειοψηφίας από την άλλη στέκονταν πάντα εμπόδιο στην υλοποίηση οποιοδήποτε εισηγήσεων ή προτάσεων.

Μία εύθραυστη Δημοκρατία

Από την πρώτη περίοδο της Ανεξαρτησίας παρατηρήθηκε μια τάση εμμονής της Ελληνοκυπριακής πλειοψηφίας στην ιδέα της Ένωσης της Κύπρου με την Ελλάδα , αν και η επιλογή αυτή αποκλείστηκε με τις συμφωνίες Ζυρίχης-Λονδίνου και παρ όλο που ήταν γνωστές για το θέμα αυτό οι Ελλαδικές και Τουρκικές αντιδράσεις.

Ταυτόχρονα η μειοψηφία των Τουρκοκυπρίων προέβαινε σε μυστικές στρατιωτικές προετοιμασίες από οργανωμένες ομάδες αντίστασης με την καθοδήγηση και την υποστήριξη Τούρκων αξιωματικών της ΤΟΥΡΔΗΚ κάτω από την σκέπη της ΤΜΤ της τρομοκρατικής τους οργάνωσης επιδιώκοντας την διχοτόμηση του νησιού, αφού οι Τουρκοκύπριοι θεωρούσαν την Ζυρίχη ως εφελτήριο για τις παραπέρα διεκδικήσεις τους. Γι' αυτό και οι Τουρκοκύπριοι επέμεναν στην εφαρμογή όλων των ευνοϊκών για αυτούς προνομίων όπως το δικαίωμα της αρνησικυρίας , το τραγικό αποτέλεσμα της δυσλειτουργίας του κράτους και την δυστοκία στην λήψη αποφάσεων και από την εκτελεστική και από την νομοθετική εξουσία.

Είναι σε όλους μας γνωστά τα μέσα που χρησιμοποίησε η τρομοκρατική οργάνωση ΤΜΤ προκειμένου να πετύχει τους δύο βασικούς στρατηγικούς της στόχους που έθεσε από την

⁵⁴ Diana Markides Κύπρος 1957 – 1963, εκδ .Μεσόγειος, Αθήνα 1997, σελ. 125 - 127

αρχή της δημιουργίας της. Οι στόχοι αυτοί ήταν : 1) ο απόλυτος έλεγχος των Τουρκοκυπρίων και 2) η δημιουργία συνθηκών σύγκρουσης μεταξύ Ε/κ και Τ/κ , ώστε να «αποδειχθεί» το αδύνατο της συμβίωσης των δύο κοινοτήτων και να στηριχθεί η αξίωση τους για διχοτόμηση του νησιού. Η βία, η τρομοκρατία, οι εκτελέσεις αντιφρονούντων, ο εκβιασμός, τα ψέματα, η διαστρέβλωση, ο ψυχροπολεμικός αντικομμουνισμός, η παραπληροφόρηση όλα θεωρούνταν θεμιτά και βρισκόνταν σε καθημερινή χρήση⁵⁵.

Μερίδα Τουρκοκυπρίων θεωρούσε την Ζυρίχη ως εφιαλτήριο για τις παραπέρα διεκδικήσεις τους. Επέμεναν συστηματικά στην εφαρμογή όλων των ευνοϊκών για αυτούς προνοιών του Συντάγματος, όπως το δικαίωμα αρνησικυρίας , με τραγικό αποτέλεσμα την δυσλειτουργία του κράτους και την δυστοκία στην λήψη αποφάσεων και από την εκτελεστική και από την νομοθετική εξουσία. Η Ζυρίχη υπογράφηκε στις 11 Φεβρουάριου 1959 και το τουρκικό πλοιάριο Ντενίζ πιάστηκε να κουβαλά όπλα από την Τουρκία στις 18 Οκτωβρίου 1959. Δηλαδή οκτώ μήνες μετά την υπογραφή των συμφωνιών. Την ώρα που προσπαθούσε να στηθεί ένα νέο κράτος ενωμένο οι Τουρκοκύπριοι εξοπλίζονταν και εκπαιδεύονταν από Τούρκους στρατιωτικούς που ήρθαν στα Τ/Κυπριακά χωριά σαν δάσκαλοι.

Στην Ελληνοκυπριακή δε μεριά το 1962 δημιουργείται η οργάνωση ΕΟΚ (Εθνική Οργάνωση Κύπρου) με τον ισχυρισμό ότι είναι μία οργάνωση με αμυντικό χαρακτήρα. Η οργάνωση αυτή στελεχώθηκε από πρώην αγωνιστές της ΕΟΚΑ ορισμένα από τα οποία ήταν και μέλη της κυβέρνησης της Κυπριακής Δημοκρατίας. Η συγκεκριμένη οργάνωση είχε περίπου 5.000 μέλη. Αρχηγός της οργάνωσης ήταν ο υπουργός Εσωτερικών Πολύκαρπος Γιωρκάτζης που έφερε και το ψευδώνυμο Ακρίτας. Ο πρόεδρος της βουλής Γλαύκος Κληρίδης και ο υπουργός εργασίας Τάσσος Παπαδόπουλος ορίστηκαν υπαρχηγοί της οργάνωσης. Την στελέχωσαν επίσης και άλλοι υπουργοί , αξιωματούχοι του Κράτους και τομεάρχες της ΕΟΚΑ⁵⁶.

Σύμφωνα με τον Γλαύκο Κληρίδη ο Μακάριος προόριζε τον εξής ρόλο για την οργάνωση : Αν οι Τουρκοκύπριοι προσέφευγαν στην βία, για να εμποδίσουν τις συνταγματικές αναθεωρήσεις και οι δυνάμεις ασφαλείας δεν κατόρθωναν να επιβάλουν την τάξη και τον νόμο, η Οργάνωση θα αναλάμβανε να καταστείλει την εξέγερση. Θα έπρεπε όμως να αποφύγει την υπερβολική χρήση βίας, ώστε να μην προκληθεί επέμβαση της Τουρκίας. Γι' αυτό ο Μακάριος πολύ λίγα όπλα επέτρεψε να διανεμηθούν, και αυτά μόνο για σκοπούς στρατιωτικής εκπαίδευσης⁵⁷. Τον Σεπτέμβριο του 1963 κυκλοφόρησε μεταξύ των στελεχών της οργάνωσης άκρως απόρρητο έγγραφο, στο οποίο εξηγούνται οι σκοποί της Ελληνοκυπριακής ηγεσίας, τους οποίους θα προωθούσε εν ανάγκη δυναμικά η Οργάνωση , καθώς και η τακτική για την επίτευξη των σκοπών αυτών. Το έγγραφο έφερε την υπογραφή του αρχηγού Ακρίτα δηλαδή του Γιωρκάτζη και έμεινε στην ιστορία ως « Σχέδιο Ακρίτας»⁵⁸. Από την μελέτη του φαίνεται ότι οι περιορισμένες συνταγματικές μεταρρυθμίσεις θα ήταν το πρώτο στάδιο στην προσπάθεια απαλλαγής από τα αρνητικά σημεία του Συντάγματος

⁵⁵Κώστα Γενάρης, *Εξ Ανατολών*, Εκδόσεις Καστανιώτη Αθήνα 2001, σελ. 133 - 136

⁵⁶Σπύρος Παπαγεωργίου, *Από την Ζυρίχη στον Αττίλαν*, Εκδόσεις Λαδιά, Αθήνα 1980, Τ.1 σελ. 190, 220

⁵⁷Γλαύκος Κληρίδης, *Η κατάθεση μου* Εκδ. Αλήθεια , Λευκωσία 1988, Τόμος 1, σελ. 225.

⁵⁸Στο ίδιο σελ. 227 -235

και ότι το επόμενο στάδιο θα ήταν η εξουδετέρωση των Συνθηκών Συμμαχίας και Εγγυήσεως, ώστε να επιτευχθεί το τρίτο στάδιο ο τελικός στόχος, δηλαδή η αυτοδιάθεση του Κυπριακού Λαού. Θα καταβάλλονταν εξαντλητικές προσπάθειες, ώστε οι συνταγματικές τροποποιήσεις να πραγματοποιηθούν κατόπιν συνεννοήσεως με τους Τούρκους. Προβλεπόταν όμως ότι οι Τούρκοι δεν θα συναινούσαν, με αποτέλεσμα η Ελληνική πλευρά να προχωρήσει σε μονομερή τροποποίηση του Συντάγματος. Ανάλογα μυστικά σχέδια βρέθηκαν και στο γραφείο του Αντιπροέδρου της Κυπριακής Δημοκρατίας Κιουτσιούκ τον Δεκέμβρη του 1963 που περιέγραφαν τα σχέδια των Τουρκοκυπρίων⁵⁹. Το πρώτο από αυτά είχε υποβληθεί στον Αντιπρόεδρο και περιέγραφε « ένα εθνικό πλάνο, για να αποκτήσουν» οι Τουρκοκύπριοι την πλήρη ελευθερία τους. Μεταξύ άλλων το έγγραφο χαρακτήριζε τις συμφωνίες Ζυρίχης – Λονδίνου « προσωρινό ενδιάμεσο σταθμό » που έγινε αποδεκτός επειδή « αναγνωρίστηκαν τα δικαιώματα της Τουρκίας στην Κύπρο » και επέτρεπαν στους Τουρκοκύπριους να ετοιμαστούν ώστε να εκμεταλλευτούν τα λάθη και τις γκάφες των Ελληνοκυπρίων « περιμένοντας την μέρα που θα αποφασίσουμε να καταγγείλουμε τις συμφωνίες , οπότε θα αποκτήσουμε την πλήρη ελευθερία μας ». Για μία σειρά επώνυμων Τουρκοκυπρίων που αντιδρούσαν στην διχαστική πολιτική, το έγγραφο ανέφερε ότι « αν δεν πιστεύουν στον εθνικό αγώνα μας, πρέπει να τους αναγκάσουμε να σιωπήσουν ».

Σε ένα άλλο έγγραφο που βρέθηκε στο χρηματοκιβώτιο του γραφείου του Κιουτσιούκ με ημερομηνία 14 Σεπτεμβρίου 1964 και είχε τις υπογραφές του Κιουτσιούκ και του Ντενκτάς και ήταν ένας απολογισμός των τριών χρόνων της Ανεξαρτησίας έγραφε ότι « Οι Έλληνες ίσως καταγγείλουν ή θα προσπαθήσουν να καταργήσουν τις συμφωνίες Ζυρίχης – Λονδίνου και το Σύνταγμα ». Το ενδεχόμενο αυτό θα πρέπει να απαντηθεί από την Τουρκοκυπριακή κοινότητα με την « εγκαθίδρυση μιας Τουρκικής Δημοκρατίας ». Όταν αρχίσει η σύγκρουση γράφει το έγγραφο αυτό, « πρέπει η διασκορπισμένη σε όλο το νησί Τουρκοκυπριακή κοινότητά να συγκεντρωθεί διά της βίας σε μία περιοχή και να υποχρεωθεί να την υπερασπιστεί ». Το έγγραφο κλείνει με την βεβαιότητα πως θα εκδηλωθεί αργά ή γρήγορα συνταγματική κρίση και πως « μέχρι τότε, οι Έλληνες θα μας δώσουν πολλές ευκαιρίες σ αυτό το θέμα και είναι φανερό από τώρα ότι τις περισσότερες ευκαιρίες θα μας τις δώσουν με την συμπεριφορά τους »

Οι δύο κοινότητες δεν είναι πρόθυμες να συνεργαστούν για την επίλυση των προβλημάτων που συνέχεια προκύπτουν. Η μεν Τουρκοκυπριακή πλευρά δεν δέχεται καμία συνταγματική αναθεώρηση, η δε Ελληνοκυπριακή κοινότητα δεν υιοθετεί καμία άλλη λύση εκτός αυτών.

Οι συμφωνίες Ζυρίχης- Λονδίνου όπως επίσης και το δοτό Σύνταγμα του 1960, καθιστούσαν πρακτικά πολύ δύσκολη την ομαλή λειτουργία του κράτους και προωθούσαν την ένταση και την δυσπιστία μεταξύ Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων αποβλέποντας στο διαχωρισμό και όχι στην συνεργασία και αλληλεγγύη μεταξύ τους. Ο Γκάλο Πλάζα μεσολαβητής των Ηνωμένων Εθνών για το Κυπριακό στην έκθεση του προς τον Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών τον Μάρτιο του 1965, στην παράγραφο 163, περιέγραψε το

⁵⁹ Γλαύκος Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, εκδ. Αλήθεια, Λευκωσία 1988 τόμος Ι σελ.212 - 222

σύνταγμα του 1960 σαν « συνταγματική παραφωνία».⁶⁰ Τα πρώτα τρία χρόνια λοιπόν ζωής της νεοσύστατης Κυπριακής Δημοκρατίας υπήρξαν δυσλειτουργικά και καταστροφικά.

Τόσο οι συμφωνίες του 1959, όσο και το σύνταγμα του 1960, αποτέλεσαν ένα συμβιβασμό μεταξύ των κυβερνήσεων Ελλάδος, Τουρκίας και Βρετανίας. Οι συμφωνίες και οι αποφάσεις αυτών των τριών χωρών επιβλήθηκαν στον Κυπριακό λαό (Ελληνοκύπριους και Τουρκοκύπριους) του οποίου οι ηγέτες ελάχιστο λόγο είχαν στις διαπραγματεύσεις. Οι μεν Ελληνοκύπριοι ένοιωθαν δυσαρεστημένοι και αδικημένοι από το γεγονός ότι στους Τουρκοκύπριους ανήκε ένα δυσανάλογο ποσοστό συμμετοχής στην Δημόσια υπηρεσία και την διακυβέρνηση (70%-30%) ποσοστό πολύ περισσότερο από αυτό που θα έπρεπε να τους ανήκει. Οι δε Τουρκοκύπριοι ένοιωθαν ανασφαλείς και εκτεθειμένοι γιατί ούτε οι συμφωνίες 1959 ούτε το σύνταγμα 1960 προνοούσαν ή εξασφάλιζαν την προστασία τους. Έτσι μοιραία το κράτος οδηγήθηκε σύντομα σε απόλυτη παράλυση. Με τις υπερβολικές εξουσίες που είχαν οι Τουρκοκύπριοι ελάχιστες ήταν οι αποφάσεις που λαμβάνονταν και διεκπεραιώνονταν . Οι καχυποψίες και οι διαφωνίες μεταξύ τους ήταν καθημερινές. Το δικαίωμα αρνησικυρίας του Τουρκοκύπριου Αντιπροέδρου από την μία και η αδυναμία για εξασφάλιση της απαιτούμενης πλειοψηφίας από την άλλη στέκονταν πάντα εμπόδιο στην υλοποίηση οποιοδήποτε εισηγήσεων ή προτάσεων.

Σχέσεις Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων από την Ανεξαρτησία και μετά

Συνύπαρξη και Σύγκρουση

Μετά την επίσημη ανακήρυξη της ανεξαρτησίας της Κύπρου και την εγκαθίδρυση του πρώτου Προέδρου της Κυπριακή Δημοκρατίας η Μεγάλη Βρετανία εγκαταλείπει την κυριαρχία της στο νησί και περιορίζεται στις περιοχές όπου θα διατηρούσε τις στρατιωτικές της βάσεις, σύμφωνα με τις αποφάσεις που πάρθηκαν στις Συμφωνίες Ζυρίχης -Λονδίνου.

Το Σύνταγμα της Δημοκρατίας (άρθρο 2) θεωρεί ως βασικές συνιστώσες της δύο Εθνικές κοινότητες του νησιού, την Ελληνική και την Τουρκική, δηλαδή του πολίτες της Δημοκρατίας που « είναι ελληνικής καταγωγής και έχουν ως μητρικήν γλώσσαν την Ελληνικήν ή μετέχουσι των ελληνικών πολιτιστικών παραδόσεων ή ανήκουσιν εις την Ελληνικήν Ορθόδοξον εκκλησίαν» και τους πολίτες της Δημοκρατίας που « είναι τουρκικής καταγωγής και έχουν ως μητρικήν γλώσσαν της Τουρκικήν ή μετέχουσι των τουρκικών πολιτιστικών παραδόσεων ή είναι μωαμεθανοί»⁶¹.

Ο διαχωρισμός αυτός με βάση τις θρησκευτικές πεποιθήσεις και την εθνική καταγωγή ο οποίος όπως θα διαπιστώσουμε παρατηρείται στο σύνολο του Κυπριακού Συντάγματος εξακολουθεί δυστυχώς να είναι μέχρι και της μέρες μας το σοβαρότερο πρόβλημα των ανεπίλυτων προβλημάτων του νησιού.

⁶⁰Εφημερίδα Πολίτης, Χρονικό , Αμερικανική Διπλωματία στην Κύπρο :1960 μέχρι το σχέδιο Acheson 1964, Λευκωσία 3/05/2009.

⁶¹Το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας , Μέρος 1, Γενικά Διατάξεις,Άρθρον 2 (1) και (2) <http://www.cylaw.org/nomoi/arith/syntagma.pdf>.

Στο κεφάλαιο αυτό θα εξετάσουμε τις σχέσεις Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων κατά την διάρκεια της κοινής τους παρουσίας στην Κύπρο. Θα εξετάσουμε την στάση τους απέναντι στην Κυπριακή Δημοκρατία μέχρι και την μοιραία σύγκρουση του 1974.

Η οθωμανική περίοδος

Μετά την ολοκλήρωση της κατάκτησης της Κύπρου από του Οθωμανούς (το 1571), ξεκίνησε και η μεταφορά μουσουλμανικού πληθυσμού στο νησί και άρχισε η συνύπαρξη Ελλήνων και Οθωμανών. Ο πληθυσμός αυτός ονομάζεται Τουρκικός πληθυσμός «Τούρκοι» επισήμως το 1923. Αρχικά η τουρκική – μουσουλμανική κοινότητα της Κύπρου αποτελείτο από Στρατιωτικούς που υπηρετούσαν στην διοικητική ιεραρχία του οθωμανικού στρατού και πληθυσμός που εγκαταστάθηκε στο νησί από την Ανατολία. Με τον καιρό αναπτύχθηκε στις πόλεις του νησιού μία τάξη πλουσίων γαιοκτημόνων και βιοτεχνών, ενώ στις αγροτικές περιοχές η πλειονότητα αποτελείτο από γεωργούς και κτηνοτρόφους οι οποίοι ζούσαν « σχεδόν όπως οι Έλληνες » έχοντας ως μόνη διαφορά το ότι πίστευαν σε διαφορετική θρησκεία. Οι σχέσεις Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκύπριων αυτή την περίοδο μπορούν να χαρακτηριστούν ως αρμονικές σε γενικές γραμμές, παρά το γεγονός ότι οι Οθωμανοί υπήρξαν η κυρίαρχη εθνική και θρησκευτική κοινότητα στο νησί. Φυσικά δεν πρέπει να παραγνωρίζονται οι διακρίσεις σε βάρος του μη μουσουλμανικού πληθυσμού και ο φόβος τους προς τους κατακτητές που είχε ως αποτέλεσμα, για παράδειγμα, την εμφάνιση της τάξης των « Λινοβάμβακων ». Αυτοί οι άνθρωποι για να σώσουν την ζωή τους εμφανίζονται στο νησί ως μουσουλμάνοι και χαρακτηρίζονται ως τέτοιοι από τις αρχές, αλλά είναι ουσιαστικά χριστιανοί⁶².

Με το πέρας της Οθωμανικής περιόδου, ο πληθυσμός του νησιού, σύμφωνα με την πρώτη απογραφή που διενήργησαν οι Άγγλοι στις 4 Απριλίου 1881 ανερχόταν συνολικά στις 186.084 χιλιάδες. Η κατανομή του πληθυσμού σε ομάδες είχε ως εξής : 136.629 Ορθόδοξοι, 46.389 Μουσουλμάνοι, 1.920 Καθολικοί, 212 Μαρωνίτες, 154 Αρμένιοι, 691 Αγγλικανοί, 69 Εβραίοι και 20 Τσιγγάνοι. Στην δε δεύτερη απογραφή που διενεργήθηκε μετά από δέκα χρόνια 5 Απριλίου 1891, ο πληθυσμός αυξήθηκε στις 209.291. Από αυτούς οι « μη μουσουλμάνοι » ήταν 161.247 και οι «μουσουλμάνοι» 48.044. Όπως γίνεται αντιληπτό, οι θρησκευτικές πεποιθήσεις αποτελούσαν από τότε το στοιχείο εκείνο βάσει του οποίου διαχωρίζονταν οι κάτοικοι του νησιού από του αποικιοκράτες.

Η περίοδος της Αγγλικής αποικιοκρατίας

Η συνεργασία και η ειρηνική συνύπαρξη των δύο κοινοτήτων κυρίως σε επίπεδο λαού, αγροτών και εργατών, συνεχίστηκε και κατά την περίοδο της Αγγλικής αποικιοκρατίας. Οι πολιτιστικές διαφορές που πάντοτε υπήρχαν ανάμεσα στις δύο κύριες εθνικές κοινότητες του νησιού, δεν αποτέλεσαν βάση πολιτικής διαμάχης και σύγκρουσης και μπορούμε να

⁶²Σώτος Κτωρής, , *Τουρκοκύπριοι : Από το περιθώριο στον Συνεταιρισμό.(1923-1960)*, Εκδόσεις Παπαζήσης , Αθήνα 2013 σελ 37. .

πούμε ότι κατά το μεγαλύτερο μέρος της συνύπαρξης τους στο νησί οι σχέσεις ανάμεσα σε Έλληνες και Τούρκους ήταν αρμονικές. Βεβαίως αυτό δεν σημαίνει ότι δεν υπήρξαν και περιπτώσεις προβλημάτων ανάμεσα στις δύο κοινότητες αλλά αυτές δεν ήταν σημαντικές. Τα πρώτα προβλήματα άρχισαν να φαίνονται με την έναρξη του αιτήματος των Ελληνοκυπρίων για την Ένωση. Οι πρώτες αντιδράσεις υπήρξαν από την Τουρκοκυπριακή ελίτ η οποία δεν έβλεπε με καλό μάτι την Ένωση του νησιού με την Ελλάδα. Επίσης δεν έβλεπε θετικά την κοινή δράση Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων καθώς και την μεταξύ τους συνεργασία. Ο Ελληνικός εθνικισμός στην Κύπρο αναπτύχθηκε κάτω από την ηγεσία της Ορθόδοξης εκκλησίας και είχε ως αποτέλεσμα την επέκταση του αιτήματος των Ελληνοκυπρίων για Ένωση με την Ελλάδα στις μάζες του λαού μέσω του εκπαιδευτικού συστήματος, γεγονός το οποίο οδήγησε στην εξέγερση όλων σχεδόν των Ελληνοκυπρίων αγροτών το 1931 και στην έναρξη του αντιαποικιακού αγώνα της Εθνικής Οργάνωσης Κυπρίων Αγωνιστών (ΕΟΚΑ) το 1955⁶³.

Το χρονικό της κρίσης

Η ιστορία της κοινοβουλευτικής συνύπαρξης των Ελληνοκυπρίων και των Τουρκοκυπρίων κατά το διάστημα 1960 – 1963 φτάνει άδοξα στο τέλος της μετά από μία σειρά αντιπαραθέσεων και συγκρούσεων.

Σε μία προσπάθεια το Σύνταγμα να γίνει πιο λειτουργικό ο Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας Αρχιεπίσκοπος Μακάριος εισηγήθηκε τροποποιήσεις σε 13 σημεία το 1963. Οι τροποποιήσεις αυτές είχαν σαν στόχο να παραμεριστούν μερικές από τις πιο βασικές αιτίες προστριβών και να καταστεί δυνατή η απαλλαγή από το μοίρασμα της εξουσίας με τους Τουρκοκύπριους και την αλληλεξάρτηση που γεννήθηκε με την Κυπριακή Δημοκρατία.

Στο προοίμιο των προτάσεων του ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος έγραψε «Το Σύνταγμα της Δημοκρατίας της Κύπρου στην τωρινή μορφή του δημιουργεί πολλές δυσκολίες για την ομαλή λειτουργία της Κυβέρνησης του Κράτους και εμποδίζει την ανάπτυξη και την πρόοδο της χώρας. Περιέχει πολλές διατάξεις που αντιτίθενται στις διεθνώς αποδεκτές δημοκρατικές αρχές και δημιουργεί διενέξεις ανάμεσα στους Ελληνοκύπριους και τους Τουρκοκύπριους. Πιστεύω ότι η πρόθεση εκείνων που συνέταξαν την συνθήκη της Ζυρίχης ήταν να δημιουργήσουν ένα ανεξάρτητο κράτος, στα πλαίσια του οποίου θα διασφαλιζόνταν τα συμφέροντα της Τουρκικής κοινότητας. Πρόθεση τους ασφαλώς δεν ήταν να δημιουργήσουν συνθήκες παρεμπόδισης της ομαλής λειτουργίας του κρατικού μηχανισμού και της ανάπτυξης της χώρας, όπως πράγματι συνέβη. Μία από τις συνέπειες των δυσκολιών, που δημιούργησαν ορισμένες διατάξεις του Συντάγματος, υπήρξε η παρεμπόδιση της συνεργασίας, σε ένα φιλικό πνεύμα κατανόησης, των Ελλήνων και των Τούρκων της Κύπρου, και η απομάκρυνση της μίας κοινότητας από την άλλη, σε βάρος της

⁶³Μιχάλης Αταλίδης, « Οι σχέσεις των Ελληνοκυπρίων με τους Τουρκοκυπρίους» Στο Τενεκίδης Γ. & Κρανιδιώτης Γ. *Κύπρος, Ιστορία, Προβλήματα και Αγώνες του λαού της*, Εκδόσεις Εστία, Αθήνα 1981.

ευημερίας του συνόλου του Κυπριακού λαού. Σαν πρόεδρος του κράτους θλίβομαι ιδιαίτερα με την κατάσταση αυτή. Είναι απαραίτητο να τακτοποιηθούν ορισμένες δυσκολίες με την άρση μερικών τουλάχιστον εμποδίων για την ομαλή λειτουργία του Κράτους και την ανάπτυξη της χώρας ⁶⁴.

Η ανεξαρτησία που απέκτησε η Κύπρος μέσα από τις συμφωνίες δεν ικανοποιούσε τις προσδοκίες των Ελληνοκυπρίων, οι οποίοι είχαν διεξαγάγει πολιτικό και ένοπλο αγώνα για την Ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα. Τα προβλήματα και οι δυσκολίες να χωνέψουν αυτήν την έκβαση του αγώνα τους, ήταν ανυπέβλητα. Βρέθηκαν να διαχειρίζονται ένα συνεταιριστικό κράτος με τους Τουρκοκύπριους και με την Τουρκική πολιτική.

Το αποτέλεσμα των δυσκολιών της συνεργασίας αυτής δεν άργησε να έρθει και οι δύο κοινότητες Ελληνοκυπριακή και Τουρκοκυπριακή άρχισαν να χωρίζουν βάσει της καταγωγής, της γλώσσας αλλά και της θρησκείας. Το χάσμα αποδείχθηκε μεγάλο και τα πρώτα δείγματα δεν άργησαν να φανούν και αυτά αφορούσαν κυρίως την δημόσια διοίκηση, τον στρατό και την τοπική αυτοδιοίκηση.

Δημόσια Διοίκηση

Στη Δημόσια διοίκηση ο Μακάριος λόγω της έλλειψης των απαιτούμενων προσόντων από την μεριά των Τουρκοκυπρίων τα οποία ήταν μειωμένα δεν μπορούσε να διορίσει στον κρατικό μηχανισμό υπαλλήλους με αποτέλεσμα μέχρι το 1963 να μην υπάρχει η ποσοτική αναλογία στην Δημόσια διοίκηση. Το γεγονός αυτό είχε σαν αποτέλεσμα να καταγγελθεί η στάση αυτή του Μακαρίου από τους Τουρκοκύπριους.

Στρατός

Οι Τουρκοκύπριοι ζητούσαν την συγκρότηση δύο ξεχωριστών στρατιωτικών σωμάτων ούτως ώστε να μην υπάρχει παρουσία Ελληνοκυπρίων στρατιωτών σε περιοχές Τουρκοκυπριακές. Ήθελαν να έχουν τον έλεγχο οι ίδιοι. Αυτό ήταν και το πρώτο Βέτο του Τουρκοκύπριου Αντιπροέδρου.

Τοπική Αυτοδιοίκηση

Και εδώ οι Τουρκοκύπριοι ζητούσαν την δημιουργία αποκλειστικά Τουρκοκυπριακών Δήμων αλλά και τον γεωγραφικό διαχωρισμό Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων.

Φορολογία

Οι Τουρκοκύπριοι και εδώ αρνούσαν να θεσπιστεί ένα μόνιμο φορολογικό καθεστώς με αποτέλεσμα αυτής την άρνησης να μην πληρώνουν φόρους.

⁶⁴Γιάννος Ν Κρανιδιώτης, *Το Κυπριακό πρόβλημα 1960-1974*, Εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα 1984, σελ. 43 -49

Οι Συμφωνίες Ζυρίχης – Λονδίνου όπως επίσης και το σύνταγμα που επιβλήθηκε το 1960 στην νεοσύστατη Κυπριακή Δημοκρατία καθιστούσαν πρακτικά πολύ δύσκολη την ομαλή λειτουργία του κράτους και προωθούσαν την ένταση και την δυσπιστία μεταξύ των δύο κοινοτήτων. Αποτέλεσαν και τα δύο ένα συμβιβασμό που πρωτίστως επιτεύχθηκε μεταξύ των κυβερνήσεων της Ελλάδος, της Τουρκίας και της Μ. Βρετανίας. Οι αποφάσεις των κυβερνήσεων αυτών επιβλήθηκαν στον Κυπριακό λαό, του οποίου οι ηγέτες ελάχιστο λόγο είχαν στις διαπραγματεύσεις. Σαν αποτέλεσμα έχουμε το γεγονός ότι και οι δύο κοινότητες ήταν δυσανεσθημένες από την εξέλιξη αυτή. Οι μεν Ελληνοκύπριοι ένοιωθαν αδικημένοι και παραγκωνισμένοι από το γεγονός ότι οι Τουρκοκύπριοι έπαιρναν δυσανάλογο ποσοστό συμμετοχής στην Δημόσια υπηρεσία και την διακυβέρνησή, ποσοστό πολύ περισσότερο από αυτό που θα έπρεπε να πάρει.

Οι δε Τουρκοκύπριοι ένοιωθαν ανασφαλείς και εκτεθειμένοι, αφού όπως ισχυρίζονταν ούτε οι Συμφωνίες της Ζυρίχης, ούτε το Σύνταγμα προνοούσαν ή εξασφάλιζαν την προστασία τους.

Με τις υπερβολικές εξουσίες που είχαν οι Τουρκοκύπριοι, ελάχιστες ήταν οι αποφάσεις που λαμβάνονταν και διεκπεραιώνονταν στην Κυπριακή Δημοκρατία. Οι καχυποψίες και οι διαφωνίες βρίσκονταν συνέχεια σε ημερήσια διάταξη. Το δικαίωμα αρνησικυρίας του Τουρκοκύπριου Αντιπροέδρου από την μία, και η αδυναμία για εξασφάλιση της απαιτούμενης πλειοψηφίας από την άλλη, στέκονταν συνήθως εμπόδια στην υλοποίηση οποιονδήποτε εισηγήσεων ή αποφάσεων. Τα πράγματα όλο και χειροτέρευαν όσο περνούσε ο καιρός. Τον Δεκέμβριο του 1962 ήταν η σειρά των Ελληνοκυπρίων βουλευτών να απορρίψουν πρόταση εισήγηση των Τουρκοκυπρίων αντιπροσώπων για επέκταση του νόμου που αφορούσε τους Δήμους. Έτσι τον επόμενο μήνα με απόφαση του Συμβουλίου Υπουργών έρχονται τα Δημοτικά Συμβούλια κάτω από τον άμεσο έλεγχο της Κεντρικής Κυβέρνησης με την δημιουργία Συμβουλίων Βελτιώσεως. Οι Τουρκοκυπριακοί Δήμοι αρνήθηκαν να παραδώσουν τις εξουσίες τους στα συμβούλια αυτά. Επιπρόσθετα ο προϋπολογισμός του 1963 απορρίπτεται από τους Τουρκοκύπριους βουλευτές. Τα πράγματα όπως ήταν φυσικό όδευαν από το κακό στο χειρότερο. Η κρίση ήταν πλέον θέμα χρόνου.

Έτσι το νεοσύστατο Κυπριακό κράτος δυσκολευόταν να λειτουργήσει και ο Μακάριος τον Νοέμβριο του 1963 σε μια προσπάθεια να άρει το αδιέξοδο από την δυσλειτουργία ορισμένων προνοιών του Κυπριακού Συντάγματος και αφού ενημέρωσε τις τρεις εγγυήτριες δυνάμεις προχώρησε σε υποβολή προτάσεων προς τον Αντιπρόεδρο Φαζίλ Κιουτσούκ όπου προτείνει βασικές τροποποιήσεις στο σύνταγμα για να λειτουργήσει το κράτος. Οι προτάσεις αυτές θα μείνουν στην ιστορία με το όνομα « 13 σημεία» και θα ζητούν αφαίρεση εξουσιών από την Τουρκοκυπριακή πλευρά και αναδιανομή αυτών των εξουσιών ξανά ανάμεσα στις δυο κοινότητες με στόχο το Κυπριακό κράτος να γίνει πιο λειτουργικό.

Η υποβολή των προτάσεων Μακαρίου, έστω και για συζήτηση με την Τουρκοκυπριακή μεριά θα δημιουργούσε ένα πιο κατάλληλο κλίμα με σκοπό την καλύτερη λειτουργία του Συντάγματος. Η Τουρκοκυπριακή κοινότητα όμως σε συνεργασία με την Τουρκία

απορρίπτει χωρίς να συζητήσει καθόλου τα « 13 σημεία » του Μακαρίου αφού αυτά τους αφαιρούσαν βασικές εξουσίες.

Οι Ελληνοκύπριοι εκδηλώνουν την δυσαρέσκεια τους, εφ' όσον θεωρούν ότι βάσει των συμφωνιών Ζυρίχης-Λονδίνου δίδονται υπερπρονόμια στους Τουρκοκυπρίους, που δεν είναι αντίστοιχα της πληθυσμιακής τους αναλογίας. Επιπλέον στην Τουρκοκυπριακή κοινότητα αποθαρρύνονται οι εμπορικές συναλλαγές με τους Ελληνοκύπριους, με το σύνθημα «από Τούρκο σε Τούρκο» και απαγορεύεται η είσοδος Ελληνοκυπρίων στις Τουρκοκυπριακές συνοικίες⁶⁵.

Τα 13 Σημεία

1. Κατάργηση του δικαιώματος αρνησικυρίας (βέτο) του Προέδρου και του Αντιπροέδρου.
2. Αναπλήρωση του Προέδρου από τον Αντιπρόεδρο και όχι από τον Πρόεδρο της Βουλής.
3. Εκλογή Προέδρου και Αντιπροέδρου Βουλής από το σύνολο των βουλευτών και όχι χωριστά.
4. Αναπλήρωση του Προέδρου της Βουλής από τον Τουρκοκύπριο Αντιπρόεδρο.
5. Κατάργηση της ξεχωριστής ψηφοφορίας στην Βουλή.
6. Ενοποίηση των Δήμων.
7. Ενοποίηση της Δικαιοσύνης.
8. Ενοποίηση της Αστυνομίας και της Χωροφυλακής.
9. Καθορισμός της αριθμητικής δύναμης του στρατού με Νόμο.
10. Κατανομή των ποσοστών μεταξύ Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων στην Δημόσια Υπηρεσία, τον Στρατό και την Αστυνομία βάσει της πληθυσμιακής αναλογίας.
11. Μείωση του αριθμού των μελών της Δημόσιας Υπηρεσίας από 10 σε 5 άτομα.
12. Να ισχύει η απλή πλειοψηφία στη λήψη αποφάσεων της Επιτροπής Δημόσιας Υπηρεσίας.
13. Κατάργηση των δυσλειτουργικών κοινοτικών συνελεύσεων που αφορούσαν θέματα θρησκευτικά και εκπαιδευτικά.

Η Τουρκοκυπριακή πλευρά σε συνεργασία με την Τουρκία απορρίπτει αβλεπής τα 13 σημεία του Μακαρίου με το πρόσχημα ότι τους αφαιρούν βασικές εξουσίες. « Ο Τούρκος πρωθυπουργός κατέστησε σαφές ότι χωρίς την συγκατάθεση της Τουρκίας δεν μπορούσε να επιχειρηθεί καμία μεταβολή στο Κυπριακό Σύνταγμα. »⁶⁶

⁶⁵Αλή Ιχσάν, *Τα Απομνημονεύματά μου*, Εκδόσεις από τον ίδιο, Λευκωσία 1980, σελ. 43.

⁶⁶Γιάννης Λάμπρου., *Ιστορία του Κυπριακού: Τα χρόνια μετά την ανεξαρτησία 1960- 2008*, Εκδόσεις Πάργα Αθήνα 2008 σελ. 176 .

Στις 6 Δεκεμβρίου του 1963 ο Τούρκος πρέσβης στην Κύπρο Οζκόλ επέδωσε στον πρόεδρο Μακάριο επίσημη απορριπτική ανακοίνωση, η οποία όμως απορρίφθηκε σαν απαράδεκτη ανάμιξη της Τουρκίας στα εσωτερικά της Κύπρου. Η Άγκυρα απέρριπτε τις προτάσεις Μακαρίου με την ακόλουθη δήλωση: «Ο αντιπρόεδρος Δρ. Κουτσιούκ δεν έχει ούτε πρόκειται να εκφράσει τις δικές του απόψεις προτού πάρει οδηγίες από εμάς. Ελπίζω να μην φαντάζονται οι Έλληνες ότι θα αφήσουμε τον χειρισμό ενός τόσο σοβαρού ζητήματος στην Τουρκοκυπριακή ηγεσία».⁶⁷

Η Μ. Βρετανία ενέκρινε τα 13 σημεία για αρχή με τον τότε Υπατο Αρμοστή Άρθουρ Κλαρκ ο οποίος στήριξε τον Μακάριο και τις αποφάσεις του. Θέση που αργότερα θα αμφισβητηθεί. Οι Άγγλοι ήθελαν να οδηγήσουν τα πράγματα στην Κύπρο σε συγκρούσεις και ταραχές μεταξύ τους για να επαναφέρουν την κυριαρχία τους στην Κύπρο, στα πλαίσια μιας γενικότερης προσπάθειας να ανακτήσουν τις θέσεις που είχαν στο χώρο της Μέσης Ανατολής. Ο Σπύρος Λιναρδάτος καταγράφει σε βιβλίο του για τα αγγλικά σχέδια «Σε τι αποβλέπει η Αγγλική κυβέρνηση με την ανάμιξη της στην Κυπριακή κρίση; Υποστηρίζεται βάσιμα ότι το Λονδίνο έσπρωξε τον Μακάριο να επισπεύσει τις διαδικασίες για την αναθεώρηση του συντάγματος, ακριβώς γιατί ήθελε να προκληθεί η κρίση. Η εξάπλωση του Νασηρισμού, η εξέγερση στην Υεμένη, η κατάρρευση της Ομοσπονδίας της Νότιας Αραβίας (Βρετανικό αποικιακό κατασκεύασμα), η ανεξαρτησία της Αλγερίας, η ίδρυση του ΟΠΕΚ, οι εθνικοποιήσεις στην Αίγυπτο, και κυρίως η ολοένα σημαντικότερη παρουσία του Σοβιετικού στόλου στην Μεσόγειο οδηγούν την Βρετανική διπλωματία σε αναθεώρηση της πολιτικής της στο Κυπριακό»⁶⁸.

Η Ελλάδα από την άλλη μεριά την εποχή εκείνη έμπαινε σε ένα κλίμα πολιτικής ανισορροπίας και ο τότε πρωθυπουργός Κ. Καραμανλής δεν ήθελε να εμπλακεί σε μία διαμάχη με την Τουρκία. Η Ελληνική Κυβέρνηση ήταν επιφυλακτική όχι γιατί διαφωνούσε με την πραγματοποίηση μερικών συνταγματικών τροποποιήσεων αλλά γιατί θεωρούσε πως κάτι τέτοιο έπρεπε να γίνει πολύ προσεκτικά και σε ένα πνεύμα συνεννόησής με την Τουρκία. Τις σχετικές επιφυλάξεις αποτύπωσε σε ένα αυστηρό γράμμα ο Έλληνας υπουργός Εξωτερικών Ευάγγελος Αβέρωφ με ημερομηνία 19/4/1963 προς τον Μακάριο⁶⁹.

Τα «13 σημεία» προέβλεπαν στην δυνατότητα να πεισθεί η Τουρκία να διαπραγματευθεί, και ο Μακάριος πίστευε ότι με την Βρετανική στήριξη που είχε θα ακολουθούσε ένας κύκλος διαπραγματεύσεων. Ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος προσδοκούσε στα ακόλουθα:

α) Στην Βρετανική υποστήριξη που θα απέτρεπε Τουρκική επέμβαση για να μην διαταραχθεί η Ειρήνη στην ευρύτερη περιοχή.

⁶⁷ *Εφημερίδα Ελευθερία*, 8 Δεκεμβρίου 1963, Λευκωσία.

⁶⁸ Σπύρος Λιναρδάτος, *Από τον Εμφύλιο στην Χούντα, Τ.Δ 1961 – 1964*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2010, σελ. 367

⁶⁹ Ευάγγελος Αβέρωφ Τσοίτσας, *Ιστορία χαμένων ευκαιριών, Κυπριακό 1950 – 1963*, Εκδόσεις Εστία, σελ.324 -329

β). Στην στήριξη από την αντιζυριχική στάση του Γ. Παπανδρέου που βρισκόταν στην εξουσία από τις 3 Νοεμβρίου 1963.

γ). Στην επίσης αναμενόμενη στήριξη της ΕΛΔΥΚ σε περίπτωση αντίδρασης των Τουρκοκυπρίων .

δ). Στην εκτίμηση ότι η πιθανότητα ενός Ελληνοτουρκικού πολέμου – που θα έφερνε ρήγματα στη δυτική συμμαχία- θα προσέκρουε στη θέληση των ΗΠΑ να τον αποτρέψουν.

ε). Στην εκτίμηση ότι ο Σοβιετικός παράγοντας δεν θα έμενε ασυγκίνητος σε περίπτωση έντασης.

Από τις παραπάνω όμως προσδοκίες του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου για την προσπάθεια του να δώσει λύση σε ένα νεοσύστατο κράτος που δεν μπορούσε να βρει τους ρυθμούς του προκύπτει ότι ο Κύπριος ηγέτης δεν εκτίμησε σωστά :

α) Την αντίδραση της Αγκύρας

β) την στρατιωτική δυναμική των Τουρκοκυπρίων,

γ) τον ρόλο της Βρετανίας,

δ) την Ελληνική υποστήριξη και

ε) την πιθανή δράση των εξτρεμιστικών ομάδων και των δύο κοινοτήτων.

Όταν ξέσπασαν οι διακοινοτικές ταραχές, οι εξελίξεις σε πολιτικοστρατιωτικό επίπεδο είχαν προφανώς πάρει μίαν άλλη πορεία από τους σχεδιασμούς του Αρχιεπισκόπου. Η απειλή της Τουρκίας και το ενδεχόμενο Ελληνοτουρκικής σύρραξης άλλαξαν τα δεδομένα. Η Ελλάδα βρέθηκε σε προεκλογική περίοδο, ενώ η Κύπρος ανέμενε την στρατιωτικοπολιτική υποστήριξη της. Η ΕΛΔΥΚ δεν βοήθησε την « Οργάνωση Ακρίτας », γεγονός που τραυμάτισε τις σχέσεις Ελλαδιτών και Ελληνοκυπρίων την στιγμή που ο κίνδυνος εισβολής από την Τουρκία επέβαλλε συστράτευση, σύνεση και συν απόφαση με το εθνικό κέντρο.⁷⁰

Οι Τουρκική απάντηση στις προτάσεις Μακαρίου για τροποποίηση του Συντάγματος δόθηκε στις 16 Δεκεμβρίου από τον Τούρκο Πρέσβη στην Λευκωσία, ο οποίος επέδωσε στον Μακάριο απορριπτική απάντηση της Τουρκικής κυβέρνησης. Η Τουρκία μάλιστα ταυτόχρονα με την απόρριψη των δεκατριών σημείων, διατύπωσε και την απειλή ότι θα επενέβαινε στρατιωτικά στην Κύπρο, σε περίπτωση διατάραξης της ισορροπίας που επιτεύχθηκε με τις συμφωνίες Ζυρίχης-Λονδίνου . Εν τούτης και παρά το γεγονός ότι η Τουρκική πλευρά είχε τοποθετηθεί αρνητικά , στις 19 Δεκεμβρίου οι υπουργοί εξωτερικών Ελλάδος Τουρκίας και Κύπρου Σοφοκλής Βενιζέλος, Φερντινούν Ερκίν και Σπύρος Κυπριανού σε συνάντηση τους στο Παρίσι συμφώνησαν να επιδιωχθεί διαπραγματεύση των προτάσεων Μακαρίου ανάμεσα στις ηγεσίες των δύο κοινοτήτων της Κύπρου.

⁷⁰Άγγελος Χρυσοστόμου, « Τα 13 σημεία του Μακαρίου », *Καθημερινή* ,Λευκωσία 15/05/2016.

Ματωμένα Χριστούγεννα 1963

Μετά την απόρριψη των προτάσεων για αναθεώρηση του Συντάγματος η ατμόσφαιρα στην Κύπρο γίνεται ιδιαίτερα τεταμένη. Και οι δύο κοινότητες προετοιμάζονται στρατιωτικά για την αντιμετώπιση της επερχόμενης σύγκρουσης.

Το τεταμένο κλίμα των ημερών εκείνων φορτιζόταν ακόμη περισσότερο από την καχυποψία, από τις πληροφορίες για εξοπλισμό παραστρατιωτικών ομάδων.

Πιο οργανωμένη στην Ελληνοκυπριακή κοινότητα ήταν η Μυστική Εθνική Οργάνωση(ΕΟΚ) Κύπρου, με αρχηγό να φαίνεται να είναι ο υπουργός Εσωτερικών Πολύκαρπος Γιωρκάτζης που έφερε και το ψευδώνυμο Ακρίτας και υπαρχηγό ο πρόεδρος της Βουλής Γλαύκος Κληρίδης και ο υπουργός Εργασίας Τάσσος Παπαδόπουλος. Στις τάξεις της οργάνωσης στελέχωσαν πρώην αγωνιστές της ΕΟΚΑ αλλά και άλλους εθελοντές. Από αυτή την οργάνωση αποκλείστηκαν επιμελώς οι κομμουνιστές και γενικότερα οι Αριστεροί καθώς και οι Γριβικοί και οι αγωνιστές που κρατούσαν αποστάσεις από τον Γιωρκάτζη.⁷¹

Από την άλλη με την έγκριση του Μακαρίου δημιούργησαν δικές τους ομάδες οι Βάσσος Λυσσαρίδης σοσιαλιστής προσωπικός γιατρός του Μακαρίου, και Νίκος Σαμψών, αγωνιστής της ΕΟΚΑ και εκδότης της εφημερίδας Μάχη. Μικρότερες ομάδες δημιούργησαν και οι λεγόμενοι Γριβικοί. Την εκπαίδευση των επιτελικών της Οργάνωσης καθώς και τον καταρτισμό των επιτελικών σχεδίων ανέλαβαν οι Έλληνες αξιωματικοί Της ΕΛΔΥΚ με επικεφαλής τον Δημήτριο Ιωαννίδη, ο οποίος το 1974 οργάνωσε το πραξικόπημα εναντίον του Μακαρίου. Ακόμα και η προεδρική κατοικία στο Τρόδος διατέθηκε για μυστική διεξαγωγή διήμερης επιτελικής άσκησης τον Δεκέμβριο του 1962.⁷²

Στην αντίπερα όχθη την ίδια τώρα εποχή εξοπλιζόνταν και τρομοκρατούσαν την Τουρκοκυπριακή κοινότητα οι εξτρεμιστικές εθνικιστικές οργανώσεις Βολκάν και ΤΜΤ. Επικεφαλής των κινήσεων αυτών βρίσκεται ο Ραούφ Ντεκτάς και ενισχυόταν από την Άγκυρα. Ο Ραούφ Ντεκτάς είχε αναδειχθεί πρόεδρος της Τουρκοκυπριακής Κοινοτικής Συνέλευσης. Οι οργανώσεις αυτές με την κάλυψη της Τουρκοκυπριακής ηγεσίας επέβαλλαν στους Τουρκοκύπριους, με την μέθοδο της τρομοκρατίας, την αποκοπή κάθε δεσμού με του Ελληνοκύπριους, απειλώντας όποιον διατηρούσε οικονομικές ή ακόμα και φιλικές σχέσεις με τον « εχθρό». Η Τουρκοκυπριακή ηγεσία και η Τουρκία ακολούθησαν σταθερά και αυστηρά την πολιτική του « Ταξίμ » (της διχοτόμησης) ήδη από την δεκαετία του 1950 ενισχύοντας εθνικές συλλογικές ενέργειες. Σε αυτό το πλαίσιο, επέβαλαν διά της βίας, με δολοφονίες, απειλές και εκβιασμούς στους Τουρκοκύπριους να αποχωρήσουν από κοινές με τους Ελληνοκύπριους συντεχνίες της Αριστεράς χαρακτηρίζοντας ως « προδότες » όσους Τουρκοκύπριους συνεργάζονταν με του Ελληνοκύπριους. Το εθνικό μίσος ενισχυόταν συχνά και από τους Βρεττανούς αποικιοκράτες.⁷³

⁷¹Σπύρος Παπαγεωργίου, *Από την Ζυρίχη στον Αττίλαν*, Εκδόσεις Λαδιά, Αθήνα 1980, Τ.1 σελ. 185 – 186

⁷²Γλαύκος Κληρίδης, *Η κατάθεση μου* Εκδόσεις Αλήθεια , Λευκωσία 1988, Τόμος 1, σελ. 236

⁷³Χρυσάνθος Χρυσάνθου, άρθρο *Φιλελεύθερος* 28/12/2014, σελ. 31.

Η επερχόμενη σύγκρουση άρχισε να φαίνεται από το κλίμα έντασης που επικρατούσε σε όλες τις πόλεις της Κύπρου. Οι εκρήξεις βομβών στα Τουρκοκυπριακά Τεμένη Μπαϊρακτάρη και Ομεριέ στην Λευκωσία, τον Απρίλιο του 1962 ήταν ένα προμήνυμα για το τι θα επακολουθούσε. Οι εκρήξεις αυτές προκάλεσαν ένταση και διαδηλώσεις Τουρκοκυπρίων Εθνικιστών.

Η Τουρκοκυπριακή εφημερίδα Τζουμχουριέτ (Δημοκρατία) , που είχε ταχθεί ξεκάθαρα υπέρ της ειρηνικής συνύπαρξης των δύο Κοινοτήτων κάτω από την σκεπή της Κυπριακής Δημοκρατίας, προειδοποίησε, στις 23 Απριλίου 1962, ότι θα αποκάλυπτε ποιοι ευθύνονταν για την προβοκάτσια των βομβών στα Τεμένη. Σύμφωνα με την εφημερίδα, οι παραπάνω προβοκάτσες αποσκοπούσαν στο να προκαλέσουν προστριβές ανάμεσα σε Τουρκοκύπριους και Ελληνοκύπριους και να εμποδίσουν την λειτουργία του νέου κράτους της Κυπριακής Δημοκρατίας. Η συγκεκριμένη εφημερίδα δεν πρόλαβε να προβεί στις αποκαλύψεις που ανακοίνωσε διότι το ίδιο κίολας βράδυ δολοφονήθηκαν οι εκδότες της Τζουμχουριέτ. Οι εκδότες ήταν δύο, ο ένας δημοσιογράφος και ο άλλος δικηγόρος. Ήταν και οι δύο ιδρυτές του « Δημοκρατικού κόμματος του Τουρκοκυπριακού λαού » που κύριο στόχο είχε την απεξάρτηση από την Άγκυρα των Τουρκοκυπρίων από την μία και από την άλλη υποστήριζαν την φιλία και την συνεργασία Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων σε μία καίρια περίοδο. Την περίοδο που ιδρύθηκε η Κυπριακή Δημοκρατία, όπου υποτίθεται ότι η ειρηνική συνύπαρξη των δύο κοινοτήτων στην Κύπρο θα ήταν δεδομένη. Ήταν ο Αϊχάν Χικμέτ και ο Αχμέτ Μουζαφέρ Γκιουρκάν ⁷⁴.

Οι εντάσεις μεταξύ των δύο κοινοτήτων εν το μεταξύ κλιμακώνονταν μέρα με την μέρα, με εκατέρωθεν ενέργειες από εξτρεμιστικούς κύκλους, αλλά και λόγω των πολιτικών αδιεξόδων στην εφαρμογή του Συντάγματος της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Στις 3 Δεκεμβρίου 1963, μερικές μόνο μέρες μετά την επίδοση από τον Μακάριο στους Τουρκοκύπριους τα γνωστά « 13 σημεία » για την τροποποίηση του Συντάγματος τοποθετήθηκε βόμβα στον Ανδριάντα του Μάρκου Δράκου κοντά στην Πύλη Πάφου στην Λευκωσία. Το γεγονός αυτό προκάλεσε την οργή των Ελληνοκυπρίων . Τα πρώτα σημάδια της διχόνοιας μεταξύ των δύο κοινοτήτων άρχισαν να φαίνονται.

Στην περιοχή της Ομορφίτας στο μικτό αυτό προάστειο της Λευκωσίας το μεσημέρι της 21^{ης} Δεκεμβρίου του 1963 και μετά τα γεγονότα της σύγκρουσης Ελληνοκυπρίων - Τουρκοκυπρίων στην περιοχή Τακτακαλά της Λευκωσίας άρχισε μία άνευ προηγουμένου κινητοποίηση. Συγκεκριμένα, παντός τύπου οχήματα και φορτηγά, γεμάτα Τουρκοκύπριους, κατευθύνονταν στην Ομορφίτα, προερχόμενα κυρίως από την περιοχή Τακτακαλά. Τα οχήματα στάθμευαν σε Τουρκικά σπίτια, κατέβαζαν άτομα με αποσκευές και έφευγαν. Στην συνέχεια επανέρχονταν μεταφέροντας και άλλους Τουρκοκύπριους. Ήταν προφανές ότι οι Τουρκοκύπριοι κάτοικοι της Ομορφίτας ενισχύονταν με προσωπικό και οπλισμό από άλλες περιοχές. Κάτω από αυτές τις συνθήκες η « διμοιρία » της Ομορφίτας και κάτω από της εντολές του Ανθυπολοχαγού του Κυπριακού Στρατού

⁷⁴ Αντρος Παυλίδης, *Φάκελος Κύπρου Άκρως Απόρρητων*, Τόμος Α, εκδ. Χρ. Αντρέου, Λευκωσία 1983 σελ 120 .

Γεώργιου Ολύμπιου ενεργοποιείτε και μέχρι το απόγευμα της 21^{ης} Δεκεμβρίου 1963, οι Ελληνοκύπριοι κάτοικοι της Ομορφίτας κλείνουν το δημοτικό σχολείο και παίρνουν θέσεις μάχης σε πόστα της κωμόπολης. Η κατάσταση ωστόσο ήταν εξαιρετικά επικίνδυνη. Οι Ελληνοκύπριοι αστυνομικοί που επάνδρωναν τον Αστυνομικό σταθμό Ομορφίτας εκδιώχθηκαν. Ο σταθμός ελεγχόταν πλέον μόνο από Τουρκοκύπριους αστυνομικούς.

Στις 22 Δεκεμβρίου 1963, από τις γειτονικές περιοχές των Τουρκοκυπρίων της Ομορφίτας ακούγονταν αραιοί πυροβολισμοί. Στις πρώτες πρωινές ώρες της 23^{ης} Δεκεμβρίου οι πυροβολισμοί από μέρους των Τουρκοκυπρίων άρχισαν να πυκνώνουν. Λίγο αργότερα τα πυρά των Τουρκοκυπρίων έγιναν συνεχή και καταγιστικά. Οι στιγμές ήταν κρίσιμες αφού οι Τουρκοκυπριακές ριπές με παντός είδους όπλα προκαλούσαν πανδαιμόνιο. Ακούγονταν συνεχείς ριπές παντός είδους πολυβόλων στον Τουρκοκυπριακό τομέα σε όλη την εξωτερική περίμετρο του περικλειστού. Οι εκτίμηση των Ελληνοκυπρίων ήταν ότι οι Τουρκοκύπριοι ακολουθούσαν μία τακτική που αποσκοπούσε στον εκφοβισμό και την αυτόβουλη εγκατάλειψη των Ελληνοκυπρίων από την Ομορφίτα. Στην Ομορφίτα δόθηκε μία δύσκολη μάχη με απώλειες και από της δύο μεριές.⁷⁵

Οι επόμενες μέρες υπήρξαν οδυνηρές και για τις δύο κοινότητες. Τα πράγματα βρισκόντουσαν εκτός ελέγχου.

Τα επίσημα κυβερνητικά ανακοινωθέντα από το Αρχείο Τύπου και πληροφοριών στη Λευκωσία, δείχνει το κλίμα που επικρατούσε στην Κύπρο την 21^η Δεκεμβρίου του 1963, και περιγράφει σειρά περιστατικών που ξέσπασαν απανωτά το νησί.

Ανακοίνωσής Χωροφυλακής : Σήμερα, 21ην Δεκεμβρίου περί τη 4:45 μ.μ. . ώραν, κατηγγέλθη υπό τριών Τούρκων Κυπρίων ότι, καθ' ον χρόνον επέστρεφον εις Λευκωσίαν από το χωρίο Τζάος εντός του αυτοκινήτου των, περί την 3:30 μ.μ. επυροβολήθησαν ανεπιτυχώς αφού είχαν διέλθη έξωθι του καφενείου της Μιάς Μηλιάς. Η Χωροφυλακή επεσκέφθη την σκηνήν και εξηκρίβωσεν ότι δύο κρότοι ομοιάζοντες προς πυροβολισμούς είχαν ακουσθή έξωθι του χωρίου προς την κατεύθυνσίν της Κυθραίας περί την 12:30 μ.μ. Η υπόθεσής εξετάζεται.

Αστυνομική ανακοίνωσής : Περί την 2: 10 πρωινήν ώραν της σήμερον, αστυνομική περίπολος ανέκοψεν αριθμόν Τουρκοκυπρίων εις την οδό Ερμού, παρά τον σύλλογο «Ολυμπιακός» και εξήτησεν παρ αυτόν τας ταυτότητας των προς έλεγχον. Ούτοι ηρνήθησαν να παρουσιάσουν ταύτας, αντ' αυτού δε ήρχησαν να φωνάζουν ότε συνεκεντρώθησαν πολλοί Τούρκοι και ηκολούθησε αναταραχή. Ενώ οι αστυνομικοί προσεπάθουν να επιβάλουν την τάξιν, άγνωστος εκ του πλήθους ήνοιξε πυρ καταυτών. Οι αστυνομικοί επυροβόλησαν τότε προς την κατεύθυνσιν του προσώπου το οποίον επυροβόλει κατ αυτών και απεσύρθησαν δια να καλέσουν ενισχύσεις. Αύται αφίχθησαν εντός βραχέος χρονικού διαστήματος ότε η κατάστασις ετέθη υπό έλεγχον. Αργότερα εις την σκηνήν του επεισοδίου ευρέθη νεκρός ο εκ Λευκωσίας Ζεκκή Χαλήλ, ηλικίας 25 ετών.

⁷⁵Άγγελος Χρυσοστόμου, « Η διμοιρία Ομορφίτας » *Φιλελεύθερος*, Λευκωσία 22/12/2018.

Σοβαρώς τραυματισμένη ευρέθη ωσαύτως η Σαλιχέ Χασάν, ωσαύτως εκ Λευκωσίας, ήτις διεκομίσθη εις το Γενικόν Νοσοκομείον Λευκωσίας όπου αργότερον υπέκυψεν εις τα τραύματα της. Περί την 3:20 π.μ καθ'ον χρόνον η Αστυνομία ευρίσκετο ακόμη εις την σκηνήν του επεισοδίου, εξ αυτοκινήτου διερχομένου διά της οδού Ερμού ηνοιχθη πυρ δια αυτομάτου όπλου αποτέλεσμα του οποίου υπήρξεν ο τραυματισμός Έλληνας αστυνομικού. Οι αστυνομικοί ανταπέδωσαν το πυρ. Το εν λόγω αυτοκίνητον ανευρέθη αργότερον εγκαταλελειμένον εις μικράν απόστασιν εκ της σκηνής του επεισοδίου. Τούτον υπέστην ζημίαν εκ σφαίρας. Την 5:30 π.μ. οι Μάξιμος Γεωργίου και Ενβέρ Μεχμέτ αμφότεροι εκ Λευκωσίας ευρέθησαν τραυματισμένοι πλησίον της οδού Ερμού και μετεφέρθησαν εις Γενικόν Νοσοκομείον Λευκωσίας.

Αστυνομική Ανακοίνωσής : Περί την 9:50 π.μ. περιπολικόν αυτοκίνητον της αστυνομίας συνοδευών τον υπουργόν Συγκοινωνιών και Έργων, όστις μετέβαινεν δια εργασίαν, υπέστη επίθεσιν διά ράβδων, λίθων και φιάλων υπό μεγάλου αριθμού μαθητών του Τουρκικού Λυκείου εις την οδόν Ιλαρίωνος. Τα αυτοκίνητα ανεκόπησαν και οι μαθηταί επρόκειτο να επιβούν του αστυνομικού αυτοκινήτου και να αποπλίσουν τους αστυνομικούς ότε οι αστυνομικοί έρριψαν πυροβολισμούς. Αποτέλεσμα τούτον υπήρξε ο ελαφρύς τραυματισμός δύο μαθητών. Εντός της πόλεως διεξάγονται περιπολικοί, η κατάστασις δε ευρίσκεται υπό έλεγχον.⁷⁶

Στην Λευκωσία παρατηρούμε τις πιο εκτεταμένες συγκρούσεις με θύματα και από της δύο πλευρές.

Στη εφημερίδα Ελευθερία της Λευκωσίας καταγράφονται τα γεγονότα ως εξής, Ηφαίστειο έτοιμο να εκραγεί η Κύπρος. Ο πρώτος απολογισμός των συγκρούσεων μεταξύ αστυνομίας και Τούρκων είναι δύο νεκροί Τούρκοι (ένας άντρας 25 ετών και μία γυναίκα 35 ετών).και τρεις Τούρκοι και τρεις Έλληνες τραυματίες. « Γενικώς η Κύπρος χαρακτηρίζεται σήμερα υπό των ενταύθα παρατηρητών ως ηφαίστειον έτοιμον να εκραγή ανά πάσαν στιγμήν »⁷⁷.

Το μεσημέρι της 23^{ης} Δεκεμβρίου, οι Μακάριος και Κιουτσούκ απηύθυναν κοινή έκκληση προς τους Έλληνες και τους Τούρκους της Κύπρου, « όπως θέσουν τέρμα στις μεταξύ τους εχθροπραξίες»⁷⁸

Για τα αιματηρά γεγονότα που προαναφέραμε και την επικράτηση των διαταραχών μεταξύ των δύο κοινοτήτων ο συγγραφέας Πλουτής Σέρβας γράφει : «... για εφτά μέρες, ως της 27 Δεκεμβρίου, άγριες μάχες διεξάγονται στις Τουρκικές συνοικίες. Η αφροσύνη δεσπόζει παντού, σε πλήρη συνάρτηση με τις ωμότητες. Ο Σαμψών ανελέητα κατακρεουργεί γυναικόπαιδα και γέροντες στην Ομορφίτα και Τούρκοι βάρβαροι εξοντώνουν τους Ελληνοκύπριους στην Τόχνη. Και επιστρέφουν ο καθένας θριαμβευτής στις βάσεις του, ενώ τα φανατισμένα πλήθη, αμφοτέρων των παρατάξεων, ωρυόμενα στρώνουν δάφνες και μερσίνια για να περάσουν οι χασάπηδες ήρωες. Και εκατέρωθεν οι εφημερίδες γιομίζουν

⁷⁶Παπαπολυβίου Πέτρος, *Φιλελεύθερος* Λευκωσία 22/12/20018, σελ.11

⁷⁷Εφημερίδα *Ελευθερία*, Λευκωσία 22/12/1963.

⁷⁸Άπαντα Αρχιεπισκόπου Κύπρου Μακάριου Γ', ίδρυμα Αρχιεπισκόπου Μακαρίου τόμος ΣΤ, σελ. 157

με τα τρόπαια των καπετάνιων. Η Άγκυρα είναι εκείνη που πέτυχε στον στόχο της. Κατόρθωσε να επιβάλει την « πράσινη γραμμή » και να κερδίσει την πρώτη μάχη της διχοτόμησης»⁷⁹.

Εν το μεταξύ στις 27 Δεκεμβρίου 1963 εντάθηκαν οι φόβοι ότι εποικείτο Τουρκική εισβολή στην Κύπρο. Ο Μακάριος σε στενή συνεργασία με τον Κληρίδη ζητούσε απεγνωσμένα βοήθεια από την Αθήνα. Η κυβέρνηση όμως του Γεώργιου Παπανδρέου ετοιμαζόταν να παραδώσει την εξουσία στον υπηρεσιακό πρωθυπουργό Ιωάννη Παρασκευόπουλο. Μέσα σ αυτό το χάος η Αθήνα δήλωνε αδυναμία να ανταποκριθεί.⁸⁰

Οι Τουρκοκύπριοι αστυνομικοί και δημόσιοι υπάλληλοι αποσύρθηκαν μαζικά από τις θέσεις τους στην Κυπριακή Κυβέρνηση και η Τουρκία απείλησε να εισβάλει στην Κύπρο. Η κυβέρνηση Μακαρίου προσπάθησε να περιορίσει την εξέγερση, αλλά δεν μπορούσε να εμποδίσει ένοπλους πολίτες και από τις δύο πλευρές από το να πάρουν μέρος στις συγκρούσεις.

Ταυτόχρονα από την μεριά των Τουρκοκυπρίων άρχισε μία προσπάθεια δημιουργίας μίας παράλληλης « διοίκησης ». Εμφανίστηκε η λεγόμενη « Γενική επιτροπή », οι αποφάσεις τις οποίας είχαν για τους Τουρκοκύπριους που ζούσαν από τον έλεγχο της ΤΜΤ ισχύ νόμου. Ήταν η « εκτελεστική εξουσία », ενώ καθήκοντα « νομοθετικής εξουσίας » εκτελούσαν τα μέλη της Βουλής των Αντιπροσώπων, που είχαν αποχωρήσει από την Βουλή της Κυπριακής Δημοκρατίας. Η «Γενική επιτροπή» συγκρότησε επίσης και « δικαστική εξουσία » από Τουρκοκύπριους δικαστές που είχαν και αυτή αποχωρήσει από τις θέσεις τους στην Κυπριακή Δημοκρατία οι περισσότεροι διά της βίας.

Για την λειτουργία του μηχανισμού αυτού που έστησαν επέβαλλαν φορολογία σε όλους τους Τουρκοκύπριους, ενώ η Τουρκία ενίσχυσε το ταμείο τους με 20 εκατομμύρια δολάρια τον χρόνο. Στις 18 Δεκεμβρίου 1964 η «Γενική Επιτροπή» ανακοίνωσε μία σειρά οδηγιών προς τους Τουρκοκυπρίους :

Δεν επιτρέπεται η είσοδος στους Ελληνοκυπριακούς τομείς σε Τουρκοκύπριους που δεν έχουν ειδική άδεια.

1. Όσοι θα παραγνωρίζουν την οδηγία αυτή και θα εισέρχονται στους Ελληνοκυπριακούς τομείς με σκοπό την συναλλαγή θα τιμωρούνται με 25 λίρες Κύπρου πρόστιμο ή με φυλάκιση.

2. Πρόστιμο θα επιβάλλεται και στις ακόλουθες περιπτώσεις :

α) Σε όσους συνομιλούν ή διαπραγματεύονται με Ελληνοκύπριους ή συνοδεύουν οποιοδήποτε ξένο στους Τουρκοκυπριακούς θύλακες.

β) Σε όσους έρχονται σε επαφή με Ελληνοκύπριους για οποιαδήποτε επίσημη εργασία.

γ) Σε όσους εμφανίζονται σε Ελληνοκυπριακά δικαστήρια.

⁷⁹Πλουτής Σέρβας (1995), Ευθύνες, τ.Β' Αθήνα.

⁸⁰Σπύρος Παπαγεωργίου, *Τα κρίσιμα ντοκουμέντα του Κυπριακού 1959-1967*, Εκδόσεις Λαδιά, Αθήνα 1983, Τόμος 1, σελ. 98-102

δ) Σε όσους επισκέπτονται Ελληνοκυπριακά νοσοκομεία για εξετάσεις ή για εξασφάλιση φαρμάκων.

3. Πρόστιμο 25 λιρών Κύπρου ή και αυστηρότερη τιμωρία και φυλάκιση ενός μηνός ή και μαστίγωμα θα επιβάλλεται σε όσους εισέρχονται σε Ελληνοκυπριακούς τομείς για σκοπούς

α) Περιπάτου

β) Φιλικών επισκέψεων σε Ελληνοκυπρίους

γ) Διασκέδασης⁸¹.

Ακολούθησαν έντονες διπλωματικές προσπάθειες από πολλές πλευρές για την αποτροπή της Τουρκικής εισβολής, ενώ στην Ελλάδα όπως είδαμε επικρατούσε πολιτική κρίση. Ζητήθηκε η παρέμβαση πολλών παραγόντων, μεταξύ αυτών και του Αμερικανού προέδρου Τζόνσον. Παράλληλα κοινοποιήθηκε Σοβιετική ανακοίνωση στην οποία αναφερόταν ότι η Σοβιετική Ένωση δεν θα παρέμεινε αδιάφορη σε περίπτωση Τουρκικής Εισβολής στην Κύπρο και οποιασδήποτε ξένης επέμβασης στα εσωτερικά της χώρας με οποιοδήποτε πρόσχημα

Εξυπηρετώντας ακριβώς τα διχοτομικά της σχέδια στην Κύπρο, η τουρκική πλευρά προχώρησε στην συνέχεια στην εφαρμογή μονομερών αποφάσεων και ενεργειών, με αφορμή τα αιματηρά γεγονότα του Δεκέμβρη του 1963. Συγκεκριμένα στο χρονικό διάστημα μεταξύ της 21^{ης} και της 31^{ης} Δεκεμβρίου, με την καθοδήγηση Τούρκων επιτελών, μετακινήθηκαν χιλιάδες Τουρκοκύπριοι από τα χωριά τους όπου ζούσαν ως τότε ειρηνικά με τους Ελληνοκύπριους και εγκαταστάθηκαν σε αμιγείς τουρκοκυπριακές περιοχές. Δημιουργήθηκαν έτσι οι λεγόμενοι Τουρκοκυπριακοί θύλακες (έξι τον αριθμό) ενώ η ΤΟΥΡΔΥΚ βγήκε από το στρατόπεδο της και έθεσε κάτω από τον έλεγχο της τον δρόμο Λευκωσίας -Κερύνειας μέσω Κιόνελη , γεγονός που δημιούργησε προγεφύρωμα για την διχοτόμηση και την ενδεχόμενη Τουρκική εισβολή. Ταυτόχρονα την περίοδο αυτή αποχώρησαν από την κυβέρνηση οι τρεις Τουρκοκύπριοι υπουργοί μαζί με τον Αντιπρόεδρο. Αποχώρησαν επίσης οι δεκαπέντε Τουρκοκύπριοι βουλευτές από την Βουλή και όλοι οι Τουρκοκύπριοι δημόσιοι υπάλληλοι από την δημόσια υπηρεσία.

Από τότε οι Τουρκοκύπριοι δεν συμμετέχουν στην διακυβέρνηση της Κυπριακής Δημοκρατίας ενώ παράλληλα έχουν προχωρήσει στην παράνομη σύσταση και οργάνωση ξεχωριστών διοικητικών οργάνων.

Οι εχθροπραξίες του Δεκεμβρίου του 1963, που ξέσπασαν μεταξύ των δύο Κοινοτήτων στη νεότευκτη Δημοκρατία της Κύπρου, μετέβαλαν ριζικά τον χαρακτήρα του Κυπριακού κράτους, που καθώς αποδείχθηκε στην πράξη, όχι απλώς δεν λειτούργησε, αλλά απόβαινε σαφώς εις βάρος της ενότητας του νέου κράτους.⁸²

Μάταια ο πρόεδρος Μακάριος και ο αντιπρόεδρος Κιουτσιούκ ύστερα από συνάντηση τους απηθύναν από κοινού έκκληση στις δύο κοινότητες να σταματήσουν την

⁸¹Κώστας Γενάρης, *Εξ Ανατολών*, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 2001 σελ. 238 -239

⁸²Νίκος Κρανιδιώτης, « The Cyprus Problem. (Μελέτη) », Αθήνα 1975

αιματοχυσία, διαβεβαιώνοντας ότι θα διεξαγόταν δικαστική ερεύνα και οι υπεύθυνοι για το νυχτερινό επεισόδιο στην Λευκωσία θα προσάγονταν σε δίκη. Μάταια επισκέφθηκαν μαζί προάστια της Λευκωσίας και μεικτά χωριά όπου επεκτάθηκαν οι συγκρούσεις⁸³.

Μέσα από αυτά τα γεγονότα οι Τούρκοι κατόρθωσαν να διατηρήσουν κάτω από τον έλεγχο τους μία συμπαγή περιοχή που εκτεινόταν από τον Τουρκικό τομέα της Λευκωσίας και έφτανε βορειότερα ως την οροσειρά του Πενταδακτύλου συμπεριλαμβανομένου και του Μεσαιωνικού κάστρου Αγίου Ιλαρίωνα . Δημιουργήθηκε έτσι ο μεγαλύτερος τουρκικός θύλακας που περιλάμβανε εννέα χωριά (Κιόνελι, Χαμίτ Μάντρες, Κανλί, Κρινί, Φώττα, Πιλέρι, Γκουμουρτζού, Τέμπλος, Αγίρτα) και ονομάστηκε θύλακας Λευκωσίας - Αγίρτας. Συμπεριλαμβανόταν επίσης εδώ και ο δρόμος Λευκωσίας – Κερύνειας μαζί με την διάβαση Μπογαζίου, μία εξαιρετικής στρατηγικής σημασίας περιοχή.

Τις θέσεις τους κατόρθωσαν επίσης να κρατήσουν οι Τουρκοκύπριοι στους δικούς τους τομείς στις πόλεις Αμμόχωστο, Λάρνακα και Πάφο. Τουρκοκυπριακοί θύλακες δημιουργήθηκαν και σε άλλα μέρη της Κύπρου, με σημαντικότερους πυρήνες την μεγάλη Κωμόπολη της Λεύκας , όχι πολύ μακριά από τον κόλπο της Μόρφου, το χωριό Λουρουτζίνα της επαρχίας Λευκωσίας , τα χωριά Κόκκινα – Μανσούρα στην Τυλληρία, τα χωριά Γαληνόπορνη και Γαλάτεια στην Καρπασία, τα χωριά Τζιάος – Κνώδαρα -Ψυλλάτος στον παλιό δρόμο Αμμοχώστου – Λευκωσίας στην Μεσαορία, τα χωριά Κοφίνου – Άγιος Θεόδωρος -Μαρί στην επαρχία Λάρνακας, τα χωριά Επισκοπή – Καντού – Αυδήμου στην επαρχία Λεμεσού κ.α. Συνολικά ποσοστό 5-6 % του κυπριακού εδάφους παρέμεινε τελικά υπό τον έλεγχο των Τουρκοκυπρίων.

Στις 31 Δεκεμβρίου 1963 για την αντιμετώπιση της κρίσης συγκαλείτε διάσκεψη στο Λονδίνο, με συμμετοχή των τριών Εγγυητριών δυνάμεων και εκπροσώπων της Ελληνοκυπριακής και Τουρκοκυπριακής κοινότητας. Εκεί συμφωνείτε κατάπαυση του πυρός και Βρετανικά στρατεύματα, που βρίσκονταν στις στρατιωτικές βάσεις των Άγγλων στην Κύπρο, αναλαμβάνουν τον ρόλο του «ειρηνοποιού», παρεμβαίνοντας ανάμεσα στις αντιμαχόμενες δυνάμεις και χαράσسونτας από τότε την λεγόμενη « πράσινη γραμμή »⁸⁴.

Η συμφωνία για την εκεχειρία και την χάραξη της πράσινης γραμμής, που υπήρξε Βρετανική επινόηση, ήταν ένα μέτρο που επιβλήθηκε στην Κυβέρνηση της Κύπρου και εξυπηρετούσε σε μεγάλο βαθμό, όπως αποδείχθηκε στην συνέχεια , τα μακροπρόθεσμα τουρκικά σχέδια για τον εδαφικό διαμελισμό του νησιού.

Οι Τουρκοκύπριοι που ζουν σε μικτά χωριά ή σε οικισμούς περικυκλωμένους από Ελληνοκυπριακά χωριά, υποχρεώνονται από την ηγεσία τους και πολλές φορές από τρομοκρατικές πράξεις φανατικών Ελληνοκυπρίων να προσφυγοποιηθούν και να

⁸³ Παναγιώτης Παπαδημήτρης- Πέτρος Πετρίδης, Ιστορική Εγκυκλοπαίδεια της Κύπρου, 1878 – 1978, περίοδος 1960 – 1973, τομ.13, εκδ. Επιφανίου ,Λευκωσία 1980, σελ . 74

⁸⁴Μακάριος Δρουσιώτης, Η κατάρρευση της Ζυρίχης και η εφαρμογή του Τουρκικού σχεδίου Διχοτόμησης, πολίτης 28/12/2003

καταφύγουν στους θύλακες. Η ζωή τους σε συνθήκες αποκλεισμού είναι ιδιαίτερα δύσκολη⁸⁵.

Το Σύνταγμα της Ζυρίχης δεν μπορούσε να λειτουργήσει είτε γιατί ήταν προβληματικό είτε γιατί και οι δύο πλευρές το θεωρούσαν εφιαλτήριο για την διεκδίκηση των επόμενων εθνικών τους στόχων. Οι μεν Ελληνοκύπριοι δεν ξεπέρασαν τον διακαή του πόθο για Ένωση με την Ελλάδα και οι δε Τουρκοκύπριοι για την διχοτόμηση του νησιού.

Στο σημείο αυτό να παραθέσουμε την άποψη του Καθηγητή του Συνταγματικού Δικαίου Δημήτρη Τσάτσου για τον προβληματικό χαρακτήρα του Συντάγματος της Ζυρίχης .

« Ένα Σύνταγμα ή μία έννομη τάξη που αγνοεί τον πληθυσμιακό συσχετισμό, καθώς και τον Οικονομικό συσχετισμό, δεν συνιστά ρεαλισμό. Πάντοτε στην Ιστορία, όταν ένα Σύνταγμα συγκρούεται με την πραγματικότητα, το σύνταγμα είναι ο ηττημένος και η πραγματικότητα ο νικητής.. Είναι επιστημονική μου πεποίθηση ότι η διά του Συντάγματος παραποίηση των ιστορικών δεδομένων οδηγεί σε ένα Σύνταγμα καταδικασμένο να αποτύχει»⁸⁶.

Τα αιματηρά γεγονότα στην Λεμεσό

Η έκρυθμη κατάσταση που δημιουργήθηκε στη Λευκωσία στα τέλη Δεκεμβρίου του 1963, γρήγορα γενικεύθηκε και στις άλλες πόλεις του νησιού. Στην Λεμεσό οι συγκρούσεις ξεκίνησαν τον Φεβρουάριο του 1964. Ήδη από τα τέλη του 1963, οι Τουρκοκύπριοι της Αστικής Λεμεσού αλλά και των χωριών της, καθοδηγούμενοι από την οργάνωση TMT, άρχισαν να εφαρμόζουν μέτρα διαχωρισμού, αυτοδιοίκησης, στρατιωτικής παρουσίας και επιβολής έναντι του κράτους της Κυπριακής Δημοκρατίας. Τόσο στις Τουρκικές συνοικίες της πόλης όσο και στα Τουρκοκυπριακά χωριά άρχισε να γίνεται δύσκολη η διέλευση Ελληνοκυπρίων αστυνομικών ή άλλων οργάνων του κράτους.

Οι πρώτες συγκρούσεις με ανταλλαγές πυροβολισμών σημειώθηκαν στις 9 Φεβρουαρίου του 1964 στα χωριά Ανώματος και Επισκοπή, όπου εκεί οι άντρες της TMT κατέλαβαν τον αστυνομικό σταθμό Επισκοπής . Την επόμενη μέρα ο Αστυνομικός σταθμός απελευθερώθηκε και κατά την μάχη αυτή κτυπήθηκε θανάσιμα Κύπριος εθελοντής εθνοφρουρός από την Ερήμη. Όπως ήταν αναμενόμενο λίγες ώρες αργότερα οι προκλήσεις των Τούρκων έγιναν πιο έντονες στην πόλη της Λεμεσού. Η ένταση ξεκίνησε με ποικίλες προκλήσεις των Τούρκων εναντίον των δυνάμεων ασφαλείας του κράτους, των διαφόρων υπηρεσιών κοινής ωφελείας και των δημοτικών υπηρεσιών. Πολλές φορές οι προκλήσεις αυτές λάμβαναν τον χαρακτήρα τυφλών απρόκλητων επιθέσεων εναντίον, διερχόμενων Ελληνοκυπρίων από τις Τουρκικές συνοικίες. Όλοι οι δρόμοι εισόδου και εξόδου ελέγχονταν από ένοπλους της TMT που επάνδρωναν τα φυλάκια που δημιούργησαν επί

⁸⁵Γιάννης Λάμπρου., *Ιστορία του Κυπριακού: Τα χρόνια μετά την ανεξαρτησία 1960- 2008*, Εκδόσεις Πάργα Αθήνα 2008 σελ. 115.

⁸⁶Μηνάς Γαβριήλ, *Η Εθνική Αυτοματαίωση του Ελληνισμού στην Κύπρο ,Ιστορική επισκόπηση 1959 – 1974*, εκδ. Αρμός Αθήνα 2007, Τόμος Α σελ. 152-153

τούτου με την καθοδήγηση Τούρκων αξιωματικών του Γραφείου Ειδικού Πολέμου. Μέσα σ αυτό το εκρηκτικό η σύγκρουση μέσα στην Αστική Λεμεσό ήταν αναπόφευκτη. Οι επιχειρήσεις εκεί άρχισαν νωρίς τα ξημερώματα της 12^{ης} Φεβρουαρίου 1964. Η Μάχη της Λεμεσού έληξε επιχειρησιακώς με ήττα της TMT και κατόπιν παρέμβασης των Βρεττανών οι οποίοι ανέλαβαν προσωρινώς τον ρόλο των ειρηνευτών. Στις 13 Φεβρουαρίου έγινε συμφωνία μεταξύ των δύο πλευρών που απέτρεψε την πλήρη απομόνωση των Τουρκοκυπρίων στην πόλη της Λεμεσού. Ο έλεγχος που ασκούσε όμως η TMT στις Τουρκικές συνοικίες της Λεμεσού δεν εξαλείφθηκε ποτέ⁸⁷.

Αναβρασμός και στην Πάφο και η μάχη του Κτήματος

Και στην Πάφο ακολουθήσαν αιματηρά γεγονότα κατά τους μήνες Δεκέμβριο με Μάρτιο του 1964 γιατί ως γνωστόν στην Πάφο υπήρχαν και τα περισσότερα Τ/Κυπριακά χωριά. Στην πόλη της Πάφου οι Τούρκοι αποτελούσαν το 40 % των κατοίκων. Οι άνθρωποι αυτοί ζούσαν στην περιοχή του Μουτάλλου . Μία περιοχή κλεισμένη μεταξύ των Ελληνικών συνοικιών και της δυτικής παραλίας, χωρίς πρόσβαση σε άλλες περιοχές της Κύπρου.

Την πρωτοχρονιά του 1964, λίγο μετά το μεσημέρι, οι Τούρκοι του μικτού χωριού Λέμπα επιτέθηκαν απρόκλητα με όπλα εναντίον των Ελλήνων συγχωριανών τους και δολοφόνησαν τον διερχόμενο Νεόφυτο Μεταξά, αρτοποιό από την Έμπα. Οι Έλληνες αντιστάθηκαν , έφτασαν ενισχύσεις από την Έμπα και την Χλώρακα και διεξήχθη μάχη τεσσάρων ωρών. Οι Τούρκοι ζήτησαν να παραδοθούν και να μεταφερθούν στον Μούταλλο, πράγμα που έγινε το ίδιο βράδυ. Την ίδια ώρα μετακινήθηκαν και οι λιγοστοί Τούρκοι κάτοικοι της Κάτω Πάφου, γιατί όπως είπαν σε Έλληνες γείτονες τους, ειδοποιήθηκαν από την ηγεσία τους ότι η Τουρκική αεροπορία θα βομβαρδίσει την Κάτω Πάφο.

Στις 4 Φεβρουαρίου , κοντά στην περιοχή που βρίσκονταν τα γραφεία της Παγκύπριας εταιρεία λεωφορείων Τ/Κυπριακής ιδιοκτησίας με την ονομασία Λοζάν δολοφόνησαν εν ψυχρώ, τούρκοι οπλοφόροι τον διερχόμενο Κυριάκο Κωσταντίνου από την Χούλου. Επεισόδια της Λοζάν όπως έμειναν γνωστά. Την επόμενη πυροβόλησαν και σκότωσαν τον βιοπαλαιστή Λάμπρο Σιέπη, καθώς οδηγούσε το άλογο του με το βυτιοφόρο διανομής πετρελαίου. Απειλείτο ακόμα η κατάληψη των Κτηρίων της Αρχής Τηλεπικοινωνιών και Ηλεκτρισμού⁸⁸. Οι μέρες ήταν γεμάτες με αλλεπάλληλα και δραματικά γεγονότα. Η Τουρκοκυπριακή ηγεσία συνέχιζε να μετακινεί με την βία Τούρκους προς προαποφασισμένες περιοχές για την δημιουργία θυλάκων. Αποκόπτονταν δρόμοι κοντά σε Τουρκικά χωριά και εμποδιζόταν οι επικοινωνία ανάμεσα σε Ελληνοκυπριακά χωριά και στην πόλη.

⁸⁷Χρίστος Ιακώβου, *Φιλελεύθερος* Λευκωσία 10/01/2021

⁸⁸Γεώργιος Χατζηκωστής, *Ταξίδι στην μνήμη*, Λευκωσία 2009, Εκδόσεις από τον ίδιο, σελ. 254.

Η πρώτη μικρής κλίμακας μάχη στο Κτήμα έγινε στις 14 του Φεβρουαρίου. Νωρίς το απόγευμα δόθηκαν οι αναγκαίες οδηγίες για την εκδήλωση μιας επιχειρήσης ανακοπής της προώθησης των Τούρκικων φυλακίων. Από νωρίς από τον μιναρέ της τουρκικής συνοικίας έπεφταν πυροβολισμοί. Μία τουρκική σφαίρα διαπέρασε τον ώμο του Δημήτριου Σμυρλή και τον τραυμάτισε. Έπρεπε να προστατευθεί η ασφάλεια των Ελλήνων που ζούσαν στο οικοδομικό τετράγωνο που σχημάτιζαν η οδός Ευαγόρα Παλληκαρίδη, ο δρόμος του τότε κτηρίου της Αρχής Τηλεπικοινωνιών και εκείνος ο δρόμος που από την πλατεία των λεωφορείων της Τουρκικής εταιρείας Λοζάν έφτανε μέχρι τον Τουρκικό κινηματογράφο Yesilona. Στην επιχείρηση αυτή υπήρξε ένας νεκρός ο Αντρέας Τσέλεπος που υπηρετούσε ως εθελοντής. Μια σφαίρα από το απέναντι τουρκικό φυλάκιο τον βρρίσκει στο κεφάλι⁸⁹.

« Αιματηρά επεισόδια προεκάλεσαν Τούρκοι εις Πάφον και την Πόλιν. Εις Έλλην εφονεύθη και έτερος ετραυματίσθη. Αι απώλειαι των Τούρκων θεωρούνται σοβαραί. Κατεσχέθη οπλισμός. Ο Γιωρκάτζης μετέβη δι ελικοπτέρου εις Κτήμα »⁹⁰.

Τα πράγματα άρχισαν να γίνονται πολύ επικίνδυνα στην Πάφο και άρχισαν να καταφθάνουν ενισχύσεις στην πόλη. Τις επόμενες μέρες ο κόσμος κυκλοφορούσε στους δρόμους χωρίς να ξέρει πότε και από που θα του έρθει μία σφαίρα από τα διάσπαρτα στο κέντρο της πόλης τουρκικά φυλάκια.

Το Σάββατο 7 Μαρτίου παραμονή της Κυριακής της Απόκριews στο εμπορικό κέντρο της πόλης, στην οδό Χρύσανθου Μυλωνά όπου βρισκόταν η κεντρική αγορά του Κτήματος βρρίσκονταν εκατοντάδες κόσμου για την αγορά αγαθών. Γύρω στις 10.00 το πρωί από τον Μιναρέ του Μουτάλλου ρίχθηκε ριπή πολυβόλου με αποτέλεσμα το πλήθος των Ελλήνων που βρρίσκονταν στην αγορά, μέσα σε συνθήκες πανικού να τρέχουν να απομακρυνθούν. Πυρά άρχισαν να πέφτουν και από τουρκικά φυλάκια προς το ανύποπτο και ανυπεράσπιστο πλήθος της αγοράς, ενώ άρχισαν να βάλλουν και τα ελληνικά φυλάκια προς την κατεύθυνση των Τούρκων. Έπεσαν οι πρώτοι νεκροί, αυξάνονταν οι τραυματίες, πανικόβλητοι όλοι έτρεχαν να προφυλαχτούν, έμπαιναν μέσα στα καταστήματα και έκλειναν τις πόρτες. Ένοπλοι Τουρκοκύπριοι ξεχύθηκαν αστραπιαία στους δρόμους και άρχισαν να συλλαμβάνουν και να αιχμαλωτίζουν βίαια Έλληνες. Ο αριθμός των ομήρων ήταν περίπου 300 άτομα τα οποία οδηγήθηκαν στον Μούταλλο. Οι νεκροί ήταν τρεις Έλληνες μεταξύ των οποίων δύο γυναίκες. Η Αριάδνη Νικόλα 50 χρόνων, η Γαλάτεια Ζήνωνος Χριστοφίδου 15 χρόνων και ο Κώστας Γεωργίου Φώτης. Οι δε τραυματίες ήταν περίπου 23 άτομα. Την ομηρία των εκατοντάδων Ελλήνων ακολούθησε τις επόμενες ώρες η σύλληψη από Ελληνικής πλευράς και πολλών Τούρκων τόσο από το Κτήμα όσο και από τα χωριά της Πάφου. Το γεγονός αυτό οδήγησε στην απελευθέρωση πολλών Ελλήνων, των ηλικιωμένων και γυναικόπαιδων αρχικά και μετά όλων, αφού και από Ελληνικής πλευράς αφέθηκαν ελεύθεροι όλοι οι συλληφθέντες Τ/Κύπριοι. Η Ανταλλαγή αιχμαλώτων ολοκληρώθηκε το βράδυ της Κυριακής 8 Μαρτίου.

⁸⁹Στο ίδιο, σελ. 256

⁹⁰Φιλελεύθερος, Λευκωσία, 15 Φεβρουαρίου 1964 σελ. 6

« Άνοιξαν χθες πυρ εναντίον πλήθους δυο χιλιάδων στην δημοτική αγοράν Κτήματος»⁹¹ έγραψε η εφημερίδα Φιλελεύθερος την επομένη μέρα.

Την επομένη μέρα στις 9 Μαρτίου 1964 άρχισε η αντεπίθεση από την Ελληνοκυπριακή μεριά, με την βοήθεια εθελοντών και κυρίως αγωνιστών της ΕΟΚΑ. Τις πρώτες πρωινές ώρες ο ορυμαγδός των όπλων. Οπλοπολυβόλα, τουρτούρες, ολμοβόλα, μπαζούκας, αυτόματα έδωσαν το έναυσμα της μάχης. Άρχισε να ακούγεται και ο χαρακτηριστικός ήχος των ερπυστριών των αυτοσχέδιων αρμάτων μάχης μας. Ήταν μηχανικοί εκσκαφείς που είχαν θωρακιστεί με χονδρές λαμαρίνες, στο εσωτερικό των οποίων, σαν σε δούρειο ίππο, βρίσκονταν οι ένοπλοι μαχητές, για να ανοίξουν δρόμους στα πεζά τμήματα μέσα στους στενούς δρόμους της αγοράς προς την Τουρκική συνοικία. Στα πρώτα στάδια της σύγκρουσης χτυπήθηκε με μπαζούκας και ο μιναρές του Αγίου Νικολάου, χωρίς όμως αποτέλεσμα, λόγω του κυκλικού του σχήματος που αποστράκιζε τα βλήματα. Οι Τούρκοι που βρίσκονταν στην κορυφή του για να μην εγκλωβιστούν μέσα σ αυτό αφού γίνονταν μάχες κατέβηκαν και έτρεξαν προς τον Μούταλλο. Σε λίγο εκρηκτικές ύλες στην βάση του γκρέμισαν τον μιναρέ μέσα σε τρομερό θόρυβο και τεράστιο σύννεφο σκόνης. Έτσι εξέλιπε τελειωτικά το ισχυρότερο και φονικότερο πολυβολείο των Τούρκων στην πόλη⁹². Η Μάχη αυτή που έμεινε στην ιστορία σαν η « Μάχη του Κτήματος » δεν ήταν χωρίς απώλειες. Τρεις νέοι άνθρωποι και ένας πενήνταπεντάχρονος έχασαν την ζωή τους και άλλοι 26 τραυματίστηκαν. Οι νεκροί ήταν : Κώστας Καρνάβαλος 25 χρονών, Βλαδίμηρος Ηρακλέους 27 χρονών , Αντρέας Γερούδης 20 χρονών και Νεόφυτος Χαραλάμπους 55 χρονών. Στις 12 Μαρτίου ο προεδρεύων της Δημοκρατίας Γλαύκος Κληρίδης φτάνει στην Πάφο με ελικόπτερο για επιθεώρηση της κατάστασης και ύστερα από διαβουλεύσεις ανακοίνωσε την επίτευξη συμφωνίας με τους Τούρκους, με την οποία δέχτηκαν να κατεδαφίσουν όλα τα οχυρά και φυλάκια τους και η πόλη ολόκληρη θα περιπολείτε από μικτές ένοπλες περιπόλους, από δυνάμεις ασφαλείας και Άγγλους στρατιώτες. Το δε θέμα του αφοπλισμού αποφασίστηκε να αντιμετωπιστεί αργότερα σε συνεργασία με την διεθνή δύναμη του ΟΗΕ.

Τον Μάρτιο του 1964 το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών αποφάσισε την συγκρότηση της ΟΥΝΦΙΚΥΠ για την εσωτερική ασφάλεια της Κύπρου⁹³. Αποστολή της παραπάνω ειρηνευτικής δύναμης ορίζεται η επιτήρηση της τάξης στο νησί και η εξομάλυνση των σχέσεων ανάμεσα στις δύο κοινότητες. Το ψήφισμα 186 προνοούσε επίσης για την αποστολή μεσολαβητή ο οποίος θα ηγείτο των συνομιλιών για την επίτευξη μιας ειρηνικής συμφωνίας. Η διεύρυνση της διεθνοποίησης του κυπριακού προβλήματος φαινόταν πως ήταν πιά γεγονός και η εμπλοκή των Ηνωμένων Εθνών στην διαδικασία εξεύρεσης λύσης στο πρόβλημα ήταν πιά δεδομένη.

Ταυτόχρονα το ψήφισμα αναγνώριζε την ανεξαρτησία και κυριαρχία της Κύπρου, διασφάλιζε την εδαφική την εδαφική της ακεραιότητα και αναγνώριζε την διεθνή νομιμότητα της Κυβέρνησης Μακαρίου.

⁹¹ Φιλελεύθερος, Λευκωσία, 8 Μαρτίου 1964 σελ. 1

⁹² Γεώργιος Χατζηκωστής, *Ταξίδι στην μνήμη*, Λευκωσία 2009, Εκδόσεις από τον ίδιο, σελ. 259 – 260.

⁹³ Μακάριος .Δρουσιώτης, *Η πρώτη διχοτόμηση Κύπρος 1963 -1964*, εκδ. Αλφάδι, Λευκωσία 2005

Παρ όλη την παρουσία του Ειρηνευτικού σώματος οι σχέσεις Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων οξύνονται. Το 1964 σφραγίζεται από πολλές ένοπλες συγκρούσεις στο νησί με θύματα και από τις δύο κοινότητες. Αίτια των συγκρούσεων αυτών ήταν αφ ενός η επιθυμία των Τουρκοκυπρίων να επεκτείνουν τον έλεγχο τους σε νέες περιοχές ώστε να πετύχουν την συνένωση δύο ή περισσότερων θυλάκων, και αφ ετέρου η προσπάθεια των Ελληνοκυπρίων να καταλάβουν τουρκοκυπριακές θέσεις στρατηγικής σημασίας.

Και στις δύο πλευρές παρατηρείται στρατιωτικός αναβρασμός. Οι Ελληνοκύπριοι, από φόβο για Τουρκική στρατιωτική επέμβαση φροντίζουν να θωρακίζουν την άμυνα της Κύπρου και δημιουργούν τον πρώτο τακτικό στρατό, που ονομάζεται Εθνική Φρουρά⁹⁴. Παράλληλα αποστέλνεται από την Ελλάδα μεραρχία 9000 αντρών, η οποία παίρνει το όνομα ΕΛΔΥΚ⁹⁵. Από την άλλη οι Τουρκοκύπριοι ενισχύονται με λαθραίο εξοπλισμό από την Τουρκία, θέλοντας έτσι να είναι έτοιμοι για εξουδετέρωση του ενωτικού κινήματος των Ελληνοκυπρίων. Η ένταση αυτή κορυφώνεται τον Αύγουστο του 1964, όταν ξεσπούν μάχες στην περιοχή Τηλλυρίας (οι μάχες – βομβαρδισμοί στην Τηλλυρία). Η Εθνική φρουρά οργανώνει επίθεση κατά του Τουρκοκυπριακού θύλακα, Μανσούρας - Κοκκίνων, μέσω του οποίου εισάγονται λαθραία όπλα και πυρομαχικά από την Τουρκία. Οι Τουρκοκύπριοι υποχρεώνονται να εγκαταλείψουν τα χωριά τους και να εγκατασταθούν στα Κόκκινα. Η ΟΥΝΦΙΚΥΠ αδυνατεί να επιβάλει εκεχειρία και η Τουρκική αεροπορία φτάνει στην Κύπρο και βομβαρδίζει την Τηλλυρία, με αποτέλεσμα τον θάνατο άμαχου πληθυσμού και μεγάλες υλικές ζημιές⁹⁶. Η Ελλάδα βρίσκεται σε πολεμική ετοιμότητα, αλλά δεν επεμβαίνει στρατιωτικά, υπακούοντας σε έκκληση του Συμβουλίου Ασφαλείας για κατάπαυση του πυρός και ειρήνευση στην περιοχή⁹⁷.

Οι Αμερικανικές διαπραγματεύσεις και τα σχέδια Άτσεσον

Στην Ελλάδα γίνονται εκλογές τον Φεβρουάριο του 1964 και την εξουσία καταλαμβάνει θριαμβευτική η Ένωση Κέντρου του Γεώργιου Παπαντρέου . Τον Ιούνιο του 1964 ο πρωθυπουργός Γεώργιος Παπανδρέου επισκέπτεται τις Η.Π.Α για συνομιλίες με τον Αμερικανό πρόεδρο Λίντον Τζόνσον γύρω από το Κυπριακό. Ανάμεσα στα εναλλακτικά σενάρια για την Κύπρο, περιλαμβάνονταν κάποια μορφής ένωσης με την Ελλάδα, με ανταλλάγματα προς την Τουρκία, αλλά και η πρόταση της Βρετανικής κυβέρνησης για ομοσπονδιακό κράτος στην Κύπρο. Ο Γεώργιος Παπανδρέου θεώρησε απαράδεκτη την ομοσπονδία και μίλησε για χρόνιο πόλεμο μεταξύ των δύο κρατών κάτω από αυτή την λογική της ομοσπονδίας. Η μόνη λύση τόνισε στους ξένους ηγέτες είναι η αδέσμευτος ανεξαρτησία.

⁹⁴Γιάννης Λάμπρου., *Ιστορία του Κυπριακού: Τα χρόνια μετά την ανεξαρτησία 1960- 2008*, Εκδόσεις Πάργα Αθήνα 2008 σελ. 130 -140

⁹⁵Λουκάς Κακουλλής, *Η Αριστερά και οι Τουρκοκύπριοι*, Λευκωσία 1990, σελ 120.

⁹⁶Μ.Δρουσιώτης, *Επιστροφή στον τόπο του Εγκλήματος*, *Εφημερίδα Πολίτης* 17/08/ 2003.

⁹⁷Σπύρος Παπαγεωργίου, *Από την Ζυρίχη εις τον Αττίλαν*, Αθήνα εκδ. Λαδιά 1980, τ.Γ', σελ. 63

Έτσι μετά τις συνομιλίες αυτές στις Η.Π.Α ξεκινούν στην Γενεύη στις 15 Ιουλίου 1964 εκ νέου συνομιλίες για το Κυπριακό που εκτός από τον Φιλανδό διαπραγματευτή Τουομιόγια διαμεσολαβητής το ΟΗΕ, ενεργό ρόλο ανέλαβε και ο Αμερικανός πολιτικός Ντιν Άτσεσον.

Μετά από μία σειρά διαβουλεύσεων, παρουσιάστηκε το πρώτο σχέδιο Άτσεσον, στο οποίο γινόταν μεν λόγος για Ένωση Ελλάδος και Κύπρου, δινόταν όμως στην Τουρκία εδαφικός έλεγχος αυτοδιοικούμενων περιοχών και βάσεων, οι οποίες θα τελούσαν υπό μόνιμη κυριαρχία. Εκτός από την Τουρκική βάση, το πρώτο σχέδιο Άτσεσον προέβλεπε :

α) τουρκικές αυτοδιοικούμενες περιοχές εκεί όπου οι Τουρκοκύπριοι πλειοψηφούσαν.

β) την « εσαεί διοίκηση δύο τεμαχίων της Κύπρου από Τούρκους ».

Αρχικά δινόταν στους Τούρκους η Καρπασία με καθεστώς κυριαρχίας. Η περιοχή αυτή άρχιζε από τα Περιστέρια στο βορειότερο άκρος της Καρπασίας και κατέληγε στο Μπογάζι⁹⁸. Μαζί με το ποσοστό των αυτοδιοικούμενων περιοχών, το έδαφος που θα έλεγχαν οι Τούρκοι, έφτανε το 25%. Η Τουρκία αποδέχθηκε όπως ήταν φυσικό το σχέδιο Άτσεσον 1 , το οποίο όμως απέρριψαν η Ελλάδα και ο Μακάριος.

Εν τω μεταξύ η ΕΣΣΔ δεν μένει αμέτοχη σε αυτές τις εξελίξεις και ο Χρουστσόφ στις 15 Αυγούστου 1964 δηλώνει : « Η Σοβιετική Ένωση θα παράσχει κάθε βοήθεια στην Κυπριακή Δημοκρατία για την υπεράσπιση της ελευθερίας και της ανεξαρτησίας της από ξένη επέμβαση και είναι έτοιμη να αρχίσει αμέσως τώρα διαπραγματεύσεις για αυτό το θέμα ».

Η δήλωση αυτή θορύβησε τους Αμερικανούς και τους Βρετανούς και οδήγησε σε νέες εντατικές διαπραγματεύσεις. Στις 20 Αυγούστου του 1964, παρουσιάστηκε το Σχέδιο Άτσεσον 2, λίγο μετά τις Μάχες στην Τυλληρία. Το δεύτερο σχέδιο προέβλεπε απλή εκμίσθωση της Καρπασίας στην Τουρκία και παραχώρηση του Καστελόριζου από την Ελλάδα στην Τουρκία. Και αυτό το σχέδιο το απέρριψε ο Μακάριος ο οποίος τον Αύγουστο δήλωνε απερίφραστα ότι , « ο εκ του σχεδίου μέγας εθνικός κίνδυνος απεσοβήθη », ενώ στην συνέχεια το σχέδιο απέρριψε και η Τουρκία, η οποία συζητούσε μόνο παραχώρηση κυρίαρχης βάσης ως αντάλλαγμα⁹⁹. Στις 22 Αυγούστου του ίδιου χρόνου με επιστολή του και ο πρωθυπουργός της Ελλάδας Γεώργιος Παπανδρέου απέρριψε και το δεύτερο σχέδιο Άτσεσον. Μετά την αποτυχία των συνομιλιών στην Γενεύη και την απόρριψη των σχεδίων, το αμερικανικό ενδιαφέρον άρχισε να διαφοροποιείται. Οι νέες προσπάθειες ήταν να διεξαχθούν από δω και πέρα διμερές Ελληνοτουρκικές διαπραγματεύσεις, χωρίς οι ίδιοι να αναμιχθούν ενεργά προτείνοντας κάποιου είδους λύση. Άλλη μία προσπάθεια έφτανε άδοξα στο τέλος της.

Παρόλο το διεθνές ενδιαφέρον και την προθυμία των διαφόρων διεθνών οργανισμών για εξεύρεση μιας μόνιμης και δίκαιης λύσης στο νησί, το Κυπριακό πρόβλημα παραμένει μέχρι σήμερα άλυτο. Η κατάσταση στην Κύπρο έμελλε να χειροτερεύσει όταν τον Ιούλιο του 1974, η Τουρκία πραγματοποίησε τελικά τις απειλές της και εισέβαλε στο νησί

⁹⁸ Γιάννος Χαραλαμπίδης, *Κυπριακό, Διπλωματικές ίντριγκες*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα, σελ 338 -340.

⁹⁹ «Η Αμερικανική διπλωματία στην Κύπρο, 1960 μέχρι το σχέδιο Acheson 1964 » , *Εφημερίδα Πολίτης* ,Χρονικό,Λευκωσία 3 Μαΐου 2009, Τεύχος 62, σελ. 14 -19

καταβάλλοντας το 37% του εδάφους της Κυπριακής Δημοκρατίας. Από τότε η Άγκυρα παραμένει αδιάλλακτη και εξακολουθεί να κατέχει το βόρειο τμήμα αγνοώντας και αψηφώντας το διεθνές δίκαιο και καταπατώντας ουσιαστικές ανθρώπινες ελευθερίες του Κυπριακού λαού. Μέχρι και σήμερα, επιμένει να αγνοεί τις προειδοποιήσεις και τα ψηφίσματα του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αβέρωφ Τσιτσάς Ευάγγελος, Ιστορία των Χαμένων Ευκαιριών Κυπριακό 1950 – 1963, εκδ. Εστία, Αθήνα 1982.
- Αιμιλιανίδης Αχιλλέας, Κοινοβουλευτική Συνύπαρξη Ε/Κυπρίων κα Τ/Κυπρίων (1960 - 1963), εκδ. Επιφανίου, Λευκωσία.
- Αθανασιάδης Σπύρος, Φάκελος Τ.Μ.Τ, Λευκωσία 1998.
- Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ , 'Απαντα, εκδ. Ίδρυμα Αρχιεπισκόπου Μακαρίου, Λευκωσία 1992.
- Βλάχος Άγγελος, Δέκα χρόνια Κυπριακού, εκδ, Εστία, ΑΘΗΝΑ 2003.
- Γενάρης Κώστας, Εξ Ανατολών, εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα 2001
- Γεροζήσης Τραντάφυλος , Το Κυπριακό στην Βουλή των Ελλήνων, Τόμος Γ Αθήνα.
- Δρουσιώτης Μακάριος, Η Πρώτη Διχοτόμηση Κύπρος 1963 – 1964, εκδ. Αλφάδι, Λευκωσία 2005
- Δρουσιώτης Μακάριος, Η εισβολή της Χούντα στην Κύπρο, εκδ. Στάχυ, Αθήνα 1996
- Θρασυβούλου Μάριος, Για την υπεράσπιση της πατρίδας, ΑΚΕΛ και Κυπριακό ζήτημα 1960 – 1964, εκδ. Κύτταρο, Λεμεσός 2019.
- Ιχσάν Αλή, Τα απομνημονεύματα μου, Λευκωσία
- Κρανιδιώτης Γιάννος, Το Κυπριακό Πρόβλημα Η Ανάμειξη του ΟΗΕ και οι ξένες επεμβάσεις στην Κύπρο 1960 -1974, εκδ Θεμέλιο Αθήνα 1984.
- Κρανιδιώτης Νίκος, Ανοχύρωτη Πολιτεία Κύπρος 1960 – 1974 Τόμοι α και Β, Αθήνα 1985
- Kizilyurek Niyazi, Γλαύκος Κληρίδης Η πορεία μιας χώρας, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2006.
- Kizilyurek Niyazi , Μια Εποχή της βίας, εκδ. HETEROΤΟΠΙΑ, Λεμεσός 2016.

Kizilurek Niyazi, Οι Τουρκοκύπριοι, η Τουρκία και το Κυπριακό, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 2009 .

Κληρίδης Γλάυκος, Η Κατάθεση μου, Τόμος 1 εκδ. Αλήθεια , Λευκωσία 1988.

Κτωρής Σώτος, Τουρκοκύπριοι Από το περιθώριο στον Συνεταιρισμό (1923 – 1960),

Λάμπρου Κ. Γιάννης, Ιστορία του Κυπριακού τα χρόνια μετά την Ανεξαρτησία 1960 – 2004, εκδ. Πάργα , Αθήνα 2008.

Μεγάλη Κυπριακή Εγκυκλοπαίδεια, τόμος 6ος και τόμος 11^{ος}, εκδ. Φιλόκυπρος, Λευκωσία 1987.

Markides Diana, Κύπρος 1957 – 1963, εκδ. Μεσόγειος, Αθήνα 2009.

Μηνάς Γαβριήλ, Η Εθνική Αυτοματαίωση του Ελληνισμού στην Κύπρο, Ιστορική Επισκόπηση 1959 -1974. τομ.Α, εκδ. Αρμός

Οζντεμίρ Οζκιούλ, Η Κύπρος στην ζωή μου, εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα 2000.

Παντελής Μηχανικός, Ονήσιλος , Ποιητική σειρά από Κατάθεση , Λευκωσία 1975.

Ρίχτερ Χάινς, Ιστορία της Κύπρου, Τόμος Β (1950 – 1959), εκδ. Εστία, Αθήνα 2011.

Παπαγεωργίου Σπύρος, Από την Ζυρίχην εις τον Αττίλα, τόμοι Α και Β εκδ. Λαδιά, Αθήνα 1980.

Παπαγεωργίου Σπύρος, Τα κρίσιμα Ντοκουμέντα του Κυπριακού (1959 – 1967), εκδ. Λαδιά, Αθήνα 1983.

Παπαδημήτρης Παναγιώτης, Η Κυπριακή Δημοκρατία (1960 – 1963) συνέχεια καυγάδες Ελλήνων και Τούρκων μέχρι που μίλησαν τα όπλα στις 21.12.1963, Λευκωσία 2004.

Παπαδημήτρης Παναγιώτης, Πετρίδης Πέτρος Ιστορική εγκυκλοπαίδεια της Κύπρου 1878 – 1978, περίοδος 1960 -1973 τόμος 13, εκδ. Επιφανίου Λευκωσία 1980.

Παυλίδης Άντρος, Φάκελος Κύπρος Άκρως Απόρρητον, Τόμοι Α και Β, εκδ. Χρ. Αντρέου, Λευκωσία 1983.

Παυλίδης Άντρος, Μακάριος τα Ιστορικά Ντοκουμέντα, εκδ. Χρ. Αντρέου Λευκωσία 1980

Σαρρής Νεοκλής, Η Άλλη Πλευρά, τόμος Β, εκδ. Γραμμή, Αθήνα 1984.

Σέρβας Πλουτής, Κυπριακό Ευθύνες, τόμ. Β, ημίτομος II , εκδ. Γραμμή , Αθήνα 1984.

Τζερμιάς Παύλος, Ιστορία της Κυπριακής Δημοκρατίας, Τόμος Α και Β, εκδ. Libro, Αθήνα 2001.

Τορναρίτης Κρίτωνας, Η γένεσις της Κυπριακής Δημοκρατίας και αι νομικαί επιπτώσεις της , Λευκωσία 1974

Τσάτσος Θεμιστοκλής , Παρατηρήσεις επί του Κυπριακού Συντάγματος, εκδ. Σάκουλας, Αθήνα 1965.

Χαραλαμπίδης Γιάννος, Κυπριακό Διπλωματικές Ίντριγκες, Απόρρητα έγγραφα και μαρτυρίες των πρωταγωνιστών από το 1950 ως το 2010, εκδ. Ποιότητα, Αθήνα .

Χατζηβασιλείου Ευάνθης , Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, Τόμος ΙΣΤ, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 2000.

Χατζηδημητρίου Τάκης, Κύπρος 1950 -1959 το τέλος του αλυτρωτισμού, εκδ. Παπαζήση , Αθήνα 2018.

Χατζηκωστής Γιώργος, Ταξίδι στη Μνήμη, Λευκωσία 2009.

Χρυσοστόμου Άγγελος, Από τον Κυπριακό Στρατό μέχρι την δημιουργία της Εθνικής Φρουράς (1959 – 1964), Λάρνακα 2015.

Εφημερίδες - Περιοδικά

Φιλελεύθερος Λευκωσία.

Ελευθερία Λευκωσία.

Πολίτης Λευκωσία.

Μάχη Λευκωσία.

Χαραυγή Λευκωσία.

Χρονικό, Περιοδικό Πολίτης.

Καθημερινή Κύπρος.

Δημοσιευμένες Πηγές

Κυπριακή Δημοκρατία, Πρακτικά της Βουλής των Αντιπροσώπων, (16 Αυγούστου 1960 – 15 Νοεμβρίου 1960) τόμος Ι , Τυπογραφείο Κυπριακής Δημοκρατίας, Λευκωσία 1963.

Κυπριακή Δημοκρατία, Πρακτικά της Βουλής των Αντιπροσώπων, (16 Αυγούστου 1961 – 31 Δεκεμβρίου 1961) , Α βουλευτική Περίοδος, Σύνοδος Β, τόμος Ι , Τυπογραφείο Κυπριακής Δημοκρατίας, Λευκωσία 1990.

Κυπριακή Δημοκρατία, Πρακτικά της Βουλής των Αντιπροσώπων, (1 Ιανουαρίου 1961 – 15 Αυγούστου 1961) Α βουλευτική περίοδος, Σύνοδος Α τόμος ΙΙ , Τυπογραφείο Κυπριακής Δημοκρατίας, Λευκωσία 1989.

Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας, Κυβερνητικό Τυπογραφείο Κύπρου, Λευκωσία 1960

Κώνστας – Τσαρδανίδης, (γεν. επιμ.) Σύγχρονη Ελληνική εξωτερική πολιτική – Οι Ελληνοτουρκικές σχέσεις και το Κυπριακό πρόβλημα , Αθήνα 1989.

Παπαγεωργίου Σπύρος, Τα Κρίσιμα Ντοκουμέντα του Κυπριακού (1959 – 1967), Τόμος Α- Β, εκδ. Λαδά, Αθήνα 1983.

Γεροζήσης Τριαντάφυλος, (επιμ.), Το Κυπριακό στην Βουλή των Ελλήνων, τομος Α, (1915 - 1956), εκδ . Βουλή των Ελλήνων ,Αθήνα 1997.

Διαδίκτυο

Ψηφιακός Ηρόδοτος – Αρχείο Ρικ.

Το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας, Μέρος 1, Γενικά Διατάξεις Άρθρον 2 (1) και (2)

<http://www.cylaw.org/nomoi/arith/syntagma.pdf>.